

Данило Б. КОЦИЋ

ДРАГАН РАДОВИЋ ЖИВОТ И МИСАО

**МЕДИЈА ЦЕНТАР
Лесковац
2022.**

Данило Б. КОЦИЋ

ДРАГАН РАДОВИЋ

ЖИВОТ И МИСАО

*(Једно виђење савременика, публициста и
критичара – хрестоматија и коментари)*

ЛЕСКОВАЦ
2022.

*Дело посвећено рано преминулом
искреном пријатељу*

*Едиција:
Најбољи књижевници лесковачког краја*

УМЕСТО УВОДА

АКЦЕНТИ

Мени су ми речи тешке
Као и на нама свима
Па док зборим правим грешке
По питању акцентима.
Ја разумем тог из Чачак,
Тај кад збори, он се пази,
Зна за кратак и дугачак,
Кој узлази, кој силази.
С тог сам ствара раскрстио
И саг другу бригу водим.
Од јучер сам сретан био
Када успем реч да згодим.

Драган Радовић

И Драган Радовић (Добра Вода, 1955 – Лесковац 2021) бавио се књижевном и позоришном критиком, поезијом, прозом и публицистиком. Објавио је више од 300 библиографских јединица у српским листовима и часописима (*Кораџи*, *Змај*, *Јез* и др.) Био је уредник часописа *Помак* и *Наше стварање*. Аутор је неколико драмских текстова (*Брат од мушке тетке*, *Ничеговић* и др.)

Био је члан Удружења драмским писаца Србије. Идејни творац и учесник Научног скупа „Дијалекат – дијалекатска књижевност“. Заступљен је у *Антологији савремене дијалекатске поезије* (2020). Објавио је збирке песама *Добра Вода* (1982), *Купен петл* (2012), монографију *Ђуприја над светом* (2004), као и роман *Наследство* (2016) у сауторству са Маре Каранфиловић. Његов

роман *Златне кочије* Лесковачки културни центар објављује посхумно.¹

Добио је неколико награда за књижевно стваралаштво. У Гимназији, књижевност му је предавао чувени професор и песник Бора Здравковић. Од њега сам научио, говорио је Радовић, песничку школу живота. Већ у првом разреду, 1970. године, добио је прву награду на школском конкурс у почео да сарађује у школском часопису *Ми*, чији је први број штампан 1970. године, за Дан школе. Први приказ објавио је у том часопису о свом другу, песнику Војиславу Истатковићу. Током студија објављивао је песме у *Књижевној речи*, *Студенту* и часопису Филолошког факултета *Знак*.

У књизи *Купен петл*, у наслову „Подаци од мене“, песник је записао: „Мајка ме родила на пунлетан дан у девети месец у годину иљаду деветстотина педесет и (Ахилову) пету (19. 9. 1955) у селу Добра Вода. Школувао сам се у Лесковац и Београд. Там сам завршио белосвецку књижевност на ФилОлошки факултет. Преминули рад стицао сам у културне установе по Лесковац: Боблијотеку десет године, Позориште још толко и у Културни центар еве више од десет године прођоше. Објавио сам једну малецку књигу за децу и приредио једну од Лесковац за големи. Уређувао сам лис за књижевност и уметност *Пом(н)ак* и саг су ме турав на уређујем *Нашо стварање*. У „Посвети“ те књиге, Радовић у шалљивом тону записује: „Не се препоручује на малолетни, малоумни и малодушни. (А кој нормалан ће чита овој?)“

„Драганово перо“, у част великог песника, припало је Влади Ценићу, познатом песнику, на првој манифестацији „У ритму дијалекта“, која је, у организацији Културног центра, одржана у Лесковцу.

За ову манифестацију пристигло је 78 радова и представило 20 најбољих аутора. Селектор је био професор српског језика и књижевник Дејан Ђорђевић, а чла

---

¹ Драган Радовић, *Златне кочије*, Лесковачки културни центар, 2020. године.

нови жирија: проф. др Тихомир Петровић, историчар књижевности и професор Педагошког факултета у Сомбору, проф. др Миливоје Павловић, књижевни историчар, истраживач културних и медијских токова, ректор Факултета за културу и медије, Виолета Јовић, књижевница из Ниша. Манифестацију су подржали Министарство културе и информисања и град Лесковац. Професорица Лесковачке гимназије мр Биљана Мичић говорила је о значају стваралаштва на дијакету, а обратила се и Сања Цонић, директорица Лесковачког културног центра. У Камерној сали Лесковачког културног центра, 12. фебруара 2021. године, одржан је програм „Сећање на Драгана Радовића“, дугогодишњег уредника књижевног и издавачког програма ЛКЦ.

Поштовани гости, драги домаћини! Част ми је да говорим на вечерашњем скупу који продужава једном давно започету традицију окупљања око тема дијалекта и књижевности на дијалекту под окриљем Лесковачког културног центра, дајући јој нову форму, нову снагу, отварајући нова изворишта на начин на који то стваралаштво о којем говоримо чини у контексту савремене српске књижевности.²

О српском језику и његовом дијалектима и о књижевности која је чувар тог језика потребно је непрекидно и упорно говорити – јер језик баштини целокупно историјско трајање једног народа, у њему су дух и срж националног бића, а књижевност именује и темељи оно што је национални и културни идентитет, одређујући место и посебност једног народа у заједници са другима. Жива материја језика не трпи ограде, не пристаје на калупе и нормативне законе – она постоји, траје, живи, мења се, памти, разливајући се попут реке – неке речи се таложу по дну, неке пливају, неке плутају, једне су честе, обичне, друге ретке и драгоцене. Не постоји сфера људског деловања која боље одражава сву лепоту и богатство једног језика – до књижевног стваралаштва.

---

² *Напомена:* Излагање мр Биљане Мичић

Предуслов уметничког стварања јесте слобода – у овом случају слобода избора форме, изражајних облика и језика. Писац је тај који проналази (или којег проналази) онај тип језичког ткања који му је најподеснији да изрази мисао, идеју, осећање, а чињеница је да се свако најприродније осећа у ономе што је родно, матерње, у језику који је, како је Слободан Џунић писао „*са мајчиним млеком посисао*”.

Српска књижевност има значајну традицију писања на дијалекту. Најшире гледано, могу се уочити три периодизацијска сегмента: фолклорни, реалистички и модерни. Под првим подразумевамо различите облике на родног стваралаштва у којима су сачувани језик, дух, менталитет, обичаји, веровања једне заједнице. Подсети мо се, данас у Лесковцу, да је на подручју лесковачке Мораве настала једна од најзначајнијих збирки народног стваралаштва коју је сакупио прота Драгутин Ђорђевић.

Са епохом реализма, са упливом технике сказа и жељом да се у духу поетике епохе створи илузија усме ног приповедања – дијалекат све више улази у књижевност. Језичка карактеризација књижевних јунака подразумева уношење аутентичног говора, па се на позадини стандардног језика све чешће јављају народни говори кроз дијалоге и монологе јунака. Довољно је да поменемо Стевана Сремца, Симу Матавуља, Бору Станковића, чија дела кроз време представљају стваралачке врхунце српске књижевности.

Препуштање нарави књижевном јунаку, стварање дела у форми монолошке исповести, још више уступа место дијалекту. Светли међаши у том смислу јесу *Петријин венац* Драгослава Михаиловића и *Аризани* Ивана Ивановића, у којима јунаци–наратори своје живот не приче у потпуности преносе језиком средине из које потичу.

Савремена дијалекатска књижевност сасвим се приближила модерним књижевним токовима, и у лирском, и у прозном дискурсу. Обично се уз писање на дијалекту везују завичајне теме и то је веома важна чињеница – јер се на тај начин чува од заборавља један свет традиционалних вредности, свет прошлости који пред нале

том општих глобализација и интеграција неумитно ишче зава. Међутим, на дијалекту се уметнички сасвим релевантно проговара и о различитим питањима из човекове интимне, духовне, мисаоне сфере, о питањима егзистенције савременог човека, о друштвеним и социјалним проблемима. Довољно је само да се завири у антологију савремене дијалекатске поезије Зорана Вучића *Матерњи језик*, па да се открије читав спектар различитих тема и уметничких поступака у обликовању поетских светова Матије Бећковића, Мира Вуксановића, Мирослава Цере Михаиловића, Моше Одаловића, Радосава Стојановића, Ивана Негришорца и других значајних аутора заступљених у овом избору. Дијалекат се у овој поезији испоставља као изразито богат језички материјал да се што аутентичније проговори о одабраној теми, да се постигне жељени естетски утисак или учини искорак ка ономе што је универзално.

Као таква, књижевност писана на дијалекту изузетно је важан и значајан сегмент српске књижевности. И ту никаквој даљој подели места нема. Једина подела коју уметност признаје јесте подела на ону која је добра и на ону која то није. Изразит потенцијал који ова књижевност има потврђује и чињеница да се она остварује у сва три књижевна рода – у поезији, прози и драми, да су бројна дела ове струје српске књижевности доживела научна проучавања, критичка вредновања, потврде уметничке вредности у антологијским изборима. Оно што је такође важно истаћи јесте да се ствара и књижевност намењена деци на дијалекту – стихови Власте Ценића давно су избрисали границе дијалекта у коме су настали и свој значај потврдили у контексту целокупне српске књижевности за децу.

Свако нормирање језика својеврсно је насиље над језиком, али је стандардно језичка норма неопходна, изузетно важна, пресудна за функционисање једног друштва и опстанак језика. Међутим, постојање стандардног језика не ограничава раст и ширење народних говора. Сви народни говори, па и они који су у основи стандардног језика, дијалекатски су обележени, само су неки ближи стандарду, неки даљи од њега. У вези са

тим покреће се питање рецепције књижевности на дијалекту и могућности њеног превођења. Дела писана на дијалекту најбоље су прихваћена у средини у којој је то матерњи језик – даље наилазе на језичке баријере. Читаоцу са ових простора блиско је, разумљиво и сугестивно приповедање Саве Димитријевића у књизи *Баче поголеме од сокаци* или певање Радета Јовића у *Лесковачким мајсторским писмима*. Преношењем на стандардну форму богатство израза ових остварења се осиромашује, јер се ниште све осетљиве нијансе, преливи, трептаји у ритму и значењу. Али то је проблем превођења уопште. Можда би опремање ових дела речницима и објашњењима у извесној мери превазишло проблем разумевања и шире рецепције.

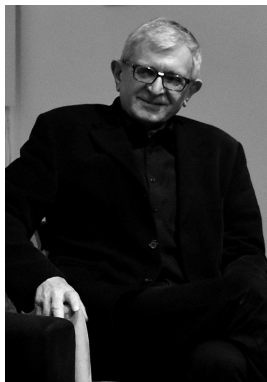
Наши дијалекти пуни су дивних, заборављених, потиснутих, скрајнутих речи. Писањем на дијалекту те речи се чувају, оне оживљавају, ако се ваљано угнезде међу друге – створиће посебну мелодију, нарочит ритам, лепоту и смисао. У савременом контексту, у којем се губе и поништавају не само обележја народних говора већ се бројне речи матерњег језика заборављају и мењају новим, безличним речима у општој тежњи ка униформности – стварање на дијалекту испоставља се као пркос, одбрана, као значајан допринос очувању различитости, звукова и сазвучја матерњег језика који ће, да цитирамо аутора *Ветрова Старе планине*, „као реткост, некакав живуљак... са другим таквим живуљцима” остати забележени „у дну камене књиге повести света”. Зато наш скуп „*У ритму дијалекта*” има двоструки значај – и као потврда важности књижевности писане на дијалекту у корпусу целокупног српског литерарног стваралаштва и као изузетан допринос очувању матерњег језика.

МР БИЉАНА МИЧИЋ: СЕЋАЊЕ НА ДРАГАНА РАДОВИЋА

Потребно је много снаге, много умећа, ширине и поштовања да би се онако како треба проговорило у овом тренутку и са овог места о великом човеку, изузетном стваралачком духу, о ономе који је био неуморни *spiritus movens* културног живота у нашем граду.³

Снаге довољно немам, јер ми је снага, подршка и ослонац у бројним књижевним дешавањима у којима смо учествовали заједно био управо – он. Умеће не значи много јер је потребно да протекне много времена како би рационално могло да однесе превагу над емотивним, ако је то уопште могуће. Неопходна је и огромна ширина увида да се сагледа све благо које је Драган Радовић посејао, све оно што је учинио – као стваралац и неуморни културни прегалац. А за то је поново потребно – време.

Оно што ми никада није недостајало још од првог сусрета са Драганом, оно из чега је произашла ова беседа јесте огромно, безусловно, људско, професионално и пријатељско поштовање према свему ономе што је Драган Радовић био. И што Драган Радовић јесте.

---

³ Мр Биљана Мичић: Беседа са скупа „Сећање на Драгана Радовића” одржаног у Лесковачком културном центру 12. 2. 2021. године.

Драган је и песник, и приповедач, и критичар, приређивач, и уредник, и организатор, један од стамених стубова који је на својим плећима носио културу ове средине.

Не сећам се првог сусрета ни тренутка познанства са Драганом, чини ми се да сам га одувек знала по чувењу. Андрићева мудра мисао да код људи који нам постану блиски заборавимо све детаље првог сусрета са њима и изгледа нам као да смо их вазда знали и као да су одувек били са нама – у мом случају потврдила се као тачна. Годинама сам пратила његов рад, дивила се његовој енергији, свестраности и харизми. Из обиља које је својим прераним одласком оставио, а које ће се, верујем, временом систематизовати и ваљано сагледати, осврнула бих се данас на два сегмента његовог рада – једно је његово песничко стваралаштво, с тим у вези и његов рад на промовисању дијалекатске књижевности, који је по значају и доприносу одавно превазишао оквире локалне заједнице.

Као песник Драган Радовић опробао се још као школа рац – у школском листу *Хисар*, потом на страницама гимназијског часописа *Ми*, да би се као формирани песник оглашавао у часописима *Књижевна реч*, *Студент*, као и у гласилу Филолошког факултета *Знак*. Његова поезија заступљена је у антологији лесковачких песника *Песмопис* из 1977. године. Реч је о рефлексивној, интелектуалној или љубавној лирици, чистог лирског израза, брижљиво компонованој, и када је реч о песмама писаним у слободном, и када је реч о песмама писаним у везаном стиху.

Прва збирка песама *Добра Вода* из 1982. представља један другачији поетски израз Драгана Радовића. Преко завичајног топонима читаоце води у свет детињства, у свет игре и одрастања. Двојака је позиција лирског субјекта – у једном броју песама то је одрастао човек у чијој души се још смеје и радује дете и који разуме радости детињства, али и муке одрастања. У малом броју песама лирски субјект проговара непосредно из детињег света који дубоко осећа и искрено воли. Поезију намењену деци може да ствара само онај ко је сачувао

дете у себи, наиван, радознали поглед на свет који се доживљава и прима отворено, свим чулима. Иако је ова поезија ведра, разиграна, оптимистична, пуна смеха, игре и радости – из ње не изостаје слој идеја, поука – упућених како деци, тако и одраслима:

*„Децо, правите прела у души,
предите свилену косу са чела.
Волите много. Нек се све нуши
од прве љубави и првих прела.”*

Кроз поједине стихове струје и сета, меланхолија, носталгија за протеклим, безбрижним временом којем се човек као изворном, аутентичном људском завичају спонтано враћа:

*„Ласте ко ждребице вране
са крилима од лепота
вуку дане изборане
ка детињству од живота.”*

Језик ових песама је лексички богат, сугестиван, мелодичан. Нарочито су интересантне песме у којима се аутор поиграва у језику и ствара своје изведенице и кованице.

Песме из збирке *Добра Вода* своје место проналазе у корпусу српске књижевности за децу, а по лепоти и лакоћи израза, по ненаметљивој дидактичкој ноти, тако важној за овакву поезију – иду у сам врх онога што је у нашој средини написано у овој сфери књижевног ствара лаштва.

Поезија Драгана Радовића позива на дијалог, на сарадњу публике, она има драмски набој, сценски потенцијал – и најбоље се може доживети на позорници, у непосредном извођењу, у живој интеракцији са слушаоцима. Мисаона, рефлексивна, често иронична и аутоиронична потка у овој поезији до израза долази у поенти која се најбоље истиче у непосредном говору, живој речи. Ово нарочито важи за његову другу збирку песама – *Купен петл*.

Драган је био врстан казивач стихова – и других песника и својих. Са дивљењем сам слушала његове наступе, још више се дивила његовом осећају за ритам, мелодију стиха и интерпретацију, његовом педагошком умећу да младе, талентоване рецитаторе поучи и обликује као врсне казиваче стихова. Непогрешиво је осећао језик, скокове и падове српских акцената, али оно што му је, чини се, било ближе, драже – јесте матерњи језик, језик завичаја – дијалекат.

Његова збирка песама *Купен петл* из 2012. обликована је у дијалекатском језичком материјалу са уливом оних облика који су му били потребни да сачини ритмички и мелодијски складан стих, како и сам, шеретски, у ауторском коментару истиче. Збирка одише здравим, чистим хумором, чита се као јединствена целина, попут шаљивог поетског монолога лирског субјекта који је обичан човек, наш савременик, који се бори са недаћама живота, воли, пати и страхује, који се бори и брани од бројних невоља које прате људско трајање – смехом и хумором. Испод површинског хумористичког слоја представљена је слика социјалне скучености, материјалне недовољности која притиска овог јунака. Иза хуморног тона налази се једна суптилно провучена молска димензија, тако да местимично овај лирски субјект делује као некакав мудрац из народа који простим, народским речима, саопштава велике животне мудрости:

*„У Лесковац једна прича проста
настанула кад је све пропало:
Срећан онај ком је малко доста,
Тешко на тог ком је много мало”.*

Ова збирка шаљивих песама, пуна вербалног поигравања (и са дијалектом и са стандардом), пуна опсцене лексике и каламбура – локална је не само по језику већ и по представљеном менталитету лирског субјекта, његовог погледа на живот и свет у којем опстаје захваљујући шали и смеху. Стихови из збирке *Купен петл*, којима се читалац искрено радује, подсећају на једну јако важну

функцију уметности – да, у духу психо-вербалног расте ређења, разгали и забави читаоца.

Драганова поезија је непосредна, животна, искрена, неоптерећена књишким знањем. Његово изузетно позна вање теорије књижевности и методологије види се у његовим књижевним критикама које је објављивао у готово свим српским књижевним гласилима. Његове критике су прецизне, јасне, његов вредносни суд је афирмативан, јер је писце и књиге за разматрање бирао по афинитету. Посебно интересовање за стваралаштво на дијалекту одвело га је до једног озбиљног научног скупа.

Драган Радовић покретач је изузетно значајног научног скупа о дијалектима и дијалекатској књижевности, који је први пут организован у нашем граду 2006. године. Четири научна зборника квалитетом објављених прилога потврђују непроцењив значај скупова посвећених овим темама не само у нашој средини већ у српској дијалектологији, науци о књижевности, у српској култури уопште. Драган је био идејни творац, и организатор, онај који је из сенке све пратио и повезивао. Као прилог аутентичном стваралаштву на дијалекту објавио је у првом зборнику изузетно успелу, потресну, животну причу универзалних порука - „Шљем”. Драганова поезија на дијалекту заступљена је у антологији савремене дијалекатске поезије *Матерњи језик* из 2020. године са дванаест песама.

Да ли се величина човека мери значајем онога што је радио у својој професији, да ли се мери дубином трагова које је оставио у средини у којој је живео, или се мери величином празнине која је иза њега остала? Драган је био велики професионалац, вредан, истрајан истраживач, радознао дух који је обележио читаву једну културну епоху у граду на Ветерници. Изнад свега, био је велики, огроман човек, добар и племенит.

Знао је Драган дивно да похвали. Кудио и грдио није, макар ја то од њега нисам никад чула. Знао је да ми каже да позлатим све оно на чему радим. Разумела сам и тада, а сада ми је још јасније да је та позлата произлазила из његове племените душе и намере да охрабри, подржи,

подстакне сваки духовни напор и рад у култури и науци. Та племенита позлата којом је осенио душе ближњих, душе сарадника које је волео и који су га волели остаје још једна његова велика заоставштина и духовна за дужбина.

Размишљала сам, најзад, како да насловим ову беседу. Нисам желела да је оставим безимену. Драган је знао да одабере сјајне наслове за своје песме, текстове, зборнике – *Добра Вода*, *Купен петл*, *Ђурђија над светом...* Нисам желела да испадне нешто као фраза, јер је флоску ле презирао – био је свој, оригиналан. Нисам желела ни да емотивношћу упаднем у замку патетике јер га је патетика понекад нервирала, чешће забављала и засмејавала. Наслов је, после свега, све време био ту, у мислима, у дубоком поштовању и захвалности за дивне разговоре које смо водили, за драгоцену време које смо проводили уз наше књижевне теме – Драган Радовић – у мојој свести, увек са позлатом.⁴

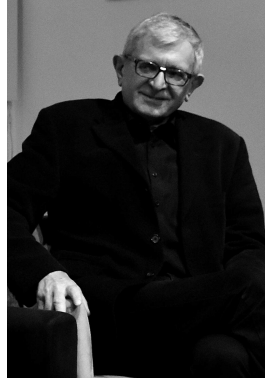
---

⁴ Биљана Мичић: Беседа са скупа „Сећање на Драгана Радовића” одржаног у Лесковачком културном центру 12. 2. 2021. године. *Напомена*: Биљана Мичић рођена је 1978. у Параћину. Дипломирала и магистрирала на Филозофском факултету у Нишу. Објавила књиге: *Под језиком, над говором, оглади о Настасијевићу и Џунићу*, 2010; *Песник окованих визија - поезија и поетика Милана Дединца*, 2014. За Антологијску едицију *Десет векова српске књижевности* приредила: *Момчило Настасијевић*, 2016; *Оскар Давичо*, 2017; *Вељко Милићевић*, 2020. Живи и ради у Лесковцу. (подаци преузети из часописа *Наше стварање*, 3-4/2021.

САЊА ЦОНИЋ: ОБРАЋАЊЕ НА ОБЕЛЕЖАВАЊУ ЧЕТРДЕСЕТ ДАНА ОД СМРТИ ДРАГАНА РАДОВИЋА

Поштовани чланови породице, пријатељи, колеге, поштоваоци рада и дела Драгана Радовића. Прошло је четрдесет дана од преране смрти нашег колеге и пријатеља. За породицу, верујем, било је то најдужих и најтужнијих четрдесет дана. За све нас остале, опседнуте својим проблемима, брзином живота и свакодневицом, ово време прошло је као трен. Изненадна, брза, просто нестварна смрт, показала је сву суровост живота с једне, али и истинитост филозофске мисли да не постоји ништа друго но садашњи тренутак, да живот нема репризу и да само мале ствари, ситнице, и смех дају смисао сваком дану.

Драганова веселост, смиреност, доброта, поезија пуна искрености и ведрине, која је мамила осмехе на лицима слушалаца и дуготрајне аплаузе, потврда су чињенице да је његов живот и те како имао смисао. Волела бих да верујем да је Драган Радовић отишао на неко лепше и безбрижније место. Дани пролазе, слике полако бледе... неке лепше замењују ружне, рекао би песник. Али они које волимо остају увек у нашим сећањима... Памтимо их по ономе ко су били, шта су урадили, шта су за собом оставили. Наслеђе Драгана Радовић је велико.

Био је изузетно надарен, позитиван и племенит човек, песник и интелектуалац којег Лесковац не сме никада да заборави. Једном приликом, непосредно пре одласка у пензију, упитала сам га да ли се плаши, како ће проводити дане без обавеза. Одговорио ми је кратко: „Ја још толико тога треба да прочитам и научим...“

Имао је тако велике планове.

Драгана сам познавала цео свој живот. Још као дете и члан бројних литерарних секција у чувеног Пионирском дому на Хисару, а касније као признатог и познатог културног радника са којим сам као новинар често правила интервјуе.

Последњих пет година, као директор у Културном центру, имала сам прилике да са њим блиско сарађујем.

У њему сам стекла искреног пријатеља, подршку и помоћ, ону стену на коју се ослоните када вам је тешко и када вам је потребан савет искуснијег и старијег. Несебично је помагао свима, учио нас, радовао нашим успесима... Зато ћу лично дубоко чувати успомену на њега, али оно што ме чини тако поносном и уверава да ништа није случајно је моја идеја, која је данас добила реализацију у овој књизи...

Драгану је било тешко било шта поклонити... Одбијао је сваку похвалу... сваку награду, сваку пажњу коју сте желели да му укажете... Али ову није. Као поклон, за одлазак у пензију Културни центар издао је и отштампао роман Драгана Радовића *Златне кочије*.

Ово је први његов роман који је угледао светлост дана и који ће наставити да живи на рафовима књижара и библиотека. Желео је да у његовој реализацији учествују само људи из Културног центра и ми смо му ту жељу испунили... Тужно је што није имао среће да дочека промоцију какву ова књига заслужује да нам он сам о њој говори... То ће уместо њега данас учинити наша нова колегиница Ана Јовић, уредник Књижевног програма Лесковачког културног центра. Драган је говорио да нам уместо себе оставља младост, енергију, да настави тамо где је он стао... Ја ћу додати, да је пред њом трновит пут који ће, нажалост, морати да пролази без његове помоћи и подршке, али и велика одговорност јер име Драгана Радовића у књижевним и круговима критице исувише пуно значи и исијава.⁵

---

⁵ Сања Цонић, директорица ЛКЦ: „Обраћање на обележавању четрдесет дана од смрти Драгана Радовића“.

ДЕЈАН ЂОРЂЕВИЋ: РАДОВИЋ КАО ЧУВАН ЛОКАЛНОГ ЈЕЗИЧКОГ БЛАГА

„Није зло, чедо моје, чути и знати туђу песму.
Зло је заборавити и не знати своју.“

*Свети Симеон Мироточиви,
Завештање Стефана Немање*

У малим местима живот песника није усамљенички, то је клише. Песник има свет у себи, али има и свет око себе који га окружује. Не можеш да будеш песник, а да то Чаршија не препозна, да те не „обележи“ и да ти не обележиш себе истом том Чаршијом. Четири су имена која су крајем двадесетог и почетком двадесет првог века обележила наш град Лесковац својом културном делатношћу: Николај Тимченко, Бора Здравковић, Саша Хаци Танчић и скоро преминувши Драган Радовић. Прву тројицу сам упознао и упознавао током гимназијских дана и потоње. Тимченку сам се дивио и доживљавао га као велики ауторитет у књижевној науци. Песника Здравковића сам, као и већина гимназијалаца, прома трао из прикрајка култне кафане „Козара“ док је говорио своје стихове, да бих га у позним годинама његовог живота слушао лично за истим кафанским столом у „Белој лађи“. Хаци Танчић је био рецензент прве моје песничке збирке, а касније смо наставили десетогодишњу сарадњу у издавачкој кући „Филекс“ око заједничког уређивања књига и часописа *Успења*.

Са Радовићем смо се, једноставно препознали и остали у пријатељству до краја његовог живота.

Презиме је Радовић, један је Душко а други Драган!? Нисам био баш сигуран док се представљао током једног књижевног поподнева у варошкој читаоници библиотеке у Грделици. Да будем искрен, није пуно ни значило

ученику петог разреда основне школе. Оно што је остало утисак, то су били стихови које је говорио. Касније смо се често подсећали на то дружење и шалили на тему: да су деца у тим малим срединама скоро убеђена да песници живе само у Београду.

Безброј књижевних сурета и вечери, разна представљања аутора са стране и локалне средине. Све је то чинио и умео на својствен, препознатљив начин, да води, данас би модерно рекли, моделира, Драган Радовић, уредник Књижевног програма ЛКЦ. Овом приликом желео бих да истакнем и једну од значајних манифестација којој је Радовић дао печат. У Лесковцу је 2006. одржан први научни скуп о дијалекту и дијалекатској књижевности у организацији Лесковачког културног центра. Тог 7. децембра 2006. године, Лесковац је био престоница научне мисли о дијалекту. Саопштено је петнаест реферата дијалектолога и књижевника који пишу на дијалекту. Промовисан је *Речник говора јабланичког*. Тим поводом објављен је Зборник текстова представљених реферата. Такође, великом заслугом овог културног прегаоца, одржана су још три скупа на исту тему. Рад на скуповима био је организован у неколико целина: предавања, округли столови, књижевне вечери.

Пишући последњи, пријатељски текст сећања и о сарадњи са Драганом Радовићем, не могу а да не спомем и његову збирку песама на призренско-тимочком дијалекту *Купен пет'л*, која је изазвала велику радост и задовољство код мене лично, а која је уједно и позитивно оцењена од стране критике. Збирка којом је крунисао свој рад на овом језичком пољу. Лесковчани су га волели и поштовали зато што је све што је писао и радио било истинито, душевно, духовито, лесковачко, наше; и оно што је људима некада било и нестало, па је сада људима лепше но што је било.

Оно што је поред његовог рада и залагања била једна од његових главних карактеристика, јесте његов ведар дух и спремност да помогне, усмери, па и опомене, узимајући у обзир његово дугогодишње искуство, кад затреба.

Као што неко рече: Када човек, који нам је био близак, оде са овог света, нама који смо остали, остаје тешко преиспитивање: да ли смо се о њега огрешили. Осећај да нисмо – представља највећу благодет...

И да завршим у духу његове дијалекатске поезије:

*„ Човеци су исто купени петлови
И они се рађав испод „стару квачку“
Једну исту песму никад не поновив
Ал на крај певаће турају гим тачку!“⁶*

---

⁶ Дејан Ђорђевић: „Радовић као чувар локалног језичког блага“, *Наше стварање*, бр.1-2/2221. *Напомена*: Дејан Ђорђевић, рођен је 1970. године у Великој Сејаници код Лесковца. Пише поезију. Објављене збирке поезије: *Јесам и нисам*, 2007; *Не/пристајање*, 2008; *Будим се да бих те волео* – једна песма на петнаест језика, 2014; *Крај и бескрај* – електронско издање, 2018; Уредник је у издавачкој кући *Филекс* и у часопису *Успења*. Живи и ради у Грделици. (Подаци преузети из часописа *Наше стварање*, 1-2/2021).

АЛЕКСАНДАР ЧОТРИЋ: ДРАГАН РАДОВИЋ: „ИЗ ИСТОРИЈЕ САТИРЕ“

Драган Радовић (Добра Вода код Бојника, 1955 – Лесковач, 2021), песник, сатиричар, књижевни критичар и професор књижевности. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, а Филолошки факултет у Београду. Објављивао је сатиричне радове у *Језу*, прилоге за децу у *Змају*, а сарађивао је и са другим листовима и часописима. Био је дугогодишњи уредник књижевног програма Лесковачког културног центра и уредник часописа за књижевност, уметност и културу *Наша стварање*. Објавио је збирке песама *Добра Вода*, и *Купен петл* и монографију *Туприја над светом*. Иницирао је и научни скуп „Дијалекти српског језика“. У својим делима неговао је препознатљив лесковачки говор, уз прегршт хумористичко-сатиричних примеса. Његово стваралаштво опширно је представљено у студијама Д. Коцића о лесковачким писцима. Велики је Радовићев допринос развоју лесковачког Народног позориште и Библиотеке „Радоје Домановић“.⁷

ЗЕМЉА

(одломак)

*Моја земља – пет ара џомбава
Сас муку се и сас зној обради
На њум земља комплетна држава
Рађа си вој и што не заради.*

---

⁷ *Политика* (7. фебруар 2021), Александар Чотрић, велики српски афористичар, у рубрици „Из историје сатире“, представио је недавно преминулог Драгана Радовића, Прилог преносимо у целини.

*Моју земљу браним сас страшила,
Пудим чавке, бубе и лопови.
Она с платно заставу сашила,
С њума маше земљу да обнови,*

*Од зоре не знам куда да се девам,
Путујем си куда ми је глава,
А Она ни сас причу подева,
За земљу си пет пара не дава.*

*Моја земља оградена сас плот,
Нит гу ширим нити плот подизам,
Моју земљу браним сас живот
Она њојну сас патриотизам.*

ПРОФ. ДР ТИХОМИР ПЕТРОВИЋ: У СПОМЕН ПЕСНИКУ - ДРАГАН РАДОВИЋ

У јеку коронавируса и тмаста сенка смрти пала је преко нас, и сада смо сиромашнији за један много топао лик. Непоменица је ударила и погодила изабраног од изабраних; и ми се, с болом и осећањем ненадокнадивог губитка, опраштамо од књижевника и уредника часописа *Наше стварале*, јавног и културног радника Драгана Радовића (1955-2021).

За опроштј ваља наћи најпо десније и најлепше речи које имамо у свом језику. Речи угаситих боја и стишаног тона, у које може да стане наш жал. Али, нема те речи - ма колико крупна и потресна, колико повлачила сузе из срца у очи. Неизмеран губитак, горчина и празнина превазилазе снагу душе, изнад су сваког разумевања.

Драган Радовић, чије је срце куцало за мало десетлећа, минуо је млад у срцу и у пола речи. Смрћу неправедном и неразумљивом, коју је оправданије назвати погибијом, брутално је докрајчена песма живота.

Изговарајући спомен-слово, које није потписника ових редака него одјек гласова Радовићевих пријатеља, поштовалаца, читалаца и културне јавности – суочени са празнином која остаје и коју ће осетити посве заједница којој је он припадао – видимо да године нашег живота „као уздисаји пролазе“, растанци руше пријатељства и снова, односе радости сусрета и топлог присуства драгог бића. Пун губитак, жаљења и немири, живот је тамно огледало, ружан као ружан сан и зла мађија. Мало коме се сунце насмеје, коме слети на рамена анђеол који милује. Као разбојиште, као висораван која одвајкада постоји, смрт нам на крај срца спава и све наше љубави јесу у њеном крилу. Увек јој идемо у сусрет.

И да не умножавам више речи.

Животи дело угашеног песника, усмерени оплемењени вању људској доброту и лепоти, можемо назвати путоказима. Песник Радовић покзао је да умеће и зање не дарује музе, него се присвајају даром и маром, оним златним степеницама преко којих се пењемо као у небеса, у храм науке и уметности. Творац дела истине и лепоте, дајући животу све, песник Радовић мало оставља смрти.

Песник Радовић нестаје као билошко биће, али песма рице, роман *Златне кочије*, научни радови, беседе – дело достојно златопечатних признања – наставља да живи, и као верига задржава своју душу након смрти.

Сиромашнији смо за један живот, за одлазак човека и доброту кога смо сви, без разлике, волели, са којима смо везивали свој рад.

Цењен од оних који могу дати оцену, заслужује да га се сећамо по дужности и љубављу која се не хлади и не попели, јачој од времена и заборавља.⁸

---

⁸ Проф. др Тихомир Петровић: „У спомен песнику – Драган Радовић“, *Наше стварање* 1-2/2021, стр. 14.15. *Напомена*: Тихомир Петровић, рођен 1949. године у Бошњацу код Лесковца. Студирао је и докторирао је на Универзитету у Београду. Професор је књижевности на Педагошком факултету у Сомбору, Универзитет у Новом Саду. Објавио књиге: *Историја српске књижевности за децу*, 2008; *Тамно огледало – оглед о читуљу*, 2008; *Увод у књижевности*, 2009; *Увод у књижевност за децу*, 2010; *Рад, изнад свега*, 2013; *Умеће говорења*, 2016; *Огледи и критике*, 2018; *Сироти Срби – Сиротиња у српској књижевности*, 2019; *Живи и ради у Сомбору*.

МАРИЈА СТОЈАНОВИЋ: О ДРАГАНУ РАДОВИЋУ

Вест о смрти Драгана Радовића затекла ме на улици. На екрану телефона, чија се звоњава једва препознавала од градске буке и сирена аутомобила, угледала сам број нашег заједничког пријатеља. Помислила сам да жели да ми честита новогодишње празнике, па сам се радосно јавила. Уместо честитки, чула сам црну вест о смрти пријатеља. Уместо осмеха на лицу и радости у гласу, завладао је око мене и у мени мук и непријатан осећај неверице који се увек јавља када не желимо да поверујемо у сурову истину. Више ништа нисам чула око себе, а чаролија новогодишње атмосфере нестала је у трену. Као црни облак, мисао о смрти Драгана Радовића надвила се нада мном и угасила сваку празничну радост у мени. Календарски почетак нове године обележен је црном вешћу. У мени су се почеле ројити мисли о нашем последњем сусрету, али некако још брже, сећања на почетке нашег познанства. А ти почеци сежу у далеку прошлост и записани су на мојој првој фотографији са Деда Мразем. Шестомесечна беба коју у крилу држи глумац Народног позоришта, Драган Радовић, маскиран у деду који деци испуњава жеље. И када год сам се сусрела са Драганом Радовићем, у свести ми је исијавала та љупка фотографија коју сам и њему, једном приликом, показала, па смо се често заједно смејали помало уплашеном погледу бебе и руменим образима брадатог старца. Ето, моје познанство са Драганом Радовићем почиње и пре него што сам имала свест о себи, пре више деценија.

Када сам одрасла, редовно смо се виђали на књижевним вечерима у библиотеци и касније, у Културном центру. Наравно, и на свим другим манифестацијама у

граду, јер је било немогуће замислити да се у граду на Ветеници догађа нека културна манифестација, а да нема великог Драгана. Био је срећан што сам на студијама књижевности и што су нам књиге непресушни повод тема за причање. Као своје дете, увек ме је саветовао да пуно читам, да пратим нове наслове и са поносом, упознавао са „људима од пера“ са којима се често дружио. Несебично је делио савете, увек искрене, позитивне, животно искуствене и пријатељске. Толико година смо разговарали о књигама и људима, животним неправдама и недаћама, али никада од њега нисам чула ни реч прекора или негативности према било коме. Био је благ према људима, чак и онда када је доживљавао неправде, налазећи оправдања у чудном стицају околности и животу комедијанту. Његова блага природа, људска доброта и оптимистичан став били су увек изнад површности, прозаичности и баналности живота.

Када сам почела да објављујем своје радове у књижевним часописима, Драган Радовић ми је пружио свесрдну, несебичну и пријатељску подршку. Умео је да посаветује и скрене пажњу на битне ствари, да ме хвали и препоручује другима као младог талента, да ме повезује са уредницима других часописа, несебично радећи на мојој афирмацији. Заиста, био је човек са великим Ч, врстан познавалац књижевности, истрајан у послу и предан уметности, а опет тако једноставан у односу са људима, непосредан и насмејан, ведрог духа и позитивног расположења. Кад год бих покуцала на врата његове канцеларије, налазила сам га зачитаног у неке ново исписане странице. Читао је много, али и писао, као да је желео да остави и писани траг за собом, као да сећање није довољно за трајно памћење. Када је изашао из штампе његов роман *Наследство*, радосно ме позвао да свратим до њега, мало да подели лепе вести са мном, али и да ме замоли да прочитам и напишем приказ дела за нови број неког часописа, ако ми се допадне, како је говорио. Роман је прочитан у једном даху.

Када сам објавила своју прву књигу *Постигнућа*, један од првих читалаца био је чика Драган. На промоцији друге књиге *Саздања* говорио је лично и несебично

изрицао похвале, некако се поносећи мојим делом као да је његово. И најзад, моја трећа књига *Освртања* не би ни угледала светлост дана да није било Драгана Радовића. Потписао ју је као уредник. Саветовали смо се око свега, од техничких детаља до избора дела и аутора, и са радошћу дочекали попуштање мера да бисмо предали рукопис за штампу. Никада нећу заборавити нессебичну радост у гласу када ме је позвао телефоном и рекао да држи у рукама моју нову књигу. Понос и срећа одзвањали су у његовом гласу. Договарали смо се о томе када би се могла одржати промоција, и ко би нам био гост, али ни слутили нисмо да он неће бити присутан, да ће прерано отићи. Пошаст новог доба, од које нисмо страховали ни он, ни ја, однела нам је изузетног човека, врсног књижевног ствараоца, изузетног пријатеља, на самом почеку његовог трећег доба. Бол и празнина који остају одласком оваквог човека и ствараоца не могу бити испуњени, али остаће дивне успомене при сваком помену његовог имена. Недостајаће нам на свакој новој књижевној вечери, изложби, промоцији, градској манифестацији, али сигурна сам да ће се његов дух увек ту негде надвијати међу његовим пријатељима и књижевним потомцима, као сенка која нас подсећа да несмемо посустати у исписивању нових редова, очувању језика и књижевне традиције и сталном личном напредовању. И док тако размишљам о дивним сећањима на изузетног човека и пријатеља Драгана Радовића, хладноћа све више стеже, на улици и око срца. Нестанак драгих људи као да нас сваки пут подсети да нисмо стигли рећи све што смо хтели, да је остало много недовршених послова и неостварених планова. И сада имам тај осећај, али нека и ови редови остану потврда поштовања, уважавања и дивљења Човеку и Писцу Драгану Радовићу.⁹

---

⁹ М. Стојановић: „О Драгану Радовићу“, *Наше стварање*, 1-2/2021, стр. 18-20. *Напомена*: Марија Стојановић, рођена је 1979. године у Лесковцу. Бави се књижевном критиком и есејистиком. Објављене књиге: *Постогнућа*, 2012; *Саздање*, 2014; *Освртања*, 2020.

ВЛАСТА Н. ЦЕНИЋ О ДРАГАНУ РАДОВИЋУ

Одавно смо се срели. И заувек постали пријатељи. А ево, дошло је време да о њему казујем своја сећања. Тужан сам, признајем. Али и поносан, јер нас је живот стално везивао, преплетао књижевне путеве, смишљао нам дружења и путовања. Сада сам носилац првог *Драгановог пера*, награде коју Лесковачки културни центар додељује на манифестацији „У ритму дијалекта“ Драгану у част. Узбуђен до суза, као први лауреат *Драгановог пера*, био сам муцав, смушен пред медијима. А толико сам тога хтео рећи: и такмичарима, и организаторима, и публици, и његовим кћеркама... Као да сам га чуо како ми шапуће: „Ајде, ајде, немо си плачко...“

Миливоје Павловић, председник жирија, нагласио је: „Видели смо да се на локалним говорима могу исказати неке веома важне и крупне мисли, а наша култура и наша књижевност не би смела да се лиши тих речи.“

Драган Радовић остаће упамћен по поезији на дијалекту коју је успешно писао и коју је радо казивао. А казивао је изузетно, јер је био одличан рецитатор. Био сам сведок томе на бројним заједничким путовањима. Та књижевна путовања била су изузетно важна за наша стварања. Пунили смо тако батерије, размењивали идеје, а Драган је био пажљив слушалац и несребичан саветник. Свакоме је знао да пружи помоћ, да упутства, охрабри, оснажи. Свима који су долазили у Лесковац из целе Србије он је био адреса на коју се прво долазило. Домаћински је свакога дочекао. Свестрани човек. Лесковачка енциклопедија.

Бескрајно сам му захвалан што је лесковачку „Роштиљијаду“ започињао мојих стиховима: „*Иде ми се у Лесковац, ал ме неће води ники...*“

Волео сам да ми он међу првима прочита нове стихове и каже своје мишљење. Увек је био искрен. Имали смо још много идеја. За њега пензија није била прекид снова. Али ова пошаст звана *корона* зауставила нас је да путујемо. Пуно тога занимљивог, лепог, смешног, деси се на тим путовањима и дружењима. Тако смо једном приликом на „*Драинчевим сусретима*“, Драган Радовић и ја обилазећи школе у Мерошини, Житорађи, Кур шумлији и Блацу, онако већ уморни, покушали да се извучемо од дељења аутограма, па је Драган рекао једном детету: „Опрости, не могу да ти дам аутограм, неписмен сам.“ А дете прилази мени и пита: „Чико, чико, а јеси ли и ти неписмен?“ Драган је синоним за ведар дух, оптимизам, врцавост мисли, али и дубину и тежину изговореног.

Остале су бројне фотографије са наших сусрета. И оних тужних дана када смо говорили о прераном Драгановом одласку, у медијима је било и неколико мојих фотографија са њим. Као да смо хтели да сваки тренутак овековечимо. Иако смо знали да има људи који никад не умиру!

Свака част Лесковчанима што су веома брзо реаговали и створили Драгану у част једну манифестацију која ће тек јачати. Драган је то заслужио својим радом. Сигуран сам да ће се тек писати о вредном делу овог културног посленика. Како на књижевном, тако и на дијалекту Лесковца. Моји узорци су народна поезија и народни песник Добрица Ерић. Од њих сам научио да песма мора бити цела лепа, да стихови теку лагано, у ритму природе... Имао сам срећу и част да са Ерићем путујем широм Србије небројено пута. То бележим у награду коју ми је живот дао, бележим у празничне дане. Песник мора бити, пре свега, добар човек. Тако ће бити и добар песник. Он, наш неумрли Добрица, био је то. Управо такав је био и Драган Радовић. Песник и добар човек!

Имати узора је важно кад си млад, почетник, а онда пронађеш свој пут. Будеш препознатљив, имаш свој

рукопис, своју поетику. Радујем се када ми кажу да се моје песме препознају. Верујем да то није само због дијалекта. Песма на дијалекту мора бити и поезија, а не само језик. У њиховом споју је лепота такве песме. Томе нас је учио Драган и на личном примеру у књигама, али и организовањем међународних скупова о писању на дијалекту. Можда бисмо морали да наставимо организовање таквих скупова и после Драгана. Баш због Драгана.

Као добитник Драгановог пера, покушавам да се одужим њему за све што је чинио за све нас, да подстакнем и неке нове младе људе да идемо његовим штрапкама, да поштујемо књижевни језик, а да се не стидимо матерњег говора. Тако ћемо најбољи чувати успомену на Драгана.

ДРАГАН РАДОВИЋ: „ДОБРА ВОДА“

- Проф. др Тихомир Петровић, *Књига завичајних писаца*, приказ, „Огледи и критике из књижевности и језика“. *Добра вода*, КК „Глубочица“, Народна библиотека Лесковац 1982.

У савременој поезији је тушта и тма стихова који се не могу најбоље разумети и протумачити, што је врло невесело за читаоце, песнике и поезију. Драган Радовић, аутор збирке песама *Добра Вода*¹⁰ ни у ком случају не доводи читаоце у недоумицу. У његовој поезији нема места питању „шта је писац хтео...“

Добра вода је књига намењена највише деци. То се у првом реду види из фабуле узете из дубине дечјег света и доживљаја, ненаметљиве и неусиљене поенте. На то упућује и лакоћа којом песник уме да приђе дечјем свету и извуче из њега грађу и обради је језиком дикцијом који најбоље одговарају малом читаоцу – и да се у свему томе одржи на висини уметничког и песничког говора. Стихови *Добре Воде* са много маште и емоције уносе животну радост и ведрину у душу детета – читаоца, а естетски доживљај који стварају по своме ефекту није тренутан ни ограничен догађај. Свака песма ове танушне књиге у читаоцу измамљује осећање ведри не и радости: лаким и лепршавим ритмом њени стихови изазивају осећање за леп израз и звук. Као права поезија проширују круг дечјих сазнања. При читању Радовиће вих песама дете има непомућену илузију да се пред његовим очима одвија једно животно збивање у коме и само учествује. Песме *Добре Воде* имају личан, инди

---

¹⁰ Драган Радовић, *Добра Вода*, Књижевни клуб Глубочица и Народна библиотека „Радоје Домановић“, Лесковац 1982.

вудуални нагласак и одговарају узаврелој, жедној дечјој природи. Писана маштовито, са интуицијом и опсервацијом, и смислом за детаљ и нијансу, стихови Радовићеве збирке привлаче пажњу својом лепотом. Понеки од њих чине мала *ремек-дела савременог песништва*. Врло успела својом ритмичком организацијом *Добра вода* у свему испуњава захтеве добре поезије за децу: поступност увођења у свет уметности, педагошко усмеравање дечје психе и, свакако, развијање осећања за лепим. У Радовићевим песмама нема смелих склопова речи, смишљених артистичких састава, али у њима има музичког у ритму стиха и размештају речи; у његовим песмама нема лепореке интерпретације, продора у ирационално, али има поетске свежине; немају савремену, урбану тематику, али имају моћ да озаре душу читаоца; немају врхунски, опсењујући квалитет, али имају снагу да уједине осећања и мисли читаоца. Готово да је тако: и оно што имају и немају, допринело је да има своје читаоце. Песник стихова:

*„Молим те снађи се некако
и наћи ми негде једног малог брата,
ја бих теби пронашао лако
да сам, тата, ја твој тата“*

обрадоваће читаоце свих узраста. Радовићева књига заслужује да стоји у истој полици са књигама познатих савремених песника.¹¹

---

¹¹ Проф. др Тихомир Петровић, *Књига завичајних писаца*, приказ, „Огледи и критике из књижевности и језика“, Нова просвета Београд, 1994, стр. 134-135.

ДРАГАН ТАСИЋ О ЗБИРЦИ „КУПЕН ПЕТЛ“

- Драган Тасић, приказ, Лирски јунак и пркос, Драган Радовић: *Купен петл*, ТО Лесковац, Филекс, Лесковац 2012, *Помак*, бр. 61/64, јануар 2013.

Драган Радовић, лесковачки културни радник и песник, писац приказа и рецитатор, обрадовао нас је ове године новом збирком песама на дијалекту под насловом *Купен петл*. Радовић је један од оних писаца који сматра да је прави матерњи језик за људе Југа Србије њихов дијалекатски, јужњачки говор. Радовић воли, премда добро познаје књижевни језик и, штавише, зна да говори са правилним акцентом, без примеса неправилног локалног акцентовања, да се изражава на дијалекту и у стварном животу, нарочито када се шали и покушава ведрим тоном да освоји свога саговорника. Он тада опонаша необразованог, али изворног Лесковчанина и сам је једном приликом изјавио да ће му се то осветити неки пут када буде потребно да се правилно изражава, тако да ће му се пред публиком *омакнути* дијалекатски крња и изобличена омашка. Но, то не значи да Радовић, премда дијалекатске омашке делују ружно у поређењу са чистим и правилним књижевним извором, не мисли да је дијалект само ружна или комична појава. Када се у целини развије са својом иманентном логиком, када песник развије причу или лирско ткање, види се да дијалект има своју звучност и мелодичност и да може да пренесе све врсте књижевних порука, па и оне озбиљне. Комика којом одише певање Драгана Радовића на дијалекту, има дубуку хуману вредност и нуди нам, попут неке монодраме у стиху,

главног лирског јунака који пркоси невољама и недаћама живота тако што признаје свакоме право да буде другачији и *тера по своје*, ма каква да су искушења пред њим, те на тај начин и сам постаје озарена појава неког ко таму живота, коју не жели да негира и заобиђе, преображава у илуминацију звонког и пуног римованог стиха оденутог у рухо слатког матерњег јези ка јужносрбијанске говорне области.¹²

Истина је да су људи са Југа Србије често муцави и крњи у погледу нагласка или падежа, али песници с Југа Србије, када пишу правилним језиком, доказују да је и код јужњака живо осећање за језик и језички слух, па тако остаје утисак да људи с Југа могу изврсно да говоре књижевним језиком и да истовремено буду на трагу својих језичких корена. Радовић црпе из врела народа мудрости и наставља оно што је започео Раде Јовић својим *Ђоравим златом*, спевом у дијалекту испеваним слободним стихом, који има фрагменте обележене броје вима као да је састављен од неке врсте пословица нани заних у целину. Но, те пословице су алогичне и намерно банално одсикавају оно здраво неповерење у велике мудрости какво одликује увек шеретски настројене Лесковчане. Радовић тако, у две песме износи аргументе за и против женидбе, као да два лирска јунака говоре у прилог и против исте ствари, или се његов пркосни и некада побеђени јунак шали са читаоцем нудећи му са подједнаким жаром у доказима, две опречне перспективе на једно исто питање. Радовићев лирски јунак се шали и са смрћу, као што чини и са толиким другим стварима у животу:

---

¹² Драган Тасић, приказ, „Лирски јунак и пркос“, Драган Радовић: *Купен петл*, Туристичка организација Лесковац, *Филекс*, Лесковац 2012), *Помак*, бр. 61/64, јануар – децембар 20013, стр. 49. Промоција збирке песама Драгана Радовића *Купен петл* одржана је у ЛКЦ, 1. априла – светског дана шале *Напомена*: Збирку песама Драгана Радовића *Купен петл* (2013), писану у духу говора југа Србије, појавила се у издању ТО Лесковца и *Филекса*.

„На бандеру теј се сенке сретну.
Туј кад умрем плакат ће ми метну.“

Као у *Гаргантуи и Пантагруелу* Франсоа Раблеа, где се раскалашни весељаци хвале да су мокрећи изазвали прави потоп, Радовић пише песму у којој лирски јунак, пошто се олакшао, изазива велики талас на реци, који се разорно шири све до ушћа двеју Морава, код Сталаћа. Таква хипербола говори о неразоривој утврди пркоса и доброг расположења, коју сваком својом речи и гестом подиже Радовићев лирски јунак. Пада нам на памет још један драгоцен лексовачки аутор, такође покојни Слободан Костић Коста, са својим изврским кратким романом *Коста ђубре* на дијалекту, налик на некакав пикарски роман о једном пробисвету, који је можда грешан, али није лицемеран и зао. И Радовићев лирски јунак презире лицемерје и цинизам које сусрећемо код оне врсте перфидних људи које друге оптерећују моралним захтевима, у које сами верују, и понашају се тако као да за њих морал не важи. Радовићев лирски јунак, ако није алтруиста који је способан да настрада ради туђег добра, ако неће и не сме да се жртвује у свом нескривеном и живијалном егоизму, бар неће никад ни напакостити и наудити другоме зато што је злобан и покварен. У песми „Дзивка“ лирски јунак се жали да му снага отиче кроз малену рупицу, „дзвирку“, да га неко посматра и надгледа, а он не зна ко је то, Али, он и томе може да доскочи тако што ће „дзвирку“, рупицу кроз коју неко мотри на њега, залепити и затворити „с пљунку“ (пљувачком). Има ли истинитије ситуације него што је ова? Многима се чини да их неко стално посматра, смејући се њиховим узалудним напорима, да им снага отиче сваки дан помало, кроз некакву рупицу. Радовићев јунак ће поправити тај кобни удес тако што ће пљувачком зачепити гладни отвор кроз који нам живот исисава вољу и моралну чврстину. Наравно, ту је и једна аутентична лексовачка пословица, изрека: „Плашити мечку с речето“.

Када би се таква звер дала збунити шупљикавом кухињском алатком, у таквом говорном обрту заиста не

би било здравог хумора који краси Лесковчане и њихова је главна врлина. За Радовићевог лирског јунака живот је борба непрестана. Ипак, док може да иде на гробље да покојницима запали свећу, овај лирски јунак са смерним поносом моћи ће да закључи како је жив: „*Даклем, ја постојим*“. И то је оно што је кључно. Лирски јунак није допустио да га савладају невоље, те иако је свестан тежи не препрека које су пред њиме, верује у то да ће упркос свему наћи неки свој пут. Треба још похвалити звучност и звонкост стихова испеваних на дијалекту, јер, као што је речено, када се граматика лесковачког народног говора испоштује и развије у свој целовитости, постаје јасно да у томе нема ничег ружног ни накардног и да зналац дијалекта може да ужива у пуноћи израза оствареног на такав начин. Ако невешти спој књижевног и дијалекатског, као и разне омашке изазване дијалекатским склоностима у говору, делују одбојно, развијени језички систем дијалекта у рукама зналца, који, попут Радовића, признаје да понекад не зна који је израз аутентично лесковачки, постаје извор префињеног уживања у једној особеној мелодији која краси матерњи говор јужњака.

Једна је од ретких на дијалекту, којим се чува мелодичност језика. “Књига садржи сву лепоту лесковачког дијалекта, а сво богатство показано је кроз анегдоте и сочне псовке нашег краја“, каже аутор Драган Радовић. То је једна од ретких књига написана на дијалекту, а познати лесковачки песник, књижевник и књижевни критичар, аутор дела написаних дијалектом, тежи да очува идентитет једне заједнице. Он је идејни творац Научног скупа Књижевност на дијалекту. Убеђена сам да ће поред роштиља и паприке, књига *Купен петл* постати нови бренд Лесковца и нашег дијалекта.¹³

---

¹³ *Напомена:* О збирци песама *Купен петл* писали су, између осталих, проф. др Тихомир Петровић, Драган Тасић и Данило Коцић.

ГЛАС ДИЈАЛЕКАТСКЕ РЕЧИ

- Проф. др Тихомир Петровић: Драган Радовић, *Купен петл*, Феликс, 2012.

Слободан, учен, емотивне интелегенције наклоњене лепоти, Драган Радовић, аутор је књижевног дела које, ма колико скромног обима, завређује светлост рефлектора културне јавности. Смеоног правца мисли, не избегавајући ризик непредвидљивости, ослобођен предрасуда, Радовић се овај пут оглашава песничком збирком која заслужује критички одзвон. Реч је, конкретно, о песмарици за читаоце од седам до седамдесет и седам година. Писана на дијалекту, по угледу на наше писце реалисте (С. Сремац, Б. Станковић), али и поједине наше савременике (Раде Јовић, Мирослав Цера Михајловић, Власта Ценић), она враћа дијалекатску реч у матицу трајања и на најбољи начин промовише позитивно лице дијалекатског песништва.

За Радовића реч сељачког народа, оно што се у лингвистици назива дијалекат, лепа је колико и она којом се пишу учене и песничке књиге. Посреди је језик који властитом свежином и матерњом мелодијом обогаћује, у неком смислу, осиромашен и сасушен песнички фонд. Нешто друкчији у поређењу са стандардним језиком, он, зацело, нуди могућности обнављања песничких облика и стилских валера. Дијалекат је медиј евидентних подтекстуалних смислова, значења и специфичног мириса, који носи у себи слојеве ванзаумног и старовременског звука, налик говору и ромору древних врачара, звуку узвишеног и религиозног говорења.

За Радовића реч сељачког народа, оно што се у лингвистици назива дијалекат, лепа је колико и она којом се пишу учене и песничке књиге. Посреди је језик који властитом свежином и матерњом мелодијом обогаћује, у неком смислу, осиромашен и сасушен песнички фонд. Нешто друкчији у поређењу са стандардним језиком, он, зацело, нуди могућности обнављања песничких облика и стилских валера. Дијалекат је медиј евидентних подтекстуалних смислова, значења и специфичног мириса, који носи у себи слојеве ванзаумног и старовременског звука, налик говору и ромору древних врачара, звуку узвишеног и религиозног говорења.

Наслов песничке збирке *Купен петл* (можда боље *пет'л*, с апострофом) и руковета стихова дешифрију мотивско-тематску усмереност лесковачког аутора: “Мудровање”, “Тој туј”, “Бањање”, “Седи де си”, “Столичка и небо”, “Селски варош”, “Против женење, “Чур” и њима слични. Нема сумње, аутор окреће леђа обавештајним и корисним чињеницама, практичном животу и оном што се означава као (не)поетска дидактика. Хвата се за оно што егзистира у уобразиљи, у етеричко-лебдећем и у духовном царству, свету слика и призрака, које је ту због његове естетске вредности. Неизмишљене слике и ликови, неухваћени из ваздуха, оцртани зрочно и сугестивно, јесу лепоте поменутих стихова.

Поетику Драгана Радовића, као и сваког правог уметника, карактерише машта и укус, чаровита именованја и креативан блесак, те осамостаљени звук у односу на готова значења. Песничке целине: „Сиротињска патка“, „Тристаћ на клоцне“, „Мушице под реп“, „Чорба без ич“ и „Угасла искра“, посве инвентивност и ауторов дух, осведочују незамисливост песништва без изласка из традиционалног круга, без слободног комбиновања и тражења.

Песмарица *Петла* негује поетику непридављена даха, пуног срца, ослоњену на оно што је највише дано човеку: слобода, рођена слобода. Једноставност, искреност саме природе, обрт, замах свевидеће компарације, доза шарма и ненамерна духовитост, јесу препознатљиви поетски манири.

Укус импровизације и готова форма долазе од игре као елементарног бивства за себе, игре која се манифестује као нестварно и стварно, имагинарно и смислено, као зачаравајућа природа. Игра ненаклоњена мишљу не претвара стихове у рефлексију, у неку мудрост, како се каже поуку, него у чулно-естетски доживљај:

*Они имава, а ја само гледам.
На њи мука, а ја се не бринем.
Страшна глоба са падежи седам,
Ја са један боговски поминем.*

*Они стревљав род, број и падежи,
Ја реч моју куде оћу бутнем.
Свуда лега, нема да ми бежи.
Лака ми је ко кад воду гутнем.*

*И кад зборим, ја не кривим усне,
Не развлачим речи ко ластежи.
Реч из мене ко из кофу пљусне,
Кви бакрачи, какви па падежи.*

*Ја си зборим јужњачки и чисто,
И за језик господски не марим.
С изрази сам ко мој деда исто,
Језик чувам, с падежи га не кварим.
„Кви бакрачи”*

Настале на пресеку двеју перспектива: текста и рецепције, устремљене ка малим читаоцима, онима што „човечанство дугује најбоље што има”, Радовићеве мисли и слике су, у исто време, блиске песништву за децу и младе. Песник, наиме, у детињству – по угледу на његовог славног презимењака, аутора збирке *Поштована децо* – налази супституциону постојаност у поређењу са светом одраслих, открива у њему „чињеницу културе”, изнад свега, једно непотрошно поетско обиље. Узгред буди речено, језик средине и матерње мелодије јесу основа на којој дете гради писменост, говорну културу и емоционалан живот. Реч доживљена из детињства полазиште је поимања структуре језика. Ноам Чомски указује „да свако дете, рођењем, доноси код којим препознаје језичку базу својих родитеља. У генима човека записана је нека врста лингвистичке теорије која спецификује форму граматике могућих људских језика. То значи да свако дете тај урођени – лингвистички код пројектује на свом завичајном говору. Касније, дијалекат ће бити основа из које ће се компарацијом и надградњом развијати стандардни језик”.

Израз тежње за што потпунијим и адекватнијим обликом, дијалекатска реч замењује стандардну, уне колико књишку, каткад тврду и апстрактну. Љупког анахронизма, необична, она изражава оно што се, кадикад, не може кодификованом речи. Као капља белог млека, реч *Купеног петла* освежава и нуди чедну лепоту, изузетно засветли јарком бојом.

Упркос свему, није напуштена мисао о дијалекту као „*утуљеној баштини*”, нечем, тако рећи, бескорисном и застарелом као гушчије перо. Комуникација на њему нескривено се истиче и ствара осећање мање вредности и заосталости језика. Мисли се да је реч о сурогату неприкладном за уметничко изражавање. Манифестација моде и немоћи, налик новокомпонованој „*змајевити ни*”, дијалекатско умеће је, неретко – можда бисмо се сложили – за писце занатлије, паланчане суженог критеријума или заглибљених у недуховитост. Траг и глас који понекад прелазе међе засеока, подоста сокач ког и гобленског, неприкривена голотиња мисли и без дубљих осећања, вређају и најскромни јег читаоца. Међутим, мајсторство испољено у *Петлу* негира поману и њима сличне помисли.

Радовићев стил је у пребирању речи, у тражењу нових форми, у погођеном ритму, у ослонцу на пуноважност и искреност речи: речи које слободно дишу, речи – мисли, речи – ритам, речи у којима станује лепота.

Збирка стихова *Купен петл* доноси своме аутору пријатно осећање свршене дужности. Зацело би се могло рећи, она је добитак за нашу дијалекатску књижевност и својеврстан чин против раздуховљења и разјечења наше аутентичне историје и културе.

Радовићево дело под насловом *Купен петл* вредно поновног читања, готово је без иједне невине примедбе која би се могла упутити – ако аутора не „*оптужимо*” за подстицај који је нашао у *Речнику говора јужне Србије*, Врање (1998) Момчила Златановића, стр., 182: „*Кокоран* м. врста петла. “Имам гóсти у недељу, мóрам да купим једнога пéтла кокорáна”. Песничка збирка допушта потписнику ових редова да пожели читаоцима исто задовољство које је сам имао.

МАРИЈА СТОЈАНОВИЋ: „ОБИЧНИ ЛЈУДИ СА ПРОКЛЕТСТВОМ“ – О РОМАНУ НАСЛЕДСТВО

- Марија Стојановић: „Обични људи са проклетством“, Маре Каранфиловић, Драган Радовић: *Наследство*, Македонски издавачки центар, Панчево, 2018.

Године 2018. на српској књижевној сцени објављен је роман *Наследство* чији су коаутори значајни српски и македонски културни и књижевни радници, што није често у текућој књижевној продукцији. Они су успели да у једном вишеслојном уменичком делу повежу актуелне друштвене догађаје са народним веровањима, модерно и традиционално, забрањену љубав са неписаним нормама патријархалног живота.¹⁴

Са сваком новом страницом овог романа, читаоцу се предочавају животи обичних људи, несрећних у својој бити, јер су заробљени неминовним проклетством, сопственим страховима, забрањеним жељама и чежњама, као и немогућношћу да ишта промене. Разапети између жеља и наметнутих оквира, они живе у сопственим сањарењима, размишљањима, сновима, сећањима на

---

¹⁴ Марија Стојановић: „Обични људи са проклетством“, Маре Каранфиловић, Драган Радовић: *Наследство*, Македонски издавачки центар, Панчево, 2018.

неке лепе дане из прошлости. Зато и не чуди што код читалаца ликови овог дела изазивају дубоке емпатије и нимало осуђујући став. Ради се о људима дубоко несрећним, који на својим плећима храбро носе терет проклетства, а њихове судбине у читаоцима буде уверење да ништа није случајно, те да и највеће тајне кад-тад угледају светлост дана и доживе спознање.

Главни јунаци овог романа су Звездан Црнимарковић и Донка. Иако обоје у браку, између њих се јавља притајена љубав, која дуго времена тиња у душама ово двоје колега, свдећи се на успутне погледе, чежње за сусретом и испијањем кафе, случајним додирима који буде језу у телу, да би се временом преобразила у страствене пољупце, дуге загрљаје, узбудљиве снове, све до неутољиве жеље за коначним спајањем. Развијајући њихов однос, разапет између жеља и брачних окова, аутори нас упознају и са члановима њихове уже и шире породице, ликовима чије судбине су испреплетане и чије тајне ће се постепено разоткривати. Заслепљени љубављу, Звездан и Донка ће у неком тренутку запоставити своје најближе и удаљити се од њих, али ће у тренутку отржења ипак желети да помогну. Звездан Мари, која се храбро носи са болешћу њиховог сина Лазара, а Донка свом брату Милошу, који ће, такође болестан, носилац Туретовог синдрома, починити један од највећих злочина на југу Србије у последњим деценијама. Занет осећањима, Звездан није приметио Мару која је три године крила истину о синовљевој хемофилији, али и суочење са сопственим пореклом, јер је схватила да њен отац заправо није њен биолошки отац. У тренутку очајања и беспомоћности, када му је Мара све признала, Звездан осећа кривицу и кајање због запостављања породице.

Са друге стране, Донка, као психолог који помаже многим да се суоче са својим мислима и страховима, не може да помогне рођеном брату Милошу и његовој породици. Није могла да спречи тежак живот снаје Ане у том браку, али ни масовно убиство које ће починити њен брат у тренуцима нервнoг растројства, разједан болешћу, љубомором и несвесним деловањем. Па ипак,

захваљујући својој проницљивости и упорности, успеће да разоткрије породичне тајне и проклетство које прати њену породицу, наслеђе предака које доводи до распада породице и разарања човека. У тренуцима када је све изгубила, једина утеха била је Тијана, ћеркица њеног брата, о којој ће она надаље бринути. Занимљиво је да ни Милоша, суровог извршиоца масовног покоља, аутори нису приказали до краја као искључиво негативни лик, већ донекле и као жртву проклетства његових предака, нагона којима он не управља и болести која је већ давно узела маха.

Иако роман обилује тамним, мрачним осећањима, не срећним судбинама и суморним расположењима, последње поглавље дела описује коначно спајање и речи љубави Звездана и Донке, упркос бројним животним недаћама, па се чини да су аутори желели да упуте читаоцима поруку да љубав све побеђује, да је смисао у мучним и тешким данима живота, лечи све пукотине у срцу и души човека и да пружа наду у спасење и боље сутра.

Писан из угла мушког и женског пера, при чему су те разлике неприметне читаоцима, са врло пластичним и прецизним описима детаља, уз постепено увођење ликова и разоткривање њихове психологије, аутори држе пажњу читалаца од почетка до краја романа. Штавише, са ишчитавањем сваке нове странице дела, узбуђење и жеља за откривањем истине и дуго чуваних тајни расте код читалаца, па је ово роман који се чита у једном даху. У вешто испреплетаној причи о закаснелој и забрањеној љубави, са причама о животима људи који живе под теретом тешких и неизлечивих болести, уз истанчане описе осећања сензибилних људи који се у животу руководе срцем и емоцијама, читалац стиче утисак да је и сам део те приче, близак главним јунацима, те и сам истрајава у жељи за коначним ослобођењем истине и спасавањем из сопствене таме живота. Увођењем теме проклетства породице, које се наслеђује и рефлектује новим генерацијама људи, који најчешће и нису свесни терета предака, аутори су овом савременом роману дали тон мистичности, загонетности и још већег узбуђења

читалаца, али и опомену савременом човеку да су многи догађаји у животу објашњиви тајнама прошлости.

Свакако, овај роман може се одредити као породични, психолошки, љубавни, криминалистички, дескриптивни, социјални; модеран и традиционалан истовремено, писан једноставним језиком, али богат описима детаља, прожет метатекстом и симболима, традицијом и народним веровањима, али и модерним начином живота, савременим гледиштима модерног човека у којима се руше патријархалне норме, ово дело ће још дуго бити радо читано штиво српске и македонске читалачке публике, млађих и старијих генерација. Избором теме и начином обликовања, сликовитошћу израза, детаљним описима, психологијом ликова, слојевитошћу дела, идејним порукама и константним држањем пажње читалаца, овај роман то свакако заслужује.¹⁵

---

¹⁵ Маре С Каранфиловић (девојачко Николовска), рођена је 11. априла 1968. године у Скопљу. Дипломирала је на Филолошком факултету у Скопљу и стекла звање професор књижевности и српског језика. Уређивала је часопис ученика Пољопривредне школе у Лесковцу. Текст „С оне стране свитања”, са актуелном поруком „Играј за живот – дрога не” написали су њени ученици. Објављивала песме у часопису *Поглед у будућност* Пољопривредне школе, 2002. године, и у заједничкој збирци *Глубочица између обала*. Члан је КК Глубочица. Са Драганом Радовићем написала роман *Наследство*, Македонски издавачки центар, Панчево, 2018.

АНА Н. ЈОВИЋ: ПУТОВАЊЕ ЗЛАТНИМ КОЧИЈАМА ДРАГАНА РАДОВИЋА

Драган Радовић је читалачкој публици пре свега препозна тљив као песник, ређе као прозни писац. Романом *Златне кочије* он нам се открива у једном новом светлу и доказује да је подједнако талентован и за писање прозе, као и за писање поезије.

Радња романа *Златне кочије* започиње још у петом веку наше ере у Таурисиону, недалеко од Лебана, где је рођен цар Јустинијан. На непуних тристотине страна обухваћен је период од 14. векова, тако да је радња последњег поглавља смештена у 19. век. Место радње се мења: из Царичиног града, преко Раса, Јерусалима, Црне Горе... али је тема романа уско везана за Србију, за околину Лебана, за Радан планину.

У *Златним кочијама* је заступљено више од 40 ликова. С обзиром на то да је романом обухваћен дуг период од преко 1000 година, не можемо издвојити један лик као главни јер сваки сегмент романа има нове ликове као своје носиоце. Међу ликовима се налазе и неке исто ријске личности: Стефан Немања, Свети Сава, Стефан и Вукан Немањић, кнез Лазар, Милош Обилић, Арсеније Чарнојевић и други.

Оно што је посебно битно јесте чињеница да је Драган Радовић у галерију ликова уписао и неке своје претке и тако оставио спомен својој прошлости и својим коренима.

Животне приче измишљених ликова испреплетане су са животима ових историјских личности тако вешто да се тешко запажа граница између историје и фикције.

Прве кочије у роману настале су из љубави, као плод жеље да један обичан свињар Димитрије својим златар

ским умећем задиви Биљеницу, сестру цара Јустина. Упркос класним разликама, између њих двоје се рађа љубав која је овековечена у златним кочијама које је сви њар Димитрије направио за своју драгу. Сматрајући да је недостојан Биљенице јер је она царева сестра, а он сиромашни сточар, Димитрије бежи, али иза те љубави остају исковане златне кочије и дете – будући цар Јустинијан.

Међутим, прича о цару Јустинијану само је увод у комплексну радњу која ће се потом разгранати у више љубавних и породичних прича које повезује једна иста нит – трагање за тајном златних кочија.

Путовале су те кочије из руке у руку, из породице у породицу, кроз векове, прича о њима преносила се из генерације у генерацију...

У роману су се векови гомилали, попут шумског лишћа на Радан планини, а тајна златних кочија непрестано је скривана и за њом се трагало. Ко разоткрије тајну, страдао би. Ко тајну чује, оболео би. Ко кочије пронађе и покуша да их изнесе са светог места – семе би му се затрло. А опет се тајна преносила с колена на колена, уз велике жртве и страдања.

Трагајући за тајном златних кочија, ликови непрестано наилазе на неке знакове на путу. Врло битан мотив у роману јесу мапе. Оне су исцртане на прагу куће, по људским телима, под камењем, на иконама... На њима су обележени сви путеви, све стазе, реке и дубодолине којима се могло доћи до Радан планине. Следећи мапу, ликови су следили своје судбине, које су, попут тих мапа, унапред биле исписане.

Да ли су злато и благо синоними, или та два појма треба разлучити? Где нас води потрага за својим пореклом, а где знатижеља шта ће се збити у будућности? То су све питања која овај роман отвара и над којима, након читања, останемо замишљени.

Златне кочије су роман о пореклу, прошлости, борби за опстанак у суровом свету у коме се чини да не можемо држати све конце у својим рукама. У роману има и много елемената народне традиције: снови као предсказање, видари који лече лековитим биљем,

амајлије које штите, пророци који виде далеку будућност... Кроз народне обичаје Радовић сликовито описује менталитет српског човека кроз векове, његове стрепње, жеље и унутрашње борбе.

Посебно је Драган Радовић био везан за Радан планину, зато јој је и у овом свом роману дао значајно место. У *Златним кочијама* пише: Радан планина је најпитомија гора која Србију краси. Она има све: и небо, и шуме, и пашњаке, и њиве. Има своје звери, своје птице, своје траве, своје воде; гује у недрима, звезде у ноћи и тајне. Тајне у ваздуху, у земљи, у води. Све што је бог створио дао је овој планини: и лековите и отровне траве, лековите и отровне воде, лековите и отровне људе... руднике злата и зла...— А кад би планина проговорила? Шта ли се све на њој догађало; које ли тајне чува у грудима? – Толико мало људи има на планини, а толико чуда...

Драган Радовић није изоставио ни Лесковац у свом роману. Најпре спомиње како је је византијски цар Манојло Комнен дао у посед Глубочицу, област с обе стране плавне Мораве, некаквом мудро, моћном и душевном Стефану Немањи. А о самом граду Лесковцу у роману пише: Лесковац је лепа варош окружена палисадима. Са обе стране Ветернице раштркале су се ниске куће покривене ћеремидом, трском и сламом. У даљини се налазио минарет Бајазитове џамије, а у његовој висини, тамо далеко по бреговима, видели су се редови брижљиво обрађиваних винограда. Прашњав друм је обишао гробље испод Хисара и помешао се са блатњавим потоком који је пут претворио у смрдљиву каљугу. На периферији насељеној турским живљем није било много света. С десне стране потока или пута, тешко је рећи, чула се песма дервиша из оближње текије.

У *Златним кочијама* Драган Радовић је оставио спомен свом завичају и својим коренима, наследницима староседелаца Радана и својим прецима. Роман је писао дуги низ година, стално уносећи измене, а коначну верзију објавио је Лесковачки културни центар.

Растанком двоје заљубљених у роману почео је живот златних кочија, а нашим физичким растанком са Драганом Радовићем почиње живот романа *Златне кочије*.

У роману аутор пише: Ви своје благо рађајте, упркос смрти! Тако је и овај роман начин да смрти пркосимо и да докажемо да ће кроз своја дела Драган Радовић живети заувек.

Вешто преплићући историју и имагинацију, писац је успео да испреде причу о кочијама које путују кроз време, места и људске животе. То путовање превазилази границе физичког и стално изнова почиње.

Кочије у овом роману далеко су од обичног превозног средства, напротив – настале су као плод креативне енергије љубави која ствара надљудска дела.

Као што су некад славног цара Јустинијана златне кочије водиле на пут ка вечности, тако ће и *Златне кочије* Драгана Радовића сваког читаоца одвести у једно незаборавно читалачко путовање.

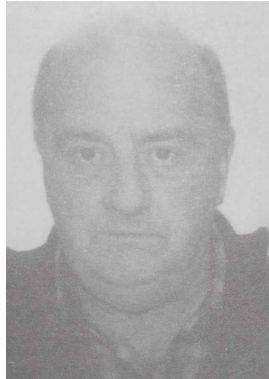
ДРАГАН РАДОВИЋ И ЛЕСКОВАЧКО
КЊИЖЕВНО СТВАРАЛАШТВО
(изабране критике)

ДРАГАН РАДОВИЋ О ВОЈИСЛАВУ ИСТАТКОВИЋУ

- Драган Радовић, Поезија Војислава Истатковића, *Ми*, часопис лесковачких гимназијалаца, нова серија, бр. 11. година 1999.

Преда мном су песме Воји слава Истатковића, прошло годишњег матуранта и литерарца наше школе. Песме су му обја вљиване искључиво на страни цама гимназијског часопи са *Ми*, а њих се сигурно не би постидео ниједан југословенски часопис. Пред поезијом сам, дакле, позна ника и сарадника, истинског песника, усковитланог и нена ученог да се боји, раздјељеног између неучљивости и недогледа, неприметног а актив но присутног. У бојазни да не умре незадовољан, он гради речима свој свет, склад и лепоту песама које су надрасле конвенционалност и избегле екстремност, тежњу за шокантним.¹⁶

Најчешћи мотив Истатковићевих стихова је сопствена трагедија која га је опесничила, али не и распевала жи вот. Песме су му за плакање, болом поткане, а метафо ром основане. Зато у покушајима да напише оду животу,

---

¹⁶ Драган Радовић, Поезија Војислава Истатковића, *Ми*, часопис лесковачких гимназијалаца, нова серија, бр. 11, 1999, стр. 31. *Напомена*: Прилог је први пут објављен у часопису *Ми*, бр. 4, 1973. године. циклус песама. Песник Војислав Истатковић преминуо је 23. јула 2015. године у Лесковцу. *Напомена*: У знак сећања на песника Војислава Истатковића, у *Нашем стварању*, бр 3-4/2015. године, објављен су две његове песме: „Кад клонови умиру“ и „Балерина на жици“. Главни уредник *Нашег стварања* Драган Радовић записао је да је Војислава Истатковића „песник особите снаге, суптилне експресије и дубоке мисаоности.“

он пише клетву оплакујући њену лепоту, хвалећи њен недоглед који га налази разбољеног.¹⁷

(...) Карактеристично за већину песама је то да су не тренутна синтеза живог и нежног, и да се ти елементи допуњују. Таква му је песма „Биљни олтар”, у којој песник, на устаљен, њему својствен начин исказивања, дориче далеку лепоту завенчану, рајским корацама од којих је корачање песника штурције и лаганије:

*„Кад год пођем на свој погреб идем,
ишаран опекотинама од муња
невин и прљав као праћевек.”*

(...) Најупечатљивија аутобиографска и љубавна песма је „Рањена обала”, која је песнику најдража:

*„Замени ми глас кад урличем омамљен
високо при земљи”.*

---

¹⁷ М. Миловановић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, стр. 53. *Напомена*: Војислав Ј. Истатковић (1953 – 2015) рођен је 2. јануара 1953. године у Власотинцу. Звање: правник и текстични инжењер. Књижевни рад: *Љубилиште*, поезија (Лесковац 1976), *Сабрани делови*, поезија (Пљевља 1986), *Пауза за кишу*, поезија (Лесковац 1991), *Она између звезда и лиића* (са Бором Здравковићем, Лесковац 1987). Објављивао у часописима, новинама, антологијама: *Наше стварање*, *Осврт*, *Поља*, *Књижевна реч*, *Књижевне новине*, *Наша реч*, *Песмопис*. Добитник је награде „Блажо Шћепановић” за 1985. годину Међуопштинске заједнице културе Пљевља и многих других награда на конкурсима за песме и циклус песама. Песник Војислав Истатковић преминуо је 23. јула 2015. године у Лесковцу. Књижевним радом почео је да се бави још као ученик у Лесковачкој гимназији. Истатковић је добитник бројних награда на књижевним конкурсима у земљи. Станко Ђорђевић, књижевни критичар (Лесковац), поводом збирке поезије *Љубилиште*, забележио је да се Истатковић „успешно служи игром речи, које слаже у неvezане мисли. Том приликом он не бежи од личних заблуда, чак и по цену да песме добију печат индивидуалности. Нема дефиниције оно што се подразумева. Писац жели да се наметне и свестан је да то чини снагом свог интелекта.

Узнемиреност оваквих челично-моралних принцима изискује претерану снагу и упорност да се истраје без „сокова у очну глеђ”, „у песак који милује” Зато он моли за растерећење од тих принципа и ветрометина. „И буди висока кад шибају ти кораке”, буди достојанстве на, јер стопе шибају само великим и значајним људима. Затим оди у град чистоте и купи двоструки осмех, нежан и тежак као рањена обала:

*„О иди у град пужева и купи ми
купи ми двоструки осмех у ткиву
рањену обалу
и беше рањена обала”*

(...) Занимљиво је *Љубилиште* у неку руку и поема, коју је Војислав поделио у три дела да сваки чини један целовит одломак.

*„... Пробуди мрвице смеха, ницањем спаса,
из мира зелених, из арије усева: враћају се ломна моја
чела, далека и моја грла, сузе вреле, пред кликом зимског
ужаса”.*

На тространом љубишту песниково:

*„Трагање погубљења
На тремећи мрака, љубави и неготе тела.
Трагање коначно заталаса*

Моја зверна и часна сазвежђа, моја разорена одела.”

И са *Љубишта* песник шаље поруку: „Спалимо гиљо тине вољена”, која израста, наравно увек када је реч о љубави, у ореол славља и

*„... Она која остане, бисерне ми жене,
у црној сржи нека негује.
Отвара се за моје растиње,
у руци небеса, урнебесно Љубилиште.”*

(...) Приказом неколико надохват узетих песама, не смем а да не кажем да највећи део песама носи терет живота и лепоте разнежености зацрнелог песниковог раскорака између песимисте радовања и песника љубави и светаца живота.¹⁸

Војислав Истатковић и други млађи месници имају своју индивидуалну фразеологију и они су заговорници интелектуалне поезије. Заинтересовани су за откривање смисла живних појава и ствари, а блиско им је интересовање за опште видове модерне урбане поезије, као и за нековенционално придружење песничкој традицији савременом песништву и лексици.¹⁹

---

¹⁸ Станко Ђорђевић, Лексиком писаца лесковачког краја, стр. 53. *Напомена:* У знак сећања на песника Војислава Истатковића, у Нашем стварању“ бр 3-4/2015. године објављен су две његове песме: „Кад клонови умиру“ и „Балерина на жици“. Главни уредник „Нашег стварања“ Драган Радовић записао је да је Војислава Истатковића „песник особите снаге, суптилне експресије и дубоке мисаоности.“

¹⁹ М. Миловановић, Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 53.

ДРАГАН РАДОВИЋ О СТВАРАЛАШТВУ МР БИЉАНЕ МИЧИЋ

Биљана Мичић (1978, Параћин) – студије српског језика и књижевности завршила је на Студијског групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу 2001. године. Магистарску тезу под насловом „*Поезима и поетика Милана Дединца*“ одбранила је 2012. године.

Бави се књиженом критиком и есејистиком. Од 2009. до 2011. године била је у уредништву часописа *Наше стварање*. Радове је објављивала у стручним и научним публикацијама и у часописима и листовима: *Књижевна реч* (Београд), *Књижевност и језик* (Београд), *Књижевни магазин* (Београд), *Књижевни лист* (Београд), *Књижевне новине* (Београд), *Летопис Матице српске* (Нови Сад), *Градина* (Ниш), *Наше стварање* (Лесковац), *Philologija Mediana* (Ниш), *Прича* (Београд), *Помак* (Лесковац), *Кораци* (Крагујевац), *Новине Београдског читалаштва* (Београд), *Hereticus* (Београд). Године 2010. београдска *Алтера* објавила је у библиотеци „Калем“ њену књигу „*Под језиком, над говодом: Огледи о Настасијевићу и Џунићу*“. Године 2012. са Владимиром Мичићем приредила је књигу изабраних радова Николаја Тимченка о Андрићу и Црњанском – *Између стврности и егзистенције*. Учествовала је на научним скуповима „Књижевност на дијалекту“ (Лесковац 2006), „Дијалекат и дијалекат ска књижевност“, (Лесковац 208) и на 17. Конгресу Савеза славистичких друштава Србије (Сокобања 2009). Од 2001. до 2004. године радила је као професор српског језика и књижевности у Техничкој школи у Лесковцу. Од 2004. године ради у Гимназији у

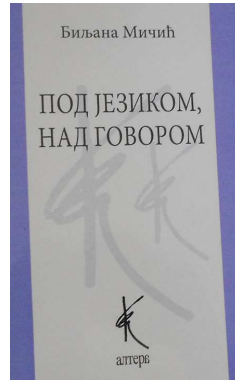
Лесков цу. Школске 2006/2007. године била је сарадник на Филозофском факултету у Нишу на предмету Савремени српски језик III²⁰

II ПОД ЈЕЗИКОМ, НАД ГОВОРОМ

– Текстови објављени у књизи настали су у времену од 2001. до 2010. године. По тематском критеријуму сакупљени су у две целине. Једну чине огледи о Момчилу Настасијевићу, другу текстови о Слобдану Џунићу. Приликом распо ређивања текстова о Настасијевићу, пошла сам од оних општијег карактера ка онима који се баве појединим сегментима Настасијевићевог дела.

У свим анализама ишло се ка проналажењу извесних поетичних константи у његовом стваралаштву. У књизи су се нашла и два текста о Слободану Џунићу, о његовом најкомплекснијем и најбољем роману и његовој најзначајнијој збирци прича. Текстови су за ову прилику пажљиво прочитани и по потреби подвргнути престилизацији и извесним изменама.²¹

Књига огледа Биљане Мичић, насловљена бираном метафоричном и правозначном одредницом *Под језиком, над говором*, посвећена је неколиким аспектима дела Момчила Настасијевића и Слободана Џунића, двојице издвојених писаца чију уметност нападају

---

²⁰Радна биографија мр Биљане Мичић. *Напомена*: Мичићева се радо одавала молби аутора ове студије да уступи податке из њеног животописа. У *Нашем стварању*, бр. 1-2/2010. године, у рубрици „Аутори“, записано је: Биљана Мичић (1978, Параћин) – књижевни критичар и есејист; од 2009. године уредник *Нашег стварања*.- Књиге: *Под језиком, над говором*. *Огледи о Настасијевићу и Џунићу*. – Објављивала у *Књижевној речи*, *Књижевном магазину*, *Књижевном листу*, *Књижевним новинама*, *Летопису Матице српске*, *Градини*, *Нашем стварању*, *Помаку*, *Philologiae Mediana*, *Причи*. – Живи и ради у Лесковцу.

²¹ Биљана Мичић, *Под језиком, над говором*, стр. 133, “Алтера“, Београд 2010.

дубине искона. То су они ретки уметници о чијим се књижевним дометима са поштовањем говори. Нажалост, њихово слојевито дело још увек није довољно истражено; још се због ових писаца поставља питање о задовољењу књижевноисторијске правде. Стога са великим поштовањем дочекујемо одважног, стручном апаратом опремљеног аутора што је пажњу посветио двојници ретко (али од најугледнијих истраживача по врлетима књижевне баштине) изучаваних стваралаца. Биљана Мичић је млад књижевни посленик која је своја књижевнонаучна начела већ потврдила на неколико научних скупова и на страницама ауторитетних књижевних публикација. Иако је књига пред нама из скромности названа збирком есеја, њу заправо чине стручно утемељене, научно фундиране студије о делима ове двојице писаца.²²

(...) Биљана Мичић не изриче вредносне судове (или то чини ретко и суздржано). Она се у првом реду бави стручним научним анализама бројних слојева поетских и наративних аспеката двојице писаца. Тиме се представила као озбиљан књижевни посленик и истрајан истраживач. Она своје назоре формира на тековинама новијих књижевнотеоретских начела о науци о књижевности и уметности речи. Истичући језичке и филозофске димензије у делима ове двојице писаца, она задире у сферу поетичног димензионарања језика што је заправо потрага за оном златном жицом која води до мајдана стваралачке суштине.

Књига *Под језиком, над говором* најављује будуће тематске оквире и методолошке поступке младог научника. Књига о двојници писаца који су обележили поезију почетка и прозе краја 20. века, писаца који су употреби језика у литератури померили димензије, представила је Биљану Мичић као истраживача по дубљим слојевима естетског, поетичног и књижевно теоријског.

---

²² Драган Радовић, О Настасијевићу и Џунићу; Биљана Мичић: *Под језиком, над говором*, „Алтера“, Београд 2010, „Домети“ (Сомбор), пролеће-лето 2012. године, 39. двоброј 148-149

Ш

ПОЕЗИЈА И ПОЕТИКА МИЛАНА ДЕДИНЦА -

Слово о књизи *Песник окованих визија: Поезија и поетика Милана Дединца* почињемо опаском Чеслава Милоша из осамдесетих година минулог века, данас актуелнијом него у време писања, да су „о поезији написане многе учене књиге и оне, бар у земљама Запада, налазе већи број читалаца него сама поезија“. Опаска не иде на руку поезији, али и те како иде у прилог књизи коју представљамо. Наиме, стваралаштво Милана Дединца одавно се закаменило у анале српске књижевности, иако се, с времена на време, понека песма нађе у избору антологичара, или се у академским круговима поведе реч о остварењима овог песника, есејисте, позоришног критичара и културног делатника чија вертикала траје готово читав век. Интелектуалац суптилних визија, отворен за новине у песничком исказу, свим бићем заокупљен промишљањем о сопственом изразу - носи, у својој раној поезији, обележја српске авангарде, доцније се повезује са надреалистима, да би, у ратном и послератном периоду, до изражаја дошла његова наклоњеност социјалним темама. Учени песник, упоредо са писањем стихова, артикулише своја поетичка начела, па се стиче утисак да се његов невелики опус налази на средокраћу између поетизовања и есејизације.²³

Аутора ове књиге, Биљану Мичић, познаваоци савремених књижевних збивања знају као суптилног есејисту, ученог историчара књижевности и мудрог књижевног

---

²³ Драган Радовић, „Вишеслојна студија, Биљана Мичић, Песник окованих визија: Поезија и поетика Милана Дединца“, „Altera Books“, Београд, 2014. *Књижевне новине*, 1233-1234, јануар - фебруар 2015. *Напомена*: Прилог је представљен на промоцији ове књиге у ЛКЦ 2. априла 2015. године.

критичара чије су радове објављивали најзначајнији књижевни часописи у нас. Књигом есеја и студија *Под језиком, над говором* (Београд, 2010) представила се као виспрен тумач поезије и поетике стваралаца особених израза, какви су, рецимо, Момчило Настасијевић или Слободан Џунић. У том правцу иде и остварење које препоручујемо читалачкој пажњи. *Књига Песник окованих визија – Поезија и поетика Милана Дединца*, представља за штампу прилагођен и прерађен магистарски рад, а заправо је прегледна, вишеслојна студија која, поред доминирајуће књижевнотеоријске анализе, значајну пажњу посвећује књижевноисторијском лоцирању писца у контексти српске (али не само српске) књижевности прве половине двадесетог века. Највећа део књиге посвећен је самој поезији Милана Дединца, чиме се Биљана Мичић представила као филигрански суптилан аналитичар који поезију осветљава како са значењског, тако и са аспеката асоцијативности, прозо дије, стилистике и, напосе, лингвистике. Да се ради о озбиљној мултидисциплинарној књижевнонаучној студији, сведочи и обиман регистар имена, потом информативна и богата библиографија коришћене литературе и, посебно истичемо, попис антологија у којима су заступљени рукописи Милана Дединца. Иако у закључном разматрању констатује да Милан Дединац „није највећи песник своје епохе“, Биљана Мичић истиче да је неправедно „маргинализовање његовог стваралаштва“. Подстакнута овим чињеницама, настала је ова прегледна књига пуна података из историје српске књижевности и аутентичних књижевнонаучних закључака. Подељена у три целине, књига најпре контекстуализује поезију нашег песника у оквире српске поезије двадесетог века, наглашавајући почетну блискост са авангардним токовима и наклоност такозваној стражи ловској струји у нашој поезији и прихватање песничтва Бранка Радичевића. Иза тога се ауторка осврће на однос према надреализму, да би се у два поглавља која следе задржала на склоност песника према поетском реализму и интелектуалној лирици. Први део књиге завршава се прегледом критика о Милану Дединцу. Ради боље илус

традије опсежности ових студија, навешћемо имена неколицине аутора из Дединчеве библиотеке: Рембо, Дис, Лаза Костић и помнути Бранко Радичевић и, посебно, Растко Петровић. Што се тиче приказа присуства Милана Дединца у критици, Мичићева у други план ставља оцене о Дединчевим остварењима, а истиче наслове Дединчевих књига и песама о којима су значајни критичари и историчари књижевности писали. А писали су Радомир Константиновић, Света Лукић, Петар Милосављевић, Милица Николић, Павле Зорић, Буца Мирковић, Светлана Велмар-Јанковић, Гојко Тешић, Марко Ристић, Зоран Мишић, Хатица Капицић-Османагић и бројни други... Централно поглавље посвећено поетици Милана Дединца сачињено је од неколико кратких и језгровитих студија о поетичким проблемима и феноменима који су заокупљали Дединца. Поменули смо да се наш песник у неколико есеја и биографских бележака освртао на своја остварења и своје поетско и поетичко вјерују. То су и својеврсни експлицитни записи кроз које се може реконструисати и значајна ветрикала стваралачких проблема што су заокупљали песнике. Побројаћемо, илустрације ради, поетичке феномене као што су сопствени израз (или оригиналност), инспирација, традиција, утицаји, положај песника у друштву... Посебно се акцентује сараднички и стваралачки однос овог песника и Растка Петровића пун интелектуалног поверења и списатељске сугестивности.

Пишући о поезији Милана Дединца, Биљана Мичић се кретала од књиге до књиге, од текста до текста, од песме до песме. И не само то. Она је регистровала и варијанте појединих песама објављиваних у различитим периодима, дотериваних, преправљаних и редигованих руком самог песника. У том настојању је ишла толико далеко да је указивала чак и на евидентне штампарске грешке у неким издањима. Као основа и корпус Дединчевих остварења Биљана је узела књигу *Од немила до недрага* из 1957. године која је, уједно, послужила и као оријентир за податке о животу и као избор коначних верзија песама нашег песника. У форми продубљених приказа, Биљана Мичић је обрађивала једну по једну

књигу, које ћемо и овде тек побројати: *Зорило и Ноћило певају, Јавна птица, Пламен без смисла, Један човек на прозору, Песме из дневника заробљеника број 60211, Песнички огледи са путовања по Црној Гори, Ноћ дужа од снова: Окована визија, Мало воде на длану и горепоменућа књига Од немила до недрага*. О свакој од ових књига написана је мала студија. Осветљени су планови: значењски (социјални, психолошки, интелектуални...), приказивачки (описи пејсажа, нарочито црногорских, белешке о дневним и ноћним зрачењима, атмосфера у логору...), прозодијски, версификаторски (грађење стиха - опкорачење, строфа...) и лингвистички (истицање поједних морфолошких особеносте лексике, те синтаксичка организација песама...). Нису запостављени ни мелодија и ритам стихова, што у Дединца није наглашено, будући да је у највећем делу његових песама присутна доза есејизације и нарације.

Овде се намеће једна упитна мисао о смислу оваквог приступа и овакве врсте анализирања. Наиме, у намери да скрене пажњу на што већи број карактеристика и што шири спектар значења Дединчевих остварења, Биљана Мићић је, идући од строфе до строфе, од стиха до стиха, чини се, мало уморила читаоца и запоставила лепоту самих песама. Као да су песме остављене саме себи, удаљене од ових анализа. Мудре опаске о суштини певања и лепоти песама као да су намерно заклоњене пренаглашеним поцртавањем метра, мелодије, конструкција стихова и употребе лексике - оних елемената којима се песме граде и својстава и функције које та грађа има. То се, свакако, правда задатком да се одгонетне поетика Милана Дединца, али нам се, све време, наметала потреба да се, подстицани читањем студије, сусретнемо са самим песамама и есејима Дединца. А то је, заправо, и оно најбоље што оваква научна студија, посвећена уметничком делу, треба да учини и да на најбољи начин ублажи ону опаску Чеслава Милоша којом смо почели осврт.

Као посебну вредност и, рекли бисмо, научном озбиљношћу заклоњен зденац из кога на све стране прскају крупне и свеже поетске капи што крепе,

истичемо Биљанине наслове. Онде где не мора да се служи устаљеном и испошњеном научном апаратуром, она осмишљава наслове поглавља пуне метафора и других поетских орнамената. Било да се ради о цитату или оригиналној конструкцији, поетичност не мањка. Ево доказа: „Та реч која живи – копа по мени“, „Мелодија дисања, глас крвотока“, „Ја сам то око које гледа“, „Три смеха под сунцем, две стопе од ноћи“, „Ропска бденија“... И сам наслов књига *Песник окованих визија* из домена је чисте поезије.²⁴

---

²⁴ *Напомена*: Преносимо прилог: Драган Радовић, *Књижевне новине*, 1233-1234, јануар-фебруар 2015.

ДРАГАН РАДОВИЋ И НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

- Драган Радовић: *Античке теме Николаја Тимченка*, приказ, „Мисао, реч – судбина“, Наша реч, 13. јун 2008.

**ТЕКСТОВИ О НИКОЛАЈУ
ТИМЧЕНКУ** - У посебном поглављу (II) *Библиографије Николаја Тимченка* објављен је и списак текстова, односно чланака, који су други написали о Николају Тимченку. Међу њима су и критички осврти Драгана Радовића.

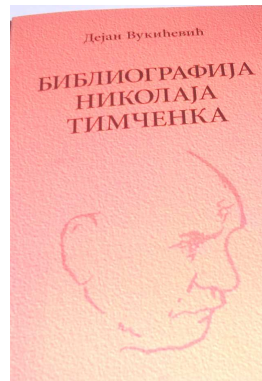
Букелић Јован: Николај Тимченко – мудрост у невреме, *Наше стварање*, бр. 1 (2004-2005), стр. 428-430;

Вуковић Владета: О поезији Васка Попе, приказ, *Записи о песнику*, Стремљења, бр. 2, март-април 1973, стр. 242-244;

Глушчевећ Зоран: Еуфемистичка игра жмурке, Одговор Н. Тимченку, *Политика*, 7. септембар 1978, стр. IV; Догма и књижевна левица: излагање на промоцији организованој 12. јануара 2007 у Лесковачком културном центру (учествовали Јован Пејчић, Марко Недић, Горан Максимовић и Ђорђевић Вуковић), *Помак*, бр. 37-38, јануар – јун 2007, стр. 4-9;

Дугалић Љиљана: Наслеђе: на вест о одласку Николаја Тимченка, *Наше стварање*, бр. 1 (2004-2005), стр. 427-428; Повратак у метафору, у сан, *Приказ*, Француске белешке, *Књижевне новине*, бр. 1146, октобар 2007, стр. 15;

Јањић Душан: Књижевне судбине завичајних писаца, *Помак*, бр. 29-30, 2005, стр. 1; Николај Тимченко (1934-2004), *Алијанса*, бр. 13, децембар 2004, стр. 2; Николај

Тимченко и Удружење писаца Лесковца, Тимченкови мали есеји у Помаку, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 420-424;

Колунџија Драган: Велики цветonosни поклоник, Песма, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 404-405;

Марић Илија: О књизи Мисао, реч – судбина, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 120-123;

Миловановић Мирослав: Подухват достојан пажње, приказ, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896-1941), Градина, бр. 10, октобар 1967, стр. 57-58;

Милошевић Никола: Човек од духа, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 402-404;

Миљковић Станко: Задужбина – дуг према умном човеку, О Н. Тимченку и оснивању његове задужбине, Наша реч, бр. 19, 26. мај 2006, стр. 11;

Мичић Биљана: Античке теме, приказ, Мисао, реч – судбина, Књижевни лист, бр. 71-72, јул – август 2008, стр. 7-8; Неуморни културни и књижевни прегалац, приказ, Књижевна баштина Лесковца, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 125-129; Потрага за смислом, приказ, Француске белешке, Књижевни лист, бр. 47-48, јул – август 2006, стр. 8-9;

Мичић Владимир: Богато духовно обзорје, приказ, Француске белешке, Књижевни магазин, бр. 63, септембар 2006, стр. 46-47; Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952 (Николај Тимченко, Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 123-125; Песник и завичај, приказ, Наша реч, 19. септембар, стр. 7;

Петровић Тихомир: У спомен Николају Тимченку (1934-2004), Наша реч, 14. јанаур 2005, стр. 3;

Радовић Драган: Античке теме Никлаја Тимченка, приказ, Мисао, реч – судбина, Наша реч, 13. јун 2008, стр. 23; Париз је чиста мистика, приказ, Француске белешке, Српски југ, бр. 6, 2006, стр. 169-172;

Ристић Аристомен: Изневерена очекивања (поводом књиге Николаја Тимченка о лесковачком позоришту), приказ, Фрагменти из историје лесковачког позориште I, Наше стварање, бр. 1, јанаур – фебруар 1969, стр. 45-52;

Стаменковић Јовица: Разговор са Тимченком, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Стојановић Саша: Николај Тимченко (1934-2004), НИИ, 20. јануар 2005, стр. 47;

Стошић Душан: За сабрана дела Николаја Тимченка (о објављеним и необјављеним радовима необичног усамљеника и истакнутог књижевног критичара, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 412-416; Прилог филозофски заснованој књижевној анализи, Песник и завичај Николаја Тимченка, Лесковчанин, 7. децембар 1998, стр. 12;

Тасић Димитрије: Дело – људски завичај Николаја Тимченка, Наша стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 405-412; Николај Тимченко (1934–2004): in memořiam, Лесковачки зборник, бр. 45, 2005, стр. 441–444; Николај Тимченко (1934-2004), in memořiam, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 520-521; Сан и служба Николаја Тимченка, Књижевни магазин, бр. 48-49, јун 2005, стр. 60-61;

Тасић Драган: Град светлости у успомени, приказ, Француске белешке, Помак, бр. 34-36, 2006, стр. 38; Књижевност и слобода, приказ, Летопис Матице српске, књ. 481, св. 3, март 2008, стр. 448-450; Лесковачки дисидент – Николај Тимченко, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 424-427; La pensee de Nikolai Timceno, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тимченко Ружица: Notice sur Nikolai Timceno, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тосић Небојша: Књижевна баштина Лесковца, приказ, Новине Београдског читалишта, бр. 32, април-мај 2008, стр. 18-20;

Хаџи Танчић Саша: Једна песма Николај Тимченка, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 417-420; Николај Тимченко – непресушна енергија стварања, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 8; Студија о Васку Попи, Николај Тимченко, приказ, Записи о песнику, Свременик, бр. 1, јануар 1975, стр. 87-89; Уписан у енциклопедију мртвих: сањана бесмртност Николаја Тимченка, Саша Хаџи Танчић, реч са сахране, Светоилијско гробље, 31. 12. 2004, Помак бр. 29-30, 2005, стр. 3;

Шијаковић Миодраг: Из историје лесковачког позоришта, приказ, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), Позориште, бр. 1, јанаур-фебруар 1969, стр. 95-96;

%

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ИНТЕРВЈУЕР – У Библиографији Николаја Тимченка, коју је урадио Дејан Вукићевић, објављена су и два интервјуа (стр. 198):

Бокић Павле: Пред изложбу у Прагу: тренутак са Павлом Бокићем, академским сликарком (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наш стварање, бр. 48-49, 26. новембар 1966, стр. 9;

Стојановић Миодраг: „Карикатурист је човек између Сциле и Харибде“ (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наша реч, бр. 51, 1969, стр. 11.²⁵

---

²⁵ *Напомена*: За нове податке захвалност дугујем труду и акрибитичности Станише Војиновића, који је објавио вест из Вечерњих новости, стр. 275-278.

ДРАГАН РАДОВИЋ О ЈЕЛЕНИ ПЕТКОВИЋ

- Јелена Петковић, *Време си ти*, Књижевна омладина Србије, Београд 2014.

Када сам била мала, онако, баш малецна, мислила сам да једино ја на овом свету умам да дишем. Да сам једноставно другачија од свих, посебна. Отишла бих у купатило, сећам се, веш-машина и ја бејасмо исте висине, стала бих поред ње као поред каквог доброг друга и почела бих да дишем: 1, 2, 3, 4, 5... и сваки пут до 30. Испунивши свој универзум посебношћу, вратила бих се међу „смртнике“ и прикривајући у себи задивљење собом, својом неспорном различитошћу, упуштала бих се у мање занимљиве токове живота. Чини ми се да сам веш-машину прерасла за две године када сам схватила да имам бронхитис. И да сам ја само једна обична, најобичнија Јелена Петковић, рођена у лето '89-те, у једном маленом селу Белановцу, поред маленог Лесковца, а не каква прицеца Јелина из Јелинграда. Без обзира на придеве и титуле које себи дајемо, сви смо једнаки пред огледалом неба. Није погрешно имати своја пространства и универзуме, али да би наш Универзум дисао, потребно је да ми дишемо једнако.²⁶

ВРЕМЕ СИ ТИ – Када сам добио рукопис збирке поезије *Време си ти*, младе песникиње Јелене Петковић из Лесковца, и након неколико прочитаних песама, оте ми се уздах задовољства што ћу баш ја

---

²⁶ Јелена Петковић, *Време си ти*, Књижевна омладина Србије, Београд 2014. *Напомена*: Ову су комплетни подаци из одељка Биографија Јелене Петковић.

писати рецензију за ову књигу пуну љубави, романтичне душе и отвореног јужњачког срца песникиње... Што сам даље читао, нисам могао а да се не отмам утиску да је ова књига још један небрушени дијамант на уметничкој огрлици Књижевне омладине Србије. Јелена Петковић је песникиња која једноставним, слободним стихом, без много експериментисања, у свакој речи, у сваком стиху, свакој песми оставља свој препознатљив печат љубави, чак и онда када о растанку пише. Предаја за њу није предаја, већ нада која као да нам поручује: када нестане љубави, нестане и света! Перо Јелене је лира која пева на експресиван, али сиболитичан начин, кроз метафизичко осећање унутрашњих жубора и дамара, често упућена попут љубавне посланице имагинарном сабеседнику, саосећајнику и љубавнику, ткајући дубину и рафинираност људске душе, кроз метафизички доживљај сопственог бића. Љубав је чулна, страсна, жуборава, али и предео сна, спокој након узаврелих страсти соларних божанстава.

(...) Када пева о љубави, она нема тајни које би сакрила од других. Да би љубав као исконско стање духа и тела приближила читаоцима, песникиња Јелена Петковић од те исте љубави тражи увек више, али и даје, па њене песме представљају подсећање и опомену свима онима који не држе до туђих осећања, али ни до властитих... То нам показује великим спектром љубавних осећања:

„Немој ме волети увек, то је превише и далеко...“

Док нам стиховима:

*„моја љубав вечно трага за твојим очима
није да се ја нисам довољно потрудила“*

дочарава сукоб жељеног и недокучивог, сањаног али недосањаног; драгог и непожељног, и заносног, што незадрживо одлази са надом да ће се вратити.²⁷

---

²⁷ Јордан Алексић, рецензија, Време си ти, Књижевна омладина Србије, Београд 2014, стр. 71-73. Напомена: Промоција збирке „Време си ти“ одржана је у Лесковачком културном центру октобра 2014. године. Поред аутора, уредника и рецензента, о збирци је говорио Драган Радовић, познати лесковачки песник, уредник часописа *Наше стварање*.

ДРАГАН РАДОВИЋ: О ПРОФ. ДР ДУШАНУ ЈАЊИЋУ

- Драган Радовић, „Душан А. Јањић, Од Монтења до Марлоа“, *Видови француске књижевности*, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац, Алтера, Београд, 2013.

Иако широј културној јавности недовољно познато, име проф. др Душана А. Јањића се у научним круговима често и са поштовањем изговара. Удаљен од метрополе, од такозване жиже културних и научних дешавања, овај предани интелектуалац великог знања, огромне стваралачке енергије и драгоценог искуства, неколиким књигом из области компаратистике и франкофоније, које су се последње две године појавиле, оставља драгоцену сведочанства о везама француске и српске књижевности и културе.²⁸

(...) Књига (*Видови француске књижевности*) почиње текстом о Мишелу де Монтењу, родоначелнику есеја, писцу који је и подстицао многе токове духа, и утицао на бројне ствараоце из различитих области наука.

(...) Тако се о Монтењевим тематски и философски дисперзивном делу уочавају неколике карактеристике, али Јањић издваја морал као константу од које овај ренесансни тумач свеколиког живота и античких узора не одустаје. Још једну константу издваја Јањић: непостојаност, што је, наглашавао је Монтењ, човека

---

²⁸ Драган Радовић, „Душан А. Јањић, Од Монтења до Марлоа“, *Видови француске књижевности*, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац, Алтера, Београд 2013, *Напомена*: Ова верзија објављена у *Градници*, а краћа у *Књижевном магазину*.

уопште. Наш аутор потцртава да је предмет ових есеја заправо сам аутор - Мишел де Монтењ. Суштина есеја је управо та лична боја, став појединца, овде мудрог, ученог, ренесансно знатижељног, ослоњеног на узоре из богате античке minulости.

(...) Сличан истраживачко-научни поступак може се уочити и у другом Јањићевом тексту у овој књизи. У невеликом драмском класицистичком делу Жана Расина Јањић истиче страст као покретачки и фатални реагенс ликова ствараних по узорима прича и легенди из античке старине. Како би илустровао значај овог великана европског класицизма, Јањић показује да су се делом Жана Расина бавили значајни интелектуалци из различитих области духовности, као што су Голдман, Ролан Барт, Старобински, али и легендарни професор београдског универзитета Слободан Витановић.

Другачије је интониран есеј о Виктору Игоу, за живота слављеном и величаном до идолопоклонства, а након тога готово заборвљеном, ниподаштаваном, омаловажаваном писцу. Овом проблему Јањић не прилази феноменолошки, не покушава да објасни зашто је то тако, већ се, у маниру правог историчара књижевности, бави књижевном фактографијом, указујући и на оне који величају, и на оне који негирају овог, ипак, непревазиђеног представника европског романтизма и аутора недомашених *Јадника*.

II

Родоначелнику модерног европског песништа Лотреа мону посвећен је наредне есеј. И сам живот овог песника са правим именом Исидор Дикас обавијен је тајном, као и судбина његовог дела *Малдоророва певања*. Песимизам и деструкција карактеришу овог писца, „као и апологија зла, свирепости, мржње“. Јањић истиче у Лотреамона „нови језик, тако близак дубоким изворима подсвесног“. Да ли због тога, или због историјског гласа, овај песник и сада бива актуелан. Иако изучаван, примећује Јањић, многи „аспекти остали су недовољно испитани“.

Артур Рембо је у овај избор ушао преко књиге Николе Бертолина *Феномен Рембо*. Оцењујући књигу високим оценама, Јањић користи прилику да из богате литературе која се бавила феноменом Рембо, издвоји кључне одреднице које су овог аутора *Пијаног брода* и *Илуминација* одвојиле од пера. О Бертолиновој студији Јањић истиче мудру запитаност над суштином поетских и програмских текстова, налазећи у *неминовности краја* разлоге за крај песничке мисије писца (а можда и поезије, додајемо). Наравно, ваља нагласити да се у Бертолиновој књизи не налазе упуту на оне изворе у Рембоа из којих се појила плејада модерних песника и истицале бујице програмских мисли о феноменима певања и мишљења.

Један нашој јавности мало познат песник, стицајем околности, постао је предмет интересовања Душана Јањића. Наиме, песник, преводилац и есејиста из Лесковца, недавно преминули Драган Тасић, направио је избор и превео песме Оскара Милоша, песника прве половине XX века, Литванца, чијем је презимену нобеловску боју дао његов братанц Чеслав. Јањић је, у предговору за Тасићеву избор и превод назван *Песме љубави и гнева*, написао предговор, дао неопходне и драгоцене податку о песнику и о присуству његовом у француској и српској култури.

Роже Мартен ди Гар је књижевник којим се Јањић обимније бавио и раније (књига *Позориште Роже Мартен ди Гара*, 2006), али је овде акценат ставио на прозу овог писца прве половине минулог столећа. Као пишчево вјерују Јањић истиче трагичност: „осећање безизлаза, усамљености, немоћи да се човек спасе... смрти“... Насупрот Ди Гаровом песимизму, дело Жака Превера одише животном снагом и призорима из свакодневља. Јањић запажа да је Преверова поезија вишезначна и вишеслојна. Његова поезија одише „спонтаношћу“, а стихови обилују “вербалном инвенцијом“ и „каламбурима“, те се Превер може појавити као „антипод“ Валерију или Арагону. У исцрпној анализи Преверове поезије, уз указивање на њене вредности и оправдану популарност, Јањић свој

рад допуњава полемичким текстом „И друга лица Преверове поезије“ где се супротставља једностраној квалификацији Превера као народног песника и његову вредност не види само у популарности, већ и у аутентичној уметничкој утемељености.

Сент-Егзипери, мали принц духовности и многих детињстава, заинтересовао је Душана А. Јањића и као аутор још неколико књига, о којима се мање говори. Сви Егзиперијеви романи везани су за животе пилота, животно занимање овог храброг, поузданог господара висине. Они одишу оптимизмом и добротом, моралношћу, вером у човека и „надом у лепши и хуманије свет“. Стога Јањић у овом тексту, писаном поводом јубилеја, поставља питање о перспективи оваквих дела и одговара да она не само да имају будућност и да су, својим оптимизмом у време „свеопште кризе модерне цивилизације“, и те како потребна савременом човеку. У поглављу „Андре Малро - акцијом против ништавила“ налазе се два текста. У првом се даје упут на живот и дело овог ангаживаног писца, де Головог пријатеља и биографа, човека разапетог између етике, естетике и политике. Ово поглавље је и својеврстан преглед текстова о писцу *Наде, Освајача, Алтенбуриких ораха...*, било да се наводе фрнцуски или српски тумачи књижевности, философије, културе, политике - јер се Малроово дело дотицало тих области духа. Други део овог поглавља је приказ књиге Оливијеа Тода *Андре Малро. Један живот* (Gallimard, 2001).

Други део ове књиге посвећен је Николају Тинченку, књижевном посленику и филозофу који је значајан део свог опуса базирао на делима из фрнцуске књижевне баштине. Поглавље је нека врста омажа Тинченку који се, поред српске (југословенске) књижевности, највише бавио писцима и делима из руске и, управо, фрнцуске књижевности и филозофије.

ДРАГАН РАДОВИЋ О СТВАРАЛАШТВУ СВЕТОЛИКА СТАНКОВИЋА

На почетку свих Светоликових – светлозарних стаза стоји духовно исходиште више градско-бабичке стазе, како је он често именује. Први пут је њоме проходао када му је дошла до руку отворена Књига. То је било у подножју Бабичке Горе.²⁹

Певање је за Станковића колико узлет стваралачког духа толико и самосвојно жртвовање емоција из љубави према духу и потским визијама и представама.

---

²⁹ Никола Цветковић, О поезији Светолика Станковића, рецензија, Последња лука, Удружење писаца општине Лесковац, Лесковац 2003, стр. 79. *Напомена:* У предговору збирке Последња лука проф. др Никола Цветковић, позивајући се на писање Љубише Динчића (Наша реч, 29. децембар 2000. године) за Станковића пише: „Песник Светолик Станковић – Фауст са Бабичке горе... у стању је да на вазда отвореном Универзитету народне душе свима, па и највиђенијим интелектуалцима одржи „слово”, говорећи често саме есенцијалне истине, можда попут оног митског Фауста из Хајделберга. За овог модерног Фауста нашег доба, блиском филозофији праксе, филозофија није само љубав према мудрости, нити пак само интелектуално стварање које се критички противставља општем научном мишљењу на путу до „здравог разума” и вишег погледа на свет, већ су филозофија и поетика стваралаштва, управо оно што се истински догађа када пракса живљења, осмишљена узноситом визијом постане с а м о с в е с н а .” Светолик Станковић рођен је 5. јануара 1945. године у Бабичком, од оца Илије и мајке Љубице. Живи у складу са својом поезијом и нескладу са временом у којем се по злу случајно нашао. Све остале податке о себи сматра безначајним. Свет сам, не својом вољом, угледао једног мразовитог јануарског дана 1945. године уз асистенцију баба Милице, на ројожи, у соби коју су звали „голема соба” и служила је, углавном, за дочек гостију. Мајка Љубица још није била навршила двадесет година.

Његов јасан песнички говор – у време кад се тражи да литература саопштава неизрециво и мисли немисливо – није само сабирно место свих знања, већ и лирски оплемењен рацио који тежи узвишеној чистоти изражавања.

Песник Станковић је пре и више од других схватио да се уносити лирски тренуци не нуде тако често и као на длану, већ су редак Гост, који се ненадано јавља, а понекад се и притајено увлачи у биће, или чудовишно проваљује из преобиља живота и густе магме свакодневице. Тај лиризам је са његове вишеградско – бабичке стазе. А кад се у њему огласе под снажним налетима интимистичким буровитости стихије живота или друштвених збивања, они управо од свега тога попримају пуну примамљивост, када се превиђају мањкавости а запажају само заносне врлине.

Наш песник у појединим моментима настоји да деконструише и рашчисти своју лирску субјективност на разне нивое, степене и вештине и опредељује се за креативне пројекције на унутрашњој сцени, заједно са озраченима из бића, са примордијалним моћима онога који гледа изнутрине и онтолошке суштине света.

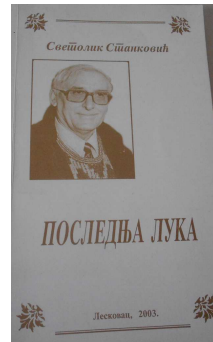
У свакидашњем језику песника Светолика Станковића, у његовој проживљеној поетској разговорности, понекад намерној неуглађености па и неотесаности и том чисто неформалном, али изворном и самосвојном начину изражавања мисли – скоро све упућује на пуноћу животности забележеног тренутка. Али и на чистоту стања поетског духа који се разазнаје у свакидашњим, обичним, малим стварима. Наш песник том колоквијалношћу не жели само да комуницира, општи или изражава своје виђење света, већ да на свој начин истакне па и пренагласи лирско суштаство што се налази управо иза тог обичног, разговорног језика и неформалног стилског израза. А то је она мало притајена поезија живота што се налази са оне стране само наизглед обичног, понекад тривијалног. То Светолик Станковић, песник животом и делом, који се чува крупних, великих речи – указује на свеживотност, садржину у малим скоро узгредним не

приметним појединостима на улици, у кафани, на пољу, у друштву...

Он је песник наизглед обичног и свакодневног, а унутар тога животно, људски, друштвено, па и историјски узвишеног, на нов начин који креативно деструира или тачније – деконструира оно традиционално, свикло и скорело. У основи Станковићеве филозофије, па делимично и поетике присутан је еклектицизам који спретно комбинује понајбоље елементе разноликих схватања и концепција. Он, да се послужимо једном метафором, попут пчеле, ношен изворним надахнућем, инстинктивно бира из различитих филозофских погледа и система оно што сматра да је највише прирођено његовом поетски осмишљеном погледу на свет.

%

ПОСЛЕДЊА ЛУКА - Светолик Станковић по струковном и професионалном опредељењу припада техничкој интелигенцији (дипломирани инжењер електро технике), међутим по личном и менталном склопу он је сав у габаритима оне врсте духовности која, очигледно је, припада византијском типу, не толико по сопственој поезији, колико по начину живота и начину размишљања. Тако је, бар за оне, који га лично познају.³⁰

*Мој брод хаварисан лежи
негде у последњој луци
на крају света.
Ја – његов капетан стојим на обали
без речи
без циља
без воље да поново кренем.*

---

³⁰ Станко Миљковић, Мека душа Светолика Станковића, рецензија, Последња лука, Удружење писаца, Лесковац 2003, стр. 83.
Напомена: Написано у Војловцу, 10. јула 2002.

Рођен је и одрастао на обронцима Бабичке горе, у столетним шумама српског предања, од малена могао је да види мало даље но други. Најпре, читаво Моравско поље, потом све даље, до Солуна, ирских гора, до норвешких фјордова. Било је то време у коме се формирао узнемирени интелектуалац, на размеђи једног бурног времена, које нас је одређивало својим сти хијским силама у једном мрачном добу. У добу у коме се српска колевка љуљала и празнила, прадедовска огњишта гасила. Било је то једно планирано и контину ирано урушавање свих српских земаља, по свим вертика лама и хоризонталама.

У једном таквом смутном и слуђеном времену, није ни чудо, што сви тражимо неко своје прибежиште, неку своју *Последњу луку*, а Станковић је себе пронашао у поезији, којој се враћао, у лепоти живота, и у животној муци. Њоме се бранио и одбранио, себе и своје детињ ство, као почетно извориште и као слику која се не да избрисати. Отуд се и може рећи да је Светолик Станко вић у својој поезији помало носталгичар, али и позити виста који брине за судбину људи и све чини за одбрану детињства и корена. Као сведочанство овој, можда смелој тврдњи, могла би да послужи и Станковићева песма „Кућа на продају“, која има немерљу песничку вредност и заслужује да се научи напамет.

Станковићева поезија није песничка грађевина у којој су све цигле добро наслане зато што се ради о песмама које су настајале разним поводима, али је то у сваком случају песничка грађевина са много духовних рупа и келија, у којима по потреби, можемо наћи и сместити, себе и сличне. Станковићев песнички глас је тематски разуђен, али повезан песниковим напором да се чуди над лепотом живота, увек спреман да осуди све који нарушавају његову хармонију. Зато у његовој поезији има пуно аутобиографских и искуствених момената. Својим песмама из збирке *Последња лука*, Светолик Станковић се годинама бранио од стравичне слике епо хе и света и то завичајем, успоменама, детињством, љубављу, и на крају неугашеном вером да смо бољи

него што одиста јесмо. У томе је можда и највећа вредност ове песничке збирке.

Иначе, Светолик Станковић не пева ни по једној песничкој шеми, већ по вокацији срца, осећања и виђења живота. Стихови су му често недотерани, несретно казани, понекад изречени онако како људи говоре, али су прожети горчином несанице и горког месеца. Стихови су слободни, али су налик на маглу која избија из вулкана гробова прошлости. Уосталом, то је задатак поезије да нас у немогућности потпуног спасења бар мало продужи.

*Нека су проклети тренуци
Кад подједнако бежим
Од огледала
И своје сенке.*

*У очима ми озелени пролеће
у коси ми запролећи зима
у души се сјесенила јесен
пролазност, пролазности, ко те измисли.*

*У сутону,
Мирисом липа,
Сликама
Нека далека лета.*

Светолик Станковић је својом поезијом, бранећи себе, одбранио и нас, а то итекако препоручује. Дубоко верујем да је то песнички потенцијал, који ће нас у будуће још изненађивати.

Када би нам се дало да књигу песама Светолика Станковића *Последња лука* прочитамо онако како он сам чита (дакле, без професорске хладноће, без рутине и без обавеза), могли бисмо се понадати да смо они због којих настају књиге и због којих постоји уметност писања. Светолик Станковић припада оном кругу ретких и одабраних (што су сами себе изабрали), који књижевност воле, којима се књижевна дела допадају у оном кантовском значењу незаинтересованог допадања.

Клонећи се обазриво опасне књижевне матрице, Светолик пажљиво обделава приобаље богато се користећи наносима и напловима поезије и прозе, наливајући сушту свакидашњицу, правећи газове за своје воденице и ваљавице зарад ситније мељаве и финијег ткива.³¹

(...) У његовој лектири с једнаким поносом шире се словенска душа Толстоја, Пастернака, Менделштајна, романска љубав Лорке и Превера, германска мудрост Гетеа, Рилкеа, Мана, мистика Борхеса, лепота Андрића, Тосића, Исидоре, Црњанског. Том искушењу није могао да одоли Светолик – хтео је да да свој допринос, да се књигом *Последња лука* скромно парафне на дебеле маргине класика и тако остави траг.

Последња лука је људска, искрена и поштена стихова на преписка са самим собом, али и са искуством – и књижевним и животним (а временом се нагомилало поприлично тога). Књига је необични аутопортрет - песма о поштењу, сети, романтично - меланхоличној немоћи практичара који би да мења свет празним рукама. Капетан (песник) на зарђалом броду (животу) у последњој луци, са прамца, гледа у време које одлази у непознато, али, чини се, као да из непознатог и долази. Иако насукан, зарђали брод песника баца у вртлог, насред матице. А песник би да умерено и отмено, хладно и одмерено, часно и савесно измири рачуне са остацима минулог. Песник стиховима евоцира љубави старе, намирује обавезе према деци, супрузи и пријатељима, враћа неодужив, пажњом стечен дуг према родитељима. Оно мало мотива што је песнику претекло стало је у некакав, ваљда нормалан „друштвени ангажман”, па је у књизи пар песама и таквог карактера.

А онда широко поље уметности. Чини се да је у песмама више имена уметника, од Сметане, Надежде Петровић, Исидоре Секулић... до Комненића, него што их има у каквом бољем уџбенику или што их у својој

---

³¹ Драган Радовић, Капетан насуканог брода (Светолик Станковић, Последња лука, Удружење писаца Лесковац 2003), Помак, бр. 25/26, јануар – јун 2004, стр. 27.

савести чувају интелектуалци. То само говори о завидном читалачком искуству овог песника. Богато мотивима, певање које декларативно позива на велике узоре, остало нам је дужно лепоте израза, оног мајсторски извајаног верса, оне мелодије и ритмом опточене риме. Једноставно, Светолик је водио рачуна о ономе што ће рећи. А то, како је речено, остало је запостављено. Тај део своје поезије Светолик је оставио онима који не знају другачије него да професорски хладно, срачунато и обавезујуће загорчавају ужитак и себи и песнику. Упркос свему, Светолик Станковић је један од ретких због којих књижевност треба да постоји.

ДРАГАН РАДОВИЋ
%
ИЗАБРАНА ДЕЛА

- Драган Радовић и „Песмопис“
  - „Купен петал“
  - „Добра Вода“
- Роман „Златне кочије“

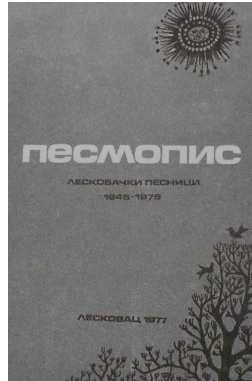

ДРАГАН РАДОВИЋ И ЗБИРКА „ПЕСМОПИС“

(све песме Драгана Радовића)

За историју лесковачког песничтва посебно је била значајна 1977. година. Тада је Културни центар (директор Слободан А. Младеновић, главни и одговорни уредник Борислав Здравковић) објавио *Песмопис, лесковачки песници 1945 - 1975* који је уредио и предговор написао Мирослав Миловановић.

Та песничка збирка се и данас, без обзира на неспорне слабости, може сматрати за најбољу панораму песничтва у граду на Ветерници.³²

---

³² Мирослав Миловановић, *Песмопис*, „Уместо на маргинама“, Културни центар, 1977, стр. 5-22. Напомена: У збирци *Песмопис* (лесковачки песници 1945-1975), заступљени су следећи аутори: Слободанка Антић, Јасмина Богдановић, Миодраг Горановић, Милан С. Димитријевић, Сава Димитријевић, Милорад Додеровић, Михајло Дојчиновић, Јелена Дугалић, Драгољуб Ђокић, Љубомир Живковић, Борислав Здравковић, Војислав Истатковић, Љиљана Јанаћковић, Радомир Јовић, Владимир Красић, Душанка Крстић, Лазар Миленковић, Зоран Љубичић, Миодраг Митић, Божидар Митровић, Војин Митровић, Јоца Михајловић, Зоран Младеновић, Слободан А. Младеновић, Братислав Николић, Првољуб Пејатовић, Бранко Перошевић, Ђокица Петковић, Љиљана Петровић, Вукосава Поповић, Невенка Поповић, Драган Радовић, Љиљана Ристић, Биљана Соколовић, Мирјана Соколовић, Бранимир Стаменковић, Станоје Станковић, Јосиф Стефановић, Димитрије Тасић, Мирјана Тасић, Миша Цветановић, Драгојла Цветковић, Ђорђе Цветковић, Никола Цветковић, Томислав Н. Цветковић и Радослав Шушулић.

МОЈА ДАЛЕКА

Твоју ћу косу нешишану
Виткост недирану
Љубав закључану
Да мрсим
Да упијам

Тебе ћу лепу насмејану
Љупку уплакану
Смеђу раздрагану
Да љубим
Да тешим
Да смешим

Твоје ћу ноћи да даним
Нашу ћу љубав да браним
Тебе ћу лудо да волим.

СЕЋАЊЕ

Не сећа се сунца
а лето ми о омчу јесени виси
заједно с водом слапа не скачем
већ реком течем у хлад свирача

м у з и к о
моје руке немају њено тело

нека се врате
близанци дани
и зној нек се сети
како је падало ужегло воће

врати ме сено на покољ траве
зимус ће је озелењено
да чувају моје усне

п л а к а њ е
њене косе играју нашу смрт

УСПАВАНКА

Исплачи се и закољи птицу
високу јој косу положи на гркљан
а перле дима нанижи на прошлост

одричем се твојих кртих усана

Похвали се паперјастом длану
да ме боље твоје светле поре
и да имам порцуланско месо

затим свуци кожу од папира

На мом оку сто водених речи
звездом хране два далека хлада
и шаљу ме да умрем у биљу

ти ме врати и умри у мени.

КРВАВО КОЛЕНО

Кад би се свака песма у сузе ковала
зора сваку ноћ би оплакала
и не би стала
и не би пала
већ би плакала и певала
крваво колено

Кад би ова песма гору надгорела
Не би речима стихове говорила
и не би појила
и не би дојила
већ би расла
већ би класала
крваво колено

Кад би ова песма пољем јездила
не би се у срцу гнездила

и не би миловала
и не би боловала
већ би стасала
већ би јачала
крваво колено

Кад би ова песма реком текла
не би се у души пекла
и не би горела
и не би жарила
већ би гасила
већ би гласила
крваво колено

Кад би ова песма сумрак крила
не и за даном жалила
и не би црнила
и не би носила
већ би кумила и молила
крваво колено
да не прође.

ВЕЋЕ ОЧЕВЕ

Да ли оче још бауљаш
док са сином душу трунеш
и за братом сузе постиш

откад си ми заданио
у перницу из недара
свака ноћ је татковина
свако подне твоја сенка

и отад је још на длану
жуљ са руке узавреле
комад меса са дланова

да ли оче и сад тепаш
док мислима сина мазиш
и док живот брата ружиш

пошаљи ми глас баштине
крв ми звали својим цвећем
зној твог чела да ме поји
да порастем од твог сунца

да ли оче и сад плевиш
своје леје подругнице
сину да их аманетиш
да не отме коров брата

огласи се оче смехом
хоћу душу да ти узем

ХЛЕБ НАШ ГОРКИ

Сејали су
чемер и мед
да кукоља не би било
смејали су се
да би сетва дража била
и грчили су се
и заспали

срцем семе љубављу нахрани
крв семе срећом напоји
и исклијај

уместо топлине мајке
зимом га снегом загреја
мраз га ватром милова
и презиме

сунце му срце отвори
жито зажеле љубав
и од кукоља је доби
да цвиле отац и мајка

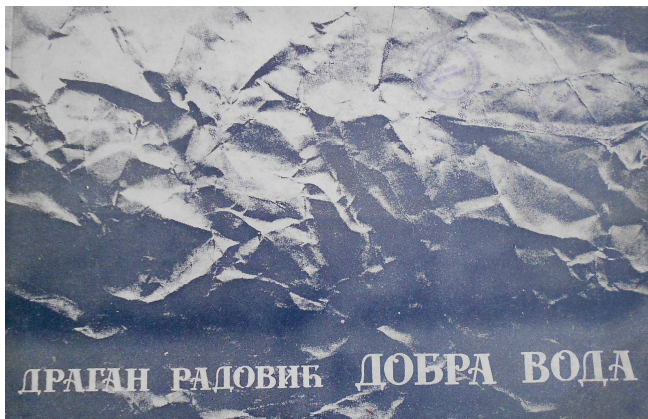
сада и жетва стиже
жетвари пушком и болом

жаљу зелено жито

у уместо хлебу
жито бацише земљи
не да клија
већ вечно да труне

ДРАГАН РАДОВИЋ: ДОБРА ВОДА
(изабране песме)³³

---

³³ Драган Радовић, *Добра вода*, Књижевни клуб “Глубочица“, Народна библиотека „Радоје Домановић“ – Лесковац 1982. (Уредник Љуба Стојановић, рецензенти Борислав Здравковић и др Никола Цветковић, ликовна опрема и цртежи Миливоје Новковић, коректор Михајло Дедић, технички уредник Милан Стајић. Штампа ГРО „Напредак“ – Лесковац, тираж 1.000 примерака)

БАКИ, ВЕЧНОМ ЧУВАРУ ДЕТИЊСТВА

Има једна Пуста Река
пуна среће за човека.

Она има Добру Воду
којој дођу па не оду.

Ко је проба, жедан вазда,
које створи,
добро сазда.

Добра Вода, добро село
једну песму започело.

Ту је песму жив свет дисао
ја је чу, па записо.³⁴

ПЕСМА КОЈА ЈЕ РАСЛА ЗАЈЕДНО СА ДОБРОМ ВОДОМ³⁵

Зелени се гроб старих вулкана
У кошуљи од столетних шума,
Тамо дошли људи са свих страна,
И побегли Турку од зулума

Планина је порасла од туге
Па долине сузом напојене,
Зажалила ливада попруге
Од откоса и од зеленила,

---

³⁴ Ово је прва песма из збирке *Добра Вода* и то из првог поглавља „Баки, вечном чувару детињства“ у којој је објављена само ова песма.

³⁵ Неколико песама Драгана Радовића из збирка *Добра Вода*, Издавач: КК „Глубочица“ и Народна библиотека „Радоје Домановић“, Лесковац, 1982. године.

Скинула је пуловер од грана
И сад небу гола недра нуди;
Недра су јој кишама опрана,
По њима се населили људи.

Људи с небом тајну љубав воде
И само се вечном сунцу диве,
Благо њима! Деца из слободе
Три живота кроз њих један живе.

ТРИ ПОКОЉЕЊА

Мојој се кући сви у селу диве
јер у њој три покољења живе.

Прво покољење, баба и деда,
уме да грди све испод неба
и зна да каже: старост му не да
да ради онако како треба.

То ме покољење од батина брани
и не може никад да ме схвати лако.
Њему су детињи тешко текли дани,
а мени се, ето, баш не чини тако.

Друго покољење, мама и тата,
због куће и посла пуни је проблема,
па дечије бриге не може да схвата,
а најлепша маштање му смисла нема.

Оно има своје детињство пропало,
па све што учиним сматра наопако.
За живот је њему пола света мало,
а мени се, ето, баш не чини тако.

Треће покољење, ја и брат мој млађи,
два трна у оку и мама и бабе;
Ми смо љути борци од шећера слађи,
ми смо мисли јаке и пакости слабе.

Старијима ми смо војска која ступа,
која има срце као камен јако,
ми смо два дечака паметна и глупа,
а мени се, то, баш нечини тако.

РОДОСЛОВ

Дединог деде деда,
у оно време мучно,
био је мајстор првог реда
и све је радио ручно.

Татиног тата је тата
у доба бркатих људи,
устао против рата
снагом јуначих груди.

Дединог детета најмлађе дете,
несташко посебне врсте,
већ скида с неба планете
и зна вештину у прсте.

ПОВОЈНИЦА

Некад су у Доброј Води
разне славе биле у моди,

Међутим, данас, ја не знам зашто
славе су постале досадне страшно.

Али још увек, на сваком прелу
причају и најлепшој слави у селу,

Тада је тата ведар у лицу
славио сину повојницу.

Родило му се мушко дете
па он позвао куме и тете.

Позвао многе госте по жељи,

дошли му шумари и учитељи.

обра се здравица с још бољом срета
за срећно сутра њиног детета.

Зато ја растем, растем данима,
а то ме време много занима.

И не знам какав бих био
да сам детиљство прескочио.

ЗАБОРАВИО САМ ДА ПОРАСТЕМ

У кочији од живота
коју вуку младе ласте
једног момка је срамота
јер не уме да порасте.

Иако му ничу брци,
жути, ко од жуте пасте,
он у овој чудној трци
и не уме да порасте.

Па уместо да се пази
као свако већ порасто,
он се као дете мази
и размишља детињасто.

Сад код своје двадесете
да одраста више не сме,
па се игра као дете
и пискара дечје песме.

ЛУТАЛИЦА

Трећег дана после свог рођења
рекао сам кући довиђења.

С мајком сам се посвађао из хира,
три ми дана није дала мира.

Хранила ме као бебу млеком,
тепала ми ко детету неком.

Како нисам балава наказа,
мрзео сам да постанем маза.

Па сам реко уз плач, громогласно,
зашто идем да јој буде јасно.

Она стала и гледала злобно,
чудила се с татом међусобно.

А ја хладан ко каменче неко
луто светом и све ово стеко.

ПЕСМА О ПЕСМИ

Ова је песма слађа од меда;
она украси сваку лепоту,
од свих очију лепше гледа
и све улепша у животу.

Ова песмица живи ко тајна,
од свих тишина она је тиша,
она се појави ко искра сјајна
с укусом слађа од слаткиша.

Лепоту њену запази око,
затим јој тајна кроз главу лута,
искрица њена бљесне дубоко
и ту уздхнеш некол'ко пута.

И тек што прође једна секунда
она побегне чак до месеца.
Зашто је медвед напамет брунда –
а кад он може што не би деца?

ПИТАЛИЦА

По ливади пуној цвећа
шетало је људи триста.
Пито сам их шта је срећа
рекоше ми детелина с' четири листа.

Прошлога сам ја месеца
срео маме ока чиста.
Питао сам их шта су деца,
рекоше ми детелина с четири листа.

У парку се заиграла деца сама,
са лица има радост блиска.
Питао сам их шта је мама,
рекоше ми детелина с четири листа.

ДА САМ ТАТА, ЈА ТВОЈ ТАТА

Молим те, снађи се некако
и нађи ми негде једног малог брата,
јер и ја бих теби пронашао лако
да сам, тата, ја твој тата..

Ти би био срећан, играо би се много,
тебе би имао бар неко да схвата,
и све што бих хтео ти би стварно могао
да сам, тата, ја твој тата.

Па сву ноћ би смео звонко да се дереш,
да будиш станаре целог нашег спрата,
и не би морао никад да се переш
да сам, тата, ја твој тата.

Све што би згрешио мого би да слажем,
ником не бих дао за реч да се хвата,
сваку псовку ружну мого би да кажем
да сам, тата, ја твој тата.

Могао би исто, кад би добар био,
да ми купиш лопту од тих твојих плата,
јер ја бих за тебе и више купио
да сам, тата, ја твој тата.

ПРЕ ПРВЕ ЉУБАВИ

У основној школи
мислио сам да ме воли
једна Љиљана.

Она ми је писала задатке,
и уз уздахе кратке
причала ми о свом бату,
причала како има дивног тату,
како је њен деда у рату
убио много Шваба.

Волео сам је
све док јој нисам рекао да је волим.

Тада је она подигла прстиће
и рекла учитељу: „Учитељу, овај ми виче
да ме воли“.

Више никад нисмо заједно сели,
да се волимо више нисмо смели.

ПОСЛЕ ПРВЕ ЉУБАВИ

Срели су се пре десет дана
један Драган и једна Биљана.

И нису се срели поред моста,
а после се заволели доста.

Волео је Драган, чудо неко,
волео је, па јој није реко.

За то време и Биљана слично,

са њим ћутке шетала је лично.

Шетали су и ћутали страсно,
стидели се да причају гласно.

Од тог стида и ћутњивих сила
и мени је румен ухватила.

Сад руменим и стидим се с правом,
јер тај Драган, то сам баш ја – главом.

СУНЦЕ ЈЕ НАШ ДРУГ

Сунце је једна светла таблета
која се не пише н рецептима,
па је користе широм света
и кад је лето и кад је зима.

Сунце је један лек од таме
који се пред њим рзболи.
Сунце је руке моје маме
која ме најискреније воли.

Сунце је дечја глава светла
са топлим туфнама уместо веђа.
Сунце се буди на глас петла
и сунце има плава леђа.

Сунце је велика небеска свећа
што прође небом у једном скоку.
Сунце се узима кад је срећа
и раствара се у мом оку.

Сунце је оно што ме греје,
сунце је кад могу и кад хоћу.
Сунце је дете што се смеје
на јави дању и у сну ноћу.³⁶

---

³⁶ *Напомена:* Песма „Сунце“ је последња у збирци *Добра Вода*, прва је песма без наслова и има почетни стих „Има једна Пуста Река“.

УЧЕЊЕ

Учим дању, учим ноћу
Волим школу, знам шта хоћу.

Учим, учим, учим сам,
Све да могу, све да знам.

Књигу волим, књигу ценим,
Поносим се знањем њеним.

С књигом сванем, с књигом мркнем,
Над књигом ћу и да цркнем.

Наслов песме још да кажем
А наслов је: „Ја не лажем.”

СЕЋАЊЕ

Не сећам се сунца
    а лето ми о омчи јесени виси
заједно с водом слапа не скачем
    већ реком течем у хлад свирача

м у з и к о
    моје руке певају њено тело

нека се врате
    близанци дани
    и зној нек се сети
    како је падало ужегло воће

врати ме сено на покољ траве
    зимус ћу је озеленити
    да чувају моје усне

п л а к а њ е
    њене косе играју нашу смрт

ЧИТАЊЕ

Решио сам књиге да оставим,
Да баталим учење и школе.
Од читање вид ми олабави,
Од читано глава ме заболе.

Из књиге сам понешто дознао,
Нешто арно, више лоше беше.
Кад помислим шта сам прочитао,
Нерви ми се влакна накомстреше,

Одбивам се од лоше навике,
Па се бакћем са дангубе друге.
Саг из књиге гледам само слике
И луфтирам мождане вијуге.

КРВАВО КОЛЕНО

Када би се свака песма у сузе ковала
зора сваку ноћ би оплакала
и не би стала
и не би пала
већ би плакала и певала
крваво колено

Када би ова песма гору надгорила
не би речима стихове говорила
и не би појила
и не би дојила
већ би расла
већ би класала
крваво колено

Када би ова песма пољем јездила
не би се у срцу гнездила
и не би миловала
и не би боловала

већ би стасала
већ би јачала
крваво колено

Кад би ова песма реком текла
не би се у души пекла
и не би горела
и не би жарила
већ би гасила
већ би гласила
Крваво колено

Ка би ова песма море била
не би се у модрини крила
и не би ћутала
и не би гутала
већ би сенила
већ би пенила
крваво колено

Кад би ова песма сумрак крила
не би за даном жалила
и не би црнила
и не би носила
већ би кумила и молила
крваво колено
да не прође

УСПАВАНКА

Исплачи се и закољи птицу
високу јој косу положи на гркљан
а перле дима нанижи на прошлост

одричем се твојих кртих усана

Похвали се паперјастом длану
да ме боле твоје светле поре
и да имам порцуланско месо

затим свуци кожу од папира

На мом оку сто водених речи
звездом хране два далека хлада
и шаљу ме да умрем у биљу

ти ме врати и умри у мени.

ХЛЕБ НАШ ГОРКИ

Сејали су
чемер и мед
да кукаља не би било
смејали су се
да би сетва дража била
грчили су се
и заспали

срцем семе љубављу нахрани
крв семе срећом напоји
и исклија

уместо топлине мајке
зима га снегом загреје
мраз га ватром милова
и презиме

сунце му срце отвори
жито зажеле љубав
и од кукоља је доби
да цвиле отац и мајка

сада и жетва стиже
жетвари пушком и боллом
жању зелено жито

и уместо хлеба
жито бацише земљи
не да клија
већ вечно да труне.

КРАТКЕ ПЕСМЕ

.....
Зелено воће у башти
и сталне забране тате
маштају лепше о машти,
али не могу да се врате

.....
Ласте ко ждребице вране
са крилима од лепота
вуку дане изборане
ка детиљству од живота.

.....
Дрвени чанак са сиром
и кора врућег хлеба
и сад ми не да с миром
да једем како треба.

.....
Дрвећа, стражари чврсти,
свуда те кроз живот прате,
Њихове руке те и прсти
увек детињству врате.

.....
Вунена тешка одећа
и крпа преко крпе
стављају на наша плећа
најлепшег доба хрпе.

.....
Травке као сабље меке
зеленилом свог сечива
урезују бразде неке
низ које се живот скрива.

.....
Фењери и пламен гасни
шкиљаво владају тамом,
али блистају у живот касни
својом лепотом самом.

.....
Лептири, цветови живи на цвећу,
једном ми давно на руку стали
и сваког пролећа на мисли слећу
да би ми живот улепшали.

.....
Када заволиш први пут
повери тајну мами у скут.
И увидећеш, нико не уме
да те ко мајка добро разуме.

.....
Децо, првите прела у души
предите свилену косу с чела.
Волите много. Нек се све пуши,
од прве љубави и првих прела.

.....
Стог сена иза тора
хумка је са сувом травом
те сваког лета мора
да замирише мојом главом.

.....
Изјутра снено истрча дете,
с прага куће дозива друга.
Доле низ поље глас му одлете,
одоздо му се огласи туга.

.....

Ловачка пушка татина
на зиду о клину што виси
чува те и сад батина
од којих јачи ниси.

.....

Чактар на вођи стада
промукло кад се гласне,
прене ме из сна и сада,
понеке ноћи касне.

.....

Бакрач изнад огњишта
н веригама се њише.
За њега ватра је ништа.
Он греје човека више.³⁷

---

³⁷ Збирка Драгана Радовића *Добра Вода* има следећа поглавља: „Баки, вечном чувару детињства“, „Село је место где живе људи кад су деца“, „Шала је кад кажеш нешто своје другу“, „Свет жуће око куће“, „Машта је кад се прича свашта“. Овде су објављене све кртке песме и готово све преостале песме.

КУПЕН ПЕТЛ
(избор)³⁸

---

³⁸ *Напомена самог аутора на корицама књиге:* На ма – на ма провукле су се неке грешке. Због риму (срок) сам се исфрљио с неки падеж. Негде сам убацио и неки помодеран реч. Негде сам се двоумио кој облик да узем, јер не знам кој је понеправилан. Грешке што су ненамерно направене, тој су грешке.

КУПЕН ПЕТЛ³⁹

ТРИ ПАМЕТА

У Лесковац једна прича проста
Настанула кад је све пропало:
Срећан онај ком је малко доста,
Тешко на тог ком је много мало.

У речи старинске овој да се метне,
(Мудар да научи, а луд да се стиди):
Кој од лоше бега, срећу нека сретне.
Кој од арно бега, срећу да не види.

Најголему мудрос зборио је деда
Док кореше мога цандрљивог татка:
Главу неће дигне нити ће прогледа
Тај ког је правила сиротињска патка

МУШИЦА

Има једна мудрос стара
Коју неће да науче:
Живот, тој ти је превара,
Свак на сваког ће завуче.

Људи тера жеља јака,
извадена из подсвести:
Сваки тражи свог ортака
На кога би да га смести.

Ми живимо живот длакав,
Длакав, ал на ситне локне.
Сваког тражи неки такав,
Са намером да га кокне.

Нарави су наши кварни,
Савес не у душу лецка

---

³⁹ *Купен петл*: „Сиротињска патка, прво поглавље (пренете све песме)

И тера ни ко нестварни
На тог кој ће да не кецка.

Због дубишта наши тавни,
Због понор на болна срца,
Отварамо нужник јавни
На тог кој би да ни прца.

Да не би све тој смело,
Направило од нас срање,
Окренимо на весело,
На смех и на зајебање.

МУДРОВАЊЕ

Немој да ми причаш
Како ти је арно.
Ако ћеш да стичеш,
Ће стичеш на кварно.

Немој да се, побро,
Курчиш сас тој што је,
Свако твоје добро
На некога зло је.

Ма где да си пошо.
Усијана главо,
Учи се на лошо –
Ће буде убаво.

Народ ће те треби.
Ко гра ће си требен,
Зато сви ги јеби
И сам ће си јебен.

Нећеска лапав клопке,
Ће ти кунев татка.
Тој ти га уз топке
Заболе те патка.

Што год да ти чину,
Мој другаре стари,
Гони у најчину
Младости гробар.

Не може помање
Одовој крпеље,
Јер је за немање
Прави лек трпење.

МЕРДИВЕ

Кад јемпут у живот кренеш,
Кад се качевљаш уз брдо,
Гледај куде се денеш:
Горе високо, одоздол тврдо.

Кроз густе грањке кад базаш,
Кад стопку по стопку мењаш,
Лошо је кад силазиш,
Погоре кад се пењеш.

На крај, кад дођев свечи,
Ће легаш у вечној кући
С тело упрошлости с преци,
С душу горе с будући.

Све што обујмиш с очи,
Тој живот гуљав сљушти.
Горе се не може доскочи,
Ал за тој земља попушти.

ЗАДЊА ШАНСА

Изјутра се будим,
Ко кер се протезам,
На себе се чудим
Докле ћу се зезам?

Косу не пребишћам,
Нема гди да бегам.
Кревет не намишћам,
Поштено па ћу легам.

Да зевнем, не стизам.
Само се забављам,
Зашто да се дизам
Кад паце успавам.

Н' у мем да уживам,
Очи с дрље трљам,
Нећу се умивам
Јер па це упрљам.

С уши се покријем,
(О да л ћу успем).
Воду нећу пијем,
Па ћу ожеднејем.

Муку ћу доведем
Од мој нарав јадан.
Нећу ни да једем,
Јер па ћу сам гладан.

У мој памет бедан
Истина се јавља:
Сам живот је један ,
Друго се понавља.

Немој никог кривиш
И заувек свати:
Што сам не проживиш,
Јутро не цжће врати.

ТОЈ ТУЈ

Тој туј што је неје такој,
Оноој главно вид не фаћа.
Цел мој живот неје сал мој,
Поделен је с триста браћа.

Тој, туј што је живот неје,
И од тој туј нема среће.
Моје врућо други греје,
Цел ја сам канта за смеће.

Тој туј што је нешто крије;
Зло нађе кој срећу иште,
Живот иде у помије
И фрља се на буњиште.

На тој туј не арчи речи,

На празно се мозгови абе.
Од живот смрт ти је пречи,
За ништа – много је цабе.

Тој туј што је такој ти је,
Много тајне туј су стале.
Под тој туј Господ крије.
Сто ђаволи и триста але.

МЕКО

Свуде куде живот умешује прсти,
Куде се одљуди појављује неки,
Свет се поделио на слаби и цврсти,
Све је раставено на тврди и меки.

Како време иде такој царство слаби,
Једино се живот стврдњава до краја.
Свака сила на свет најпослед олабави,
Па смо ко без душу, без вољу, без јаја.

Омакне ми се снага па волим меко.
По меку се леју много лакше риља.
Побоље се гута удробено млеко,
Од благу се муку лакше ратосиља.

Омекшала душа, срце ко од пену,
Омекшао мозак, глава с глупос пуна,
Омекшало оној што волим код жену,
А имо је мушко мечачко ко вуна.

Погледам на горе, и небо омекло,
Спрема се широко, душу да ни зобље.
Погледам на доле низ време протекло –
Омекло и земља на чаршиско гробље.

ОКЛЕВЕТАЊЕ

Много мислим, одвише се каним
И вртим се ко врзано кутре.
Тман решим, одма се пишманим –
Па работу остављам за јутре.

Цврсто прешим – више не се зезам,

Зором раном ко вампир се дигнем,
Ал недоспаван много се отезам –
Не почијем јер не мог дастигнем.

И памислим, фаћа ме несвртка,
Себе пцујем, а сви други кривим
Што сам врзан па севаздан тртнем,
Што не почнем ко човек да живим.

Из моменат на работу рипам,
Ал ме стрефи мисао ко метак:
Што пре почнем, пре ћу крај напипам.
Седим ди сам, бар сам на почетак.

И памислим, са памет се мучим,
И па стојим ко врзана врећа.
Са мој памет не мог да докучим
Да л кад почнем, ил на крај је срећа.

ЕВЕ МЕ, ГЛУПАНЕ

Немог се начудим што ме овој снађе;
Нит ја живот нађо, нит мен живот нађе.

Мало дођем збуњен, повише уплашен,
Нишаним ко ћорав мој живот промашим.

А живот, кроз магле и кроз ноћи тавни,
Нишани на мене, земљу да ме сравни.

Ја оћу да видим кој то даје право
На мој живот гуљав да ме избегава.

Што не збере смелос да пред мене стане,
Макар да ми рекне: Еве ме, глумане“!

А по тој нек буде ко што и пре беше:
Ти што живот мази и они помреше.

МЛОЖЕЊЕ С НУЛУ

Размишљај се вазда
На шта ли сам сведен...
Од ништа сам саздан,
На ништа доведен.

Како да испричам,
За које постојим:
Да ли славу да стичем
Или муве да штројим?

Сг' под крај живота
Рачун сам сложио,
Па ме је срамота
Што сам се мложио.

И мој син угрожен,
Чему да се нада?
Са нулу помложен,
Па нула испада.

БАЊАЊЕ

Живот је константно стање,
Означен с фелер и грешку.
Граница му бањање
После рођење и по мрешку.

Први пут кад те среду,
Гурне ти живот кроз ваду;
Други пут кад те цеду,
Узнев ти последњу наду.

Прво бањање-мука:
Да будеш увек први.
Друго бањање – брука:
Бањава те за код црви.

ТУЈ ЈЕ

Ја се увек цимам
На пут кад се спремам,
Јер бо преци имам,
Али прошлос немам.

Ја ћу се изборим
За два грама срећу,
Потомци ћу створим
Ал будућност нећу.

Ћу оставим мој траг,
Нек тој Господ чује,
На тој што је туј саг
И тој што саг ту је.

ФЕЛЕР

Са јајца килави
Испод свећу кратку,
Татко ме направи
С сиротињску патку;

Од никакву семку,
Са лошо везиво
У голему немку
Саздаде ми живот.

Са ноге сам шантав,
Са нарав сам прљав,
Са језик сам блентав,
Са очи сам врљав;

За пиће сам дрчан,
На једење алав,
У свађу сам срчан,
А у душу балав.

Себе намагарчим,
Са памет се варам,
Мозак ич не арчим,
Снагу ич не шпарам.

Ја сам живот цели,
Као турско робље,
Вуко кроз свет бели
Да фрљим у гробље.

Над гроб ширим краци
Нешто из мен збори:
Бар међу мртваци
Немој си најгори“.

ДУВАЊЕ

Осећам се ко кувана нога
У два броја помалечку кримку
Па ми дође да вијем до бога,
Да се бесим о танку сицимку.

Кад помислим каква снага штуче:
Кад понекад ја дунем са уста,
Фејат с трубу, Бора са дудуче
И ком пресор од пумпу попуста.

И на вашар мнозина се скупе
И чекају да се ја појавим.
Ја на вола кад дунем у дупе
Рогови му на чело исправим.

Саг сабирам и спрезам сву силу,
А у помоћ призивам на срећу,
Да се запнем чак на петну жилу
И угасим макар при дну свећу.

ДУВАЊЕ ПА

Ја не давам да ме снага љушти,
Па се стискам, мучим се и стрепим
Да случајно пекља не попушти,
Да се брукам, па да га оцепим.

Код Лесковац, у Мораву црну
Кад испуштим незнанога госта,
Од талас се три чамци преврну
Близу ушће код Сталаћког моста.

Теј појаве кад се мени десе,
Опасност је голема, да знате;
Таг се стакло од пенџер затресе
Дудинке се пред кућу оmlате.

Сг узданем и јекнем и укнем,
Овај старос све мимоћи сапе.
Ја сву снагу саберем да пуфнем,
Не се чује, ал за очи апе.

ЛАМПИОН

Мој се сокак по градски дотера
Па сам и ја прави ноћни шпион.
Пред капију стоји ми бандера
са по сву ноћ упален лампион.

Свако вече од праг до капију
Црна сенка по мене се стеза.
Од бандеру, уз плот од авлију,
Па низ сокак она се отеза.

Кад се врћам, па ме сенка кеца,
Ил ме вуче, ил од мене бега.
Уз сокаче шекука и клеца,
И до кућу једва се догега.

На бандеру теј се сенке сретну.
Туј кад умрем плакат ће ми метну.

РАСКРСНИЦА

У Лесковац ко рачваста грана
Раскрсница што гу на свет нема,
На ћошке јој четири дућана.
У сва четири погребна опрема.

Туј прођујем, гледам и уздишем
И задзрћам ко се људи плаше,
Па ми дође крупно да напишем;
„Ви умрете, остало је наше“.

Мало потам воскари са свеће,
А понатам доктури ирачи
И гробљанско туј је предузеће,
Па ти мисли које све тој значи.

А ако вам неје јасно како
Тежак живот у смрт се претура,
У болницу ће вам каже свако,
Те нађете савет код доктура.

Не се плаши, неће нас за жртве,
Гледај живот, а смрт, кој га јебе.
Уз локали с опрему за мртве
Има два-три с опрему за бебе.

ТАНКО И ШИРОКО

Нечији живот широк ко Морава
Бистар, дубок и препун са рибе,
И мој танак кокад моча крава
И у тај сам до гушу заглибен.

Нечији живот стално се увећа,
Па прокључа, ко казан се пуши,
А мој празан ко циганска врећа,
Муку мучим да ми не пресуши.

Там не можеш на прозор да лупнеш
Не мож човек да га фати с очи.
На мој можеш са ногу да ступнеш –
Те престане даље да се точи.

ЗА СМРТ

Кад помислим да ћу мрејем,
Мени дође да се смејем.

Цел век трпим да се скућим,
Једва чекам да се трућим.

Неће буде ич проблема
Кад ме јемпут живот снема.

Кад ме туре у ковчече,

Моје бољке це излече.

Благдан, одмор ће ми значи
Легање у иловачи.

Дни ће мркнем, дни ће свићав
А ја нећу да их смићам.

Затој се ко луд насмејем
Кад помисли да ћу мрејем.

ПРОТИВ СМРТ

Ако можеш сам да бираш,
Немој никад да умираш.

Од там куде тај смрт праћа,
Више не може да се враћа.

Кој те шаље на тог пута,
Пас мајке да му га набута.

Ја чуљим уши да чујем само
Кад причав како је тамо

Ал знам добро шта ће бие
Кад те мрвог овде виде:

Прво, кад ти душа литне,
На главу ти свећа ће свитне.

С влажну крпу ће те бањав,
Пуљиви од тебе ће склањав.

Ће те мучу и окрећу,
Док те бутну у одећу;

Из погребно предузеће
Дођев ковчег, венци с цвеће.

Деца, што ги не измлати,
Ће лепив по плот плакати.

Силан народ ће се сјати,

На онај свет да те прати.

Те се створи тарапана,
Те траје три-четири дана.

А по тој ће пију и пушу
На твоје даће за твоју душу.

На жену твој лик ће јави
Док ти патку не забрави.

Деца ће те помињу сам
Од немај куд и од срам.

Те кукав док палив свеће
Што наследство немам веће.

Затој, молим те ко рођени брат
Не умирај за инат.

СЕДИ ДЕ СИ

Два ме дана муче неке мисли чудне,
Ко да ми говоре: „Седи си туј де си,
Јер горе од овој не може да будне,
А за боље, бато, ти способан неси.

Узми се у памет, чукни се у чело,
Осврни се јемпут наспрам самог себе,
Први пут кад стигнеш на бело видело,
Те наиђе неки па ће те зајебе.

Помисли са главу, мозак си укључи,
Од ситно мислење он ти неће пукне.
Памет се набере, одма се научи:
Те налети неки и ће ти га фукне.

Прелом у себе, са себе рашчисти,
Па кад ти у главну нешто гласно кврцне,
Буди попаметан од самога себе,
Не дај на никога више да те прцне.“

На свога живота постао сам чувар,
Трчкарам по њега усукан и витак,

Памет ми у главу, дупе ми уз дувар,
Ал не видим од тој никакав бољитак.

И па мене муче неке мисли чудне,
И па се не мрдам од овој што јесам,
Погоре од овој не може да будне,
Ал за боље, бато, ја способан несам.

ТРИСТАЋ НА КЛОЦНЕ

Немој да си ко покисло лајно
Истресено на селску потељку.
На тој лајно навата се сјајно
Па га чува као оклоп жељку.

Немој да си као чавка стара
Ниско пала на суву муштаклу.
Немој да си пушена цигара
Забравена у згужвану паклу.

Немој да си као купен петл
Спутен, врзан, с кљун бутнут у траву.
Мора да си поцврс него метал
С који ће ти отфикаре главу.

Немој да си ко на суво глиста,
Мислиш лошо, полоше не може.
Мора да си малко оптимиста:
Може, бато, само не дај боже.

Што си исти ко тристаћ на клоцне,
Тој не значи да је рачун сведен.
Тој нек буде ко кад игла боцне
Ил за дупе кад будеш уједен.

Тад да рипнеш како јелен трећак,
Да удариш са пету у дупе,
На некога мож си и ти нећак,
Мож за тебе негде срећу скупе.

ТОПРВ

Године сам напунија седам,
Волеја сам фудбал и играње
Па ме татко водија да гледа.
„Дубочицу“ и „Динамо“ – Врање.

Кика Семенкар семенке продава
И новине за испод гузицу.
Са пиштаљку један истрчава
И двојица са по заставицу.

Њи тројица у кошуљу црну,
А на други дрес с пруге ко тигра.
- Кој ће беди. - Неки се одзрну;
- Не се знаје, те га Заре игра.

Лопта дође на сред игралиште
И Заре гу с вр копачку шутну.
Голман рипну, али глеј алиште,
Лопта му се међу краци бутну.

Најиграч је бија на планету,
На бекови памет за час штукне.
Он са главу, с дупе, с ногу, с пету
Лопту ритне и у гол гу фукне.

Ми смо деца расла и радела,
Учили смо фузбал да мавамо.
А на живот гол неки далели?
Не се знаје, топрв га давамо.

ПЛАКАТИ⁴⁰

Мој се памет крути
Не може да свати
Зашто случај смрти
Објаву плакати.

Кад би било мере,
Па да за промену.
Закачив бандере

---

⁴⁰ *Купен петл*, друго поглавље „Тристаћ на клоцне“ (изабрне песме)

Кд се људи жену.

А овакој брука и мука голема:
Срам од тој што беше,
Срам те што те нема,
Највећа срамота живот што живеше

Да л је човек робље,
Па публику зову
Да дође на гробље
Где ће га зарову.

Туј се народ гурка.
Брише образ влажан.
Што повећа журка,
Тој мртвак поважан.

А мртви не свату
У тужној прилици
Да л ги у гроб прату
Иљаду – ил ники.

ДЗВИРКА

Мој је живот са крпчики лепен,
А на једну избушена дзвирка.
Не гу видим, ал знам, живот цепен
По промају што кроз њума пипка.

Дзвирка ситна ко иглене уши,
Профирцана са танак ибришим.
Стра ме кроз њу живот ће издуши,
Мора гледам да си гу запишим.

Стави око, ал поглед се врћа
Од две очи ставене под кајдис.
Тој ми неки у душу задзрћа.

Мисли ће се од мене овајди.

Живот ми се кроз туј дзвирку точи
Ко цепена гума на бандаши,
А отуд ме гледав неке очи,
Нашли мечку с решето да плашив.

Ја сам затој ставија шпијунку,
Да се види кој се тамо мота.
А живот сам закрио с пљунку,
Да ме неје од њега срамота.

АРХИМЕДОВ ЗАКОН

Ја сам чуо од једног човека
Да је чито. Ил можда сањао:
Архимед је реко еурека
Једном кад се у каду бањао.

Вода врућка, а када му уска,
Лупа чело, за главу се фаћа:
„Човек може само да испљуска
Тек онолко колко сам зафаћа.“

И кад су ми увидели стање.
Пе-шес, седам, десет дана након,
Тој прскање и испљускивање
Назвали су Архимедов закон.

Видели тој људи из скупштину
Па му вазда понављају стање.
Мислив да ће закон да начину
С пресипање и запљускивање.

БОРЕЊЕ

Мене куче нема за шта да уапе,
Ал се увек нађе некој да ме пије.
Пундравци у дупе, буве у чарапе
И по душу ровац по ваздан ми рије.

Нећу да се жалим на живот и срећу.
Док могу да трпим у живци ће бројим.
Док идем по гробље да упалим свећу.
Значи да ме има. Даклем, ја постојим.

Ја прибирам снагу па гу од две сапнем,
Колко ће потраје, не смем ни да питам.
Саг ћу могу и ја куче да си апнем,
Пундровци да драпам, с буде да се ритам.

ШТРОКА

Живот напред бега,
Ја по њега идем
Врз мен котруљ лега
Пун с вашке и гњиде.

Трепке ми слепила
Дрља с оба ока,
Уши запишила
Двогодишња штрока;

Уста не отварам,
Не смем да се цунем,
Од ноге обарам
Сви у коју дунем.

Буве нашле легло
Под моје пазуке,
Од зној и ужегло
Не подизам руке.

Голем белај вучем,
Мушко не да знаци.
Не смем да се свучем
Од смрад међу краци.

Моје ноге босе
Не могу да грдим.
Оне мене носе,
Ал ја лично смрдим.

Ја мој живот схватам,
Оче ме се лиши.
Ић ће бега на там,
Или нос ће пишим.

На свет поручујем:
Не ме кецај више,
Док около трујем,
Изнутра меришем.

Кој уме да слуша,

Моје речи значу:
Мерише ми душа
На пролет у бачу.

БАЧА

Што се мора, тој ни тешко неје,
Лоше време и немка, што ли је?
Поза кућу направи две леје
И постави три-четри фолије.

Вазда риљам, са немку се борим,
Тамо мркнем, зором там зараним.
Сејем, копам, паприку прпорим,
Само да се некако прераним.
Да повећам квалитет и цену
На печенке, тикве, лубеницу,
Ја са себе водим моју жену
И стално је штипкам по гузицу.

Ја си жену доваћам и спреда,
Ал се варкам да не виду људи,
Да си ми је патлиџан поједар
И големак ко њојзини груди.

Али бегам по туђи сокаци
Кад краставци сади по путнике,
Јер ако ме пипне међу краци,
Цел род ће вој будне ко дудинке.

Стасало ми поврће и воће,
Лубенице, патлиџан не мари.
А краставци, како жена воли,
Пораснули као паламари.

ШКРИБИ

Ја и деда, обојица шкрби.
Зашто такој, баба ми тумачи:
Обичај је, вика ми куде Срби
Да унуче са деду коначи.

Али деда, кад га сан обузме,
Пушта ваздук и остали звуци

Па расклати, снема и одузме
Два-три зуба од мали унуци.

А и ја сам белај направија.
Са мој ветар што понекад труби.
Мора да сам и ја, док сам спија,
На мог деду ишчукаја зуби.

ЧИТАЊЕ

Решио сам књиге да оставим,
Да баталим учење и школе.
Од читање вид ми олабави,
Од читано глава ме заболи.

Из књиге сам понешто дознао,
Нешто арно, више лоше беше.
Кад помислим шта сам прочитао,
Нерви ми се влакна наконстреше.

Одбива се од лоше навике,
Па се бакћам са дангубе друге.
Саг из књиге гледам само слике
И луфтирам мождане вијуге.⁴¹

---

⁴¹ *Напомена:* Овде су објављене све песме два поглавља збирке *Купен петл* („Сиротињска патка“ и „Тристаћ на клоцне“). Збирка има још три поглавља. „Мушице под реп“. Чорба без ич“ и „Угасла скара“. Објављене су следеће песме – поглавље „Мушице под реп“ (Списак, Покидана трака, Невинос, Дебела жена, Доказување, Чистење, Потикан, кајање, За жењење, Против жењења, Завештање, Љубав, Пцување, Диктунг). Поглавље „Чорба без ич“ (Душа, Столичка и небо, Мока и чука, Мргав озбиљан, Кика семенкар, Због песме „Пцувало“, Селски варош, Кви бакрачи, Граматика, Акценти, Говораницја, ћутање, Нула, Постао сам важан, Живот чуван ао старо злато) и поглавље „Угасла скара“ (Чур, Роштиљ).

ПОСТАО САМ ВАЖАН

Постао сам важан, паметан и крупан
Када сам увидео колико сам глупан.

***

ЖИВОТ ЧУВАМ КАО СТАРО ЗЛАТО

Живот чувам како старо злато,
Чувам живот, ал не варкам себе,
Оде живот, јебе ми се зато
Иде живот, затој ми се јебе.⁴²

---

⁴² *Напомена:* Песме „Постао сам важан“ и „Живот чувам као старо злато“ су из поглавља „Чорба без ич“.

ДРАГАН РАДОВИЋ: ЗЛАТНЕ КОЧИЈЕ

- Драган Радовић: *Златне кочије*, први део (одломак: „Димитрије“, посхумно објављен роман, ЛКС, Лесковац, 2020.

ДИМИТРИЈЕ (*први део романа, почетак*) - Да би

спречили продор Варвара са севера и учврстили своју моћ дуж путева који су се укрштали долином Мораве, византијски владари су градили утврђења и богато награђивали ратоборне и одане Трачане и Дарданце. Од великог Константина, који је од Цариграда на Босвору направио моћну и лепу престоницу, па до пропасти Царства, десетак векова касније, овде се живело по законима силе, сјаја и мука.

На северним ободима империје, онде где су се водиле жестоке борбе против Алемана, Авара и Хуна, уз старе, добро утврђене градове Сингидунум, Сирмијум и Виминацијум, ницала су нова насеља и нова утврђења. Изван зидина и утврда, у густим шумама, у трошним колибама и влажним земуницама, рађали су се робови, ратници, хероји и цареви.

У трачком селу Бадеријана, које су Дачани звали Таурисион, рођен је моћан, вредан и мудар човек, вешт ратник, а касније и византијски цар Јустин I. У сенци славног и вољеног брата расла је Биљеница, његова млађа сестра, лепа и отресита девојка коју ће, као безимену царицу, прославити син Јустинијан, посветивши јој један од најлепших и најнесрећнијих градова.

Како је Биљеница стасавала, тако је њена лепота освајала младиће из Мезије и мамила уздахе храбрим ратницима који су, бранећи царевину од упада

варварских племена, опседали по граничним утврдама. Живела је у скромној родитељској колиби мислећи о брату који је, користећи се ратним умећем, улазио у ред угледних царских официра. Биљеница је и привлачила и одбијала младожење, па се подједнако говорало и о њеној осиноности и њеној чедности.

С друге стране шуме, у влажној земуници, живео је мајстор Димитрије. Он је од свог почившег деде грнчара, рудара, ливца и златара наследио ове руке и корисне занате. Прочуо се по томе што је био у стању да у злату излије све што је вешта рука могла да обликује од глине. А шта он уради, причало се, само што не проговори. Тој вештини се придруживало и фино филигранско плетиво које је Димитрије створио и чиме се поносио.

Како је Јустин напредовао у војсци и приближавао се царском трону, тако је у Биљеници расла жеља за раскоши, за лепотом, украсима и накитом. Најпре је, по њеном налогу, на брегу никло велико здање од камена и опеке. Биљеница је сама управљала градњом све док није чула за Димитрија и његове златне руке. Одмах је наредила да га доведу.

Димитрије је знао за неукроћену девојку, па се позиву уплашио... Али се позиву и зарадовао. Да би сречио злураде коментаре, заједљиве приче, задириковања доконих младића, те зависти и љубомору слободних и путених пастира, он је кришом отишао до велике грађевине у Таурисиону. Ту је дуго чекао да га стражари, опремљени као царски поданици, спроведу до Јустинове сестре. Док је чекао, гледао је како се увелико гради; већ се назиру обриси великог насеља. Уочавали су се дебели камени бедеми, а унутар њих темелји пространих палата. До куће је водила стрма, поплочана стаза, широка таман колико је потребно да прођу волујска кола натоварена тешким гранитним блоковима и опекама од сиге. Око куће су се врзали необично одевени људи из Константинопоља. Носили су их робови у украшеним носилкама купљеним у Никеји. Њих је нежни брат послао сестри да се забаве.

Димитрије је са нестрпљењем чекао сусрет. Очекивао је да Биљеница од њега иште амфоре, крчаге, кадионице или чиније што је једини у крају правио.

Примила га је у скромну одају, испружена на лежаљци од трске.

- На услузи сам, честита! – рекао је, бацивши поглед на живахно тело преко кога је треперила, од свиле саткана, богато извезена тога.

- Седи, Димитрије! – ословила га је и одмерила му чврсту и мишићаву фигуру.

„Откуд зна моје име? – питао се младић.

- Чујем да имаш златне руке? – као да је чула његову мисао.

- Не само руке... охрабрен, нашалио се младић.

-Друго ме не занима. Видела сам твоје крчаге. Допадају ми се. Чујем да се разумеш и у злато.

- Помало.

- Други не знају ни толико – рекла је. Из мале шкриње која је стајала уз лежаљку извукла је кожну врећицу пуну златног новца и просула га по поду. - Хоћу да ми направиш прстење! – наредила је.

- Бојим се да не покварим! – као да се уплашио Димитрије.

- Ако поквариш, претопићеш! Највише ћеш покварити ако не покушаш – прекорила га је. - Када ћеш почети?

- Већ сам почео! – рекао је и погледом измерио њене танке прсте.

- Да их измерим? – питао је, пошто је покупио просуте златнике.

- Лепотом надокнади тежину. Све што претекне, твоје је. А ако ми се накид допадне, богато ћу те наградити.

- Већ сам награђен!

Устао је да пође.

- Остани у граду. Наредићу да ти опреме радионицу.

Тако је Димитрије постао први златар у Таурисиону, а његова радионица једна од најпознатијих у Мезији. Богати царски намесници из Скупија, Наисе и Серлике овде су наручивали златна одличја.

Испочетка, још док је испитивала златара, Биљеница је уживала у сјају и чистоти метала. Ту наклоност је

временом пренела на вешто обликовани накит; на крају се поклонила вредном и заносном мајстору. Из далеких крајева у којима је њен брат ратовао стизали су драгуљи, статуе и статуете, мириси, уља, зачини, соли... Уз дарове су долазиле дугачке колоне необичних људи разних боја и вера.

Биљеница је Димитрију показивала пошилке. Млада и лепа, размажена и својеглава, ипак се устезала да покаже симпатије према овом занатлији и даровитом уметнику, мада је радије време проводила са њим него са учитељима вештина, докторима, масерима и дружбеницама – људима које је брат слао издалека не би ли сестри одагнао досаду и чежњу.

Мајстор није оклевао са пословима. После десет дана донео је пуну кутију накита.

Да би пробао прстење, Биљеницу је замолио да му пружи руку. Збуњена, обрадована и изненађена, она је послушала. Танке и неговане прсте је окитила, а нежну шаку је задржао у својој. Осетио се ознојени длан. Уздрхтала и збуњена, гледала је прстење. Да га не би преухитрила и истргла руку из грубог длана, Димитрије јој је подигао прозирне прсте, пољубио их и истог тренутка привукао њену главу на уздрхтала прса. Хитро је из кутије извукао наушнице, закачио их збуњеној девојци на уши. Тада је своје руке нагло спустио низ тело. Глава јој је још једно време остала наслоњена на чврсте груди, одскачући од снажног удара мушког срца: „Укротио сам лавицу, или сам припитомио кошту“, помислио је, занемео од узбуђења и неизвесности.

Она је остала уз њега. Час је погледала прсте, час опипавала минђуше. Потом је лагано оном руком пуном прстења помиловала момка по образу и нежно прошапутала:

- Мајсторе мој, прстење као да је расло на мојој руци.

Ту се присебио и уплашио. Одмакао се, нагло окренуо и побегао. У радионицу није свраћао. Отишао је далеко у планину да лови дивље свиње и копа злато у руднику где су његови ујаци још увек зарађивали за хлеб.

„Да ли сам побегао од љубави, или од рањене и савладане Биљенице?“, питао се. Она му није излазила из памети. Била је лепа и исувише отмена да би њему припала. Уз то, сестра је великог цара. Богата је, моћна, окружена пажњом и послугом. Може са њим шта хоће. Чак и да га убије.

Уплашио се и помислио да се она заљуби. Ако јој се допадне, нема му спаса. Радиће са њим шта хоће. Она је у њему видела нешто што други младићи немају. Побегло је, а она чека да дође и објасни јој зашто бежи. Понос јој није дозволио да га тражи.

И он без ње неће моћи дуго.

„Ја хоћу да дође и он ће доћи вођен мојом жељом“, готово да је шапутала. А и да не дође? Па ко је он? Обичан свињар.“

Димитрије је нашао богату златну жицу и данима је извлачио тврдо грумење спремајући се да га претвори у бакар и злато, у накит са којим би да се поново појави пред девојком. Да ли да њен лик салије од злата? Никада се није окушао таквим пословима. Ако му то успе, направиће и свој лик. Њеном лику ће дати царска одличја, баш онаква каква је видео на каменом кипу који су изнемогле мазге недавно једва довукле до утврде.

- Кочије, направићу кочије од злата у које су упрегнути отмен и силан пастув и бесна, гистава ждребица. У кочијама: она и ја! – одлучио је.⁴³

---

⁴³ *Напомена:* Роман *Златне кочије* Драгана Радовића Лесковачки културни центар, где је радио као уредник часописа *Наше стварање* и био оргнизатор бројних књижевних дешавања, објављен је посхумно 1920. године. Роман у два дела: ПРВИ ДЕО носи назив „Златне кочије“ и има следећа поглавља: Димитрије; Данило; Урош; Иван, Милан и Милош; Никола; Никола син; Марин прстен, Јован; ДРУГИ ДЕО је „Закопно благо“ и има следећа поглавља: Богоје; Ханифа; Благоје; Пророк;

Уместо закључка

ДРАГАН РАДОВИЋ, ПЕСНИК, КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАР И УРЕДНИК МЕЂИ ПИСЦИМА И ПУБЛИЦИСТИМА ЛЕСКОВЦА

- Библиографија Драгана Радовића – подаци уступљени аутору ове књиге;
- Данило Коцић: *Лесковачки писци трагови и трагања и Лесковачки писци и њихово доба*, (поглавље: Драган Радовић, Лесковац 2021)

И Драган Радовић је рођен је 18. септембар 1955. године. Дипломирао на Филолошком факултету у Београду 1979. године.

Радни век провео у културним установама у Лесковцу. Ожењен, отац троје деце. Десет година радио у Народној библиотеци у Лесковцу на пословима пласмана и популарисања књиге, звање библиотекар.

Наредну деценију радио у Народном позоришту на месту директора где се, у време рата и највеће кризе деведесетих, репертоар одржавао са 120 одиграних представа и 5-6 премијера годишње.

У то време, освојено је десетак награда: појединачних и за представе; Позоришту је уручена Вукова награда и реализована су два изузетна пројекта: „Сцена ексклузива“ и пројекат „Балкан без граница“ - копродукција са позориштима из Бугарске и Македоније, са редитељем из Хрватске...).

Од 2000. године ради у Културном центру на местима главног и одговорног уредника, уредника програма за децу и младе и уредника књижевног програма Бави се организовањем културног живота, књижевног и

позоришном критиком, поезијом, прозом и публицистиком.

Објавио више од двеста библиографских јединица у српским листовима и часописима („Књижевни лист“, „Књижевне новине“, „Књижевна реч“, „Савременик“, „Стремљења“, „Свеске“, „Багдала“, „Градина“, „Домети“, „Ријеч“, „Мост“, („Змај“, „Јез“, „Ток“, „Vilesa“...). Био члан редакције „Нашег стварања“, „Српског југа“, уредник часописа лесковачких средњошколаца „Ми“, главни и одговорни уредник војничког часописа „Партизанска ријеч“ у Титограду, листа за књижевност „Помак“. Уредио тридесетак књига поезије и прозе.

Сада је главни и одговорни уредник часописа за уметност, књижевност и друштвена питања „Наше стварање“.

У области драмског стваралаштва написао неколико драмских текстова за децу и одрасле, од којих је моно драма „Ничеговић“ играна више од 150 пута широм некадашње Југославије. Дечје представе „Брат од мушке тетке“ и „Школу воле и Мица и Столе“ игране су у пиротском и лесковачком позоришту. Члан Удружења драмских писаца Србије.

Неколике радио минијатуре извођене су у програми ма Радио-Београда и Новог Сада. Заступљен у Антологији српске поезије за децу и у Антологији дијалекатске поезије и бројним зборницима.

За књигу дечјих песама *Добра Вода* добио награду „Смели цвет“.

Приредио књигу о Лесковцу „Ћуприја над светом“. Књига је објављена у Панчеву и једно је од ретких дела лесковачких аутора која се налази у фонду Конгресне библиотеке у САД. Направио је зборник „Глубочица између обала“ сачињен од прозних, драмских и поетских текстова лесковачких аутора који пишу на дијалекту. Аутор текстова за неколико пута награђивани туристички проспекти Лесковца и текстова за сајт Туристичке организације Лесковац.

За рад у области културе добио Златну значку Културно-просветне заједнице Србије.

Бави се и културом говора. До сада је приредио неколико солистичких вечери поезије, осмислио на стотине јавних манифестација, било као комплетан аутор, као уредник, писац сценарија или реализатор. Такође је неколико дестеина рецитатора спремао за такмичења. Бавим се и науком о књижевности.

Током 2008, 2011, и 2013. године учествовао на научном скупу у Београду радом о мотивима небеских тела у народној и уметничкој поезији.

У 2019. години учествовао је на научном скупу у Врању посвећеном стваралаштву за децу и научном скупу Друштва за Социологију села посвећеном култури села радом о песницима сељацима из лесковачког краја.

Учествовао на „Бориним данима“ у Врању у својству песника и књижевног критичара и на „Драинчевим данима“ у Прокупљу у својству песника за децу

Такође, иницирао и реализоватор скупа „Књижевност на дијалекту“ што је попримило размере најзначајније манифестације везане за дијалекат и дијалекатску књижевност на Балкану.

Приредио је четири тематска зборника о дијалекту. Објавио је књигу песама на дијалекту „*Купен петл*“. Награђиван је за поезију на дијалекту.

И

Драган Радовић рођен је 1955. године у селу Добра Вода. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу. Као ученик гимназије био је стални сарадник Дома пионира од његовог отварања 1973. године. Завршио је Филолошки факултет у Београду. Бави се поезијом, прозом, књижевном критиком и рецитовањем. Објављивао је радове по књижевним часописима и листовима. Највише радова било је на страницама *Змаја*, књижевног часописа за децу. Добио је неколико награда за књижевно стваралаштво. У

Гимназији, књижевност му је предавао чувени професор и песник Бора Здравковић. Од њега сам научио, говорио је Радовић, песничку школу живота. Већ у првом разреду, 1970. године, добио је прву награду на школском конкурс у почео да сарађујем у школском часопису *Ми*, чији је први број штампан 1970. године, за Дан школе. Први приказ објавио је у том часопису о свом другу, песнику Војиславу Истатковићу. Током студија објављивао је песме у *Књижевној речи*, *Студенту* и часопису Филолошког факултета *Знак*. Свих протеклих година пише и објављује у *Градини*, *Помаку*, *Нашем стварању*, а био је изузетно успешан уредник часописа *Помак* и *Наше стварање*. Преминуо је 3. јануара 2021. године. Бавио се поезијом на дијалекту, прозом, књижевном критиком и рецитовањем.

Ш

КЊИЖЕВНИ РАД: *Добра Вода*, збирка песама за децу (КК „Глубочица“ и Народна библиотека, Лесковац 1982), *Купен петл* (Туристичке организације Лесковца и „Филекса“, Лесковац 2013) и монографија о Лесковцу *Ћуприја над светом* (Мали Немо, Панчево 2003) у којој „Радовић, као на заустављеном сату, говори се о најтужнијим и најлепшим појавама, догађајима и личностима који су обележили вековни живот Лесковца, илустрована је фотографијама и старим разгледницама Лесковца. Посхумно ЛКЦ објавио је његов роман *Златне кочије* 2021. године.

У књизи, *Купен петл*, у наслову „Подаци од мене“, песник је записао: „Мајка ме родила на пунлетан дан у девети месец у годину иљаду деветстотина педесет и (Ахилову) пету (19. 9. 1955) у селу Доба Вода. Школувао сам се у Лесковац и Београд. Там сам завршио белосвецку књижевност на ФилОлошки факултет. Преминули рад стицао сам у културне установе по Лесковац: Боблијотеку десет године, Позориште још толко и у Културни центар еве више од десет године прођоше. Објавио сам једну малецку књигу за децу и приредио једну од Лесковац за големи.

Уређувао сам лис за књижевност и уметност „Пом(п)ак“ и саг су ме турав на уређујем „Нашо стварање“. У „Посвети“ те књиге, Радовић у шалливом тону записује: „Не се препоручје на малолетни, малоумни и малодушни. (А кој нормалан ће чита овој?)“

„Драганово перо“, у част великог песника, припало је Влади Ценићу, познатом песнику, на првој манифестацији „У ритму дијалекта“, која је, у организацији Културног центра, одржана у Лесковцу. Драган Радовић био је дугогодишњи уредник књижевног програма Лесковачког културног центра, професор књижевности, књижевни критичар, песник и писац, и уредник *Нашег стварања*, најпознатијег и најдугочевнијег лесковачког часописа за књижевност, уметност и културу. Покренуо је научни скуп „Дијалекти српског језика: истраживања, настава, књижевност“ и у својим делима неговао специфичан лесковачки говор.⁴⁴

III

ДОБРА ВОДА – У савременој поезији је тушта и тма стихова који се не могу најбоље разумети и протумачити, што је врло невесело за читаоце, песнике и поезију. Драган Радовић, аутор зборке песама *Добра*

---

⁴⁴ За ову манифестацију пристигло је 78 радова и представило 20 најбољих аутора. Селектор манифестације је професор српског језика и књижевник Дејан Ђорђевић, а чланови жирија: проф. др Тихомир Петровић, историчар књижевности и професор Педагошког факултета у Сомбору, проф. др Миливоје Павловић, књижевни историчар, истраживач културних и медијских токова, ректор Факултета за културу и медије, Виолета Јовић, књижевница из Ниша. Манифестацију су подржали Министарство културе и информисања и град Лесковац. Професорица Лесковачке гимназије мр Биљана Мичић говорила о значају стваралаштва на дијалекту, а Сања Цонић, директорица Лесковачког културног центра. У камерној сали Лесковачког културног центра, 12. фебруара 2021. одржан је програм „Сећање на Драгана Радовића“. Драган Радовић је био дугогодишњи уредник књижевног и издавачког програма ЛКЦ, а у пензију је отишао септембра прошле године. Преминуо је 3. јануара 2021. године. Бавио се поезијом на дијалекту, прозом, књижевном критиком и рецитовањем.

*Воде*⁴⁵ ни у ком случају не доводи читаоце у недоумицу. У његовој поезији нема места питању „шта је писац хтео...“

Добра Вода је књига намењена највише деци. То се у првом реду види из фабуле узете из дубине деџег света и доживљаја, ненаметљиве и неусиљене поенте. На то упућује и лакоћа којом песник уме да приђе деџем свету и извуче из њега грађу и обради је језиком дикцијом који најбоље одговарају малом читаоцу – и да се у свему томе одржи на висини уметничког и песничког говора. Стихови *Добре Воде* са много маште и емоције уносе животну радост и ведрину у душу детета–читаоца, а естетски доживљај који стварају по своме ефекту није тренутан ни ограничен догађај. Свака песма ове танушне књиге у читаоцу измамљује осећање ведрине и радости: лаким и лепршавим ритмом њени стихови изазивају осећање за леп израз и звук. Као права поезија проширују круг деџих сазнања. При читању Радовићевих песама дете има непомућену илузију да се пред његовим очима одвија једно животно збивање у коме и само учествује. Песме „*Добре Воде*“ имају личан, индивидуални нагласак и одговарају узаврелој, жедној деџој природи. Писана маштовито, са интуицијом и опсервацијом, и смислом за детаљ и нијансу, стихови Радовићеве збирке привлаче пажњу својом лепотом. Понеки од њих чине мала *ремек-дела савременог песничтва*. Врло успела својом ритмичком организацијом *Добра вода* у свему испуњава захтеве добре поезије за децу: поступност увођења у свет уметности, педагошко усмеравање деџје психе и, свакако, развијеање осећања за лепим. У Радовићевим песамама нема смелих склопова речи, смишљених артистичких састава, али у њима има музичког у ритму стиха и размештају речи; у његовим песамама нема лепорекe интерпретације, продора у ирационално, али има поетске свежине; немају савремену, урбану тематику, али имају моћ да озаре душу читаоца; немају

---

⁴⁵ Драган Радовић, *Добра Вода*, Књижевни клуб „Глубочица“ и Народна библиотека „Радоје Домановић“, Лесковац 1982.

врхунски, опсењујући квалитет, али имају снагу да уједине осећања и мисли читаоца. Готово да је тако: и оно што имају и немају, допринело је да има своје читаоце. Песник стихова: „*Молим те снађи се некако/ и нађи ми негде једног малог брата./ ја бих теби пронашао лако/ да сам, тата, ја твој тата*“ обрадоваће читаоце свих узраста. Радовићева књига заслужује да стоји у истој полици са књигама познатих савремених песника.⁴⁶

IV

КУПЕН ПЕТЛ – Збирку песама Драгана Радовића **Купен петл** (2013), писану у духу говора југа Србије, појавила се у издању Туристичке организације Лесковца и „Филекса“.⁴⁷

У књизи, како стоји у наслову „*Подаци од мене*“, песник је записао: „Мајка ме родила на пунлетан дан у девети месец у годину иљаду деветстотина педесет и (Ахилову) пету (19. 9. 1955) у селу Доба Вода. Школувао сам се у Лесковац и Београд. Там сам завршио белосвецку књижевност на ФилОлошки факултет. Преминули рад стицао сам у културне установе по Лесковац: Боблијотеку десет године, Позориште још толко и у Културни центар еве више од

---

⁴⁶ Проф. др Тихомир Петровић, *Књига завичајних писаца*, приказ, „Огледи и критике из књижевности и језика“, Нова просвета Београд, 1994, стр. 134-135.

⁴⁷ Промоција збирке песама Драгана Радовића *Купен петл* одржана је у Културном Центру Лесковац поводом 1. априла – светског дана шале. Једна је од ретких на дијалекту, којим се чува мелодичност језика. “Књига садржи сву лепоту лесковачког дијалекта, а сво богатство показано је кроз анегдоте и сочне псовке нашег краја“, каже аутор Драган Радовић. То је једна од ретких књига написана на дијалекту, а познати лесковачки песник, књижевник и књижевни критичар, аутор дела написаних дијалектом, тежи да очува идентитет једне заједнице. Он је идејни творац Научног скупа Књижевност на дијалекту. Убеђена сам да ће поред роштиља и паприке, књига *Купен петл* постати нови бренд Лесковца и нашег дијалекта. Искрено се надам да ће и поезија постати наше обележје града” - рекла је Цветана Радивојевић, уредница у ЛКЦ. *Напомена*: О збирци песама *Купен петл* писали су, између осталих, проф. др Тихомир Петровић, Драган Тасић и Данило Коцић.

десет године прођоше. Објавио сам једну малецку књигу за децу и приредио једну од Лесковац за големи. Уређувао сам лис за књижевност и уметност „Пом(п)ак“ и саг су ме турав на уређујем „Нашо стварање“. У „Посвети“, Радовић у шаљивом тону записује: „Не се препоручује на малолетни, малоумни и малодушни. (А кој нормалан ће чита овој?)“ Збирка песама Драгана Радовића има пет поглавља: Сиротињска патка, Тристаћ на клоцне, Мушице под реп, Чорба без ич и Угасла скара. Песничка збирка Драгана Радовића објављена је у 300 примерака, а илустрована је радовима преминулог Слободана Костића – Косте, познатог писца из Лесковца. Илустрације су, иначе, преузете из „Бациних новина“ захваљујући његовој деци.

V
Драган Радовић, лесковачки културни радник и песник, писац приказа и рецитатор, обрадовао нас је ове године новом збирком песама на дијалекту под насловом *Купен петл*. Радовић је један од оних писаца који сматра да је прави матерњи језик за људе Југа Србије њихов дијалекатски, јужњачки говор. Радовић воли, премда добро познаје књижевни језик и, штавише, зна да говори са правилним акцентом, без примеса неправилног локалног акцентовања, да се изражава на дијалекту и у стварном животу, нарочито када се шали и покушава ведрим тоном да освоји свога саговорника. Он тада опонаша необразованог али изворног Лесковчанина и сам је једном приликом изјавио да ће му се то осветити неки пут када буде потребно да се правилно изражава, тако да ће му се пред публиком омакнути дијалекатски крња и изобличена омашка. Но, то не значи да Радовић, премда дијалекатске омашке делују ружно у поређењу са чистим и правилним књижевним извором, мисли да је дијалект само ружна или комична појава. Када се у целини развије са својом иманентном логиком, када песник развије причу или лирско ткање, види се да дијалект има своју звучност и мелодичност и да може да пренесе све врсте књижевних порука, па и оне озбиљне. Комика којом одише певање Драгана

Радовића на дијалекту, има дубуку хуману вредност и нуди нам, попут неке монодраме у стиху, главног лирског јунака који пркоси невољама и недаћама живота тако што признаје свкоме право да буде другачији и тера по своме, ма каква да су искушења пред њим, те на тај начин и сам постаје озарена појава неког ко таму живота, коју не жели да негира и заобиђе, преображава у илуминацију звонког и пуног римованог стиха оденутог у рухо слатког матерњег језика јужносрбијанске говорне области.⁴⁸

Истина је да су људи са Југа Србије често муцави и крњи у погледу нагласка или падежа, али песници с Југа Србије, када пишу правилним језиком, доказују да је и код јужњака живо осећање за језик и језички слух, па тако остаје утисак да људи с Југа могу изврсно да говоре књижевним језиком да истовремено буду на трагу својих језичких корена. Радовић црпе из врела народа мудрости и наставља оно што је започео Раде Јовић својим „Торавим златом“, спевом у дијалекту испеваним слободним стихом, који има фрагменте обележене бројевима као да је састављен од неке врсте пословица нанизаних у целину. Но, те пословице су алогичне и намерно банално одсикавају оно здраво неповерење у велике мудрости какво одликује увек шеретски настројене Лесковчане. Радовић тако, у две песме износи аргументе за и против женидбе, као да два лирска јунака говоре у прилог и против исте ствари, или се његов пркосни и некада побеђени јунак шали са читаоцем нудећи му са подједнаким жаром у доказима, две опречне перспективе на једно исто питање. Радовићев лирски јунак се шали и са смрћу, као што чини и са толиким другим стварима у животу:

*„На бандеру теј се сенке сретну.
Туј кад умрем плакат ће ми метну.“*

---

⁴⁸ Драган Тасић, приказ, „Лирски јунак и пркос“, Драган Радовић: *Купен петл*, Туристичка организација Лесковац, Филекс, Лесковац 2012), *Помак*, бр. 61/64, јануар – децембар 20013, стр. 49.

Као у *Гаргантуи и Пантагруелу* Франсоа Раблеа, где се раскалашни весељаци хвале да су мокрећи изазвали прави потоп, Радовић пише песму у којој лирски јунак, пошто се олакшао, изазива велики талас на реци, који се разорно шири све до ушћа двеју Морава, код Сталаћа. Таква хипербола говори о неразоривој утврди пркоса и доброг расположења, коју сваком својом речи и гестом подиже Радовићев лирски јунак. Пада нам на памет још један драгоцени лесковачки аутор, такође покојни Слободан Костић Коста, са својим изврским кратким романом *Коста Ђубре* на дијалекту, налик на некакав пикарски роман о једном пробисвету, који је можда грешан, али није лицемеран и зао. И Радовићев лирски јунак презире лицемерје и цинизам које сусрећемо код оне врсте перфидних људи које друге оптерећују моралним захтевима, у које сами верују, и понашају се тако као да за њих морал не важи. Радовићев лирски јунак, ако није алтруиста који је способан да настрада ради туђег добра, ако неће и не сме да се жртвује у свом нескривеном и живијалном егоизму, бар неће никад ни напакостити и наудити другоме зато што је злобан и покварен. У песми „Дзивка“ лирски јунак се жали да му снага отиче кроз малену рупицу, „дзвирку“, да га неко посматра и надгледа, а он не зна ко је то, Али, он и томе може да доскочи тако што ће „дзвирку“, рупицу кроз коју неко мотри на њега, залепити и затворити „с пљунку“ (пљувачком). Има ли истинитије ситуације него што је ова? Могима се чини да их неко стално посматра, смејући се њиховим узалудним напорима, да им снага отиче сваки дан помало, кроз некакву рупицу. Радовићев јунак ће поправити тај кобни удес тако што ће пљувачком зачепити гладни отвор кроз који нам живот исисава вољу и моралну чврстину. Наравно, ту је и једна аутентична лесковачка пословица, изрека: „Плашити мечку с речето“.

Када би се таква звер дала збунити шупљикавом кухињском алатком, у таквом говорном обрту заиста не би било здравог хумора који краси Лесковчане и њихова је главна врлина. За Радовићевог лирског јунака живот је борба непрестана. Ипак, док може да иде на гробље да

покојницима запали свећу, овај лирски јунак са смерним поносом моћи ће да закључи како је жив: „Даклем, ја постојим“. И то је оно што је кључно. Лирски јунак није допустио да га савладају невоље, те иако је свестан тежине препрека које су пред њиме, верује у то да ће упркос свему наћи неки свој пут. Треба још похвалити звучност и звонкост стихова испеваних на дијалекту, јер, као што је речено, када се граматика лесковачког народног говора испоштује и развије у свој целовитости, постаје јасно да у томе нема ничег ружног ни накардног и да зналац дијалекта може да ужива у пуноћи израза оствареног на такав начин. Ако невешти спој књижевног и дијалекатског, као и разне омашке изазване дијалекатским склоностима у говору, делују одбојно, развијени језички систем дијалекта у рукама зналца, који, попут Радовића, признаје да понекад не зна који је израз аутентично лесковачки, постаје извор префињеног уживања у једној особеној мелодији која краси матерњи говор јужњака.

Радовић био талентован у бројним областима (одличан је, на пример, и рецитатор), чини ми се да је посебно вредно његово песништво за најмлађе и по томе је апсолутно на самом врху у Лесковцу.⁴⁹

---

⁴⁹ *Напомена*: Забележено у роману *Златне кочије*: Објавио је више од 300 библиографских јединица у српским листовима и часописима. (*Кораџи, Змај, Жеж* и др.) Био је уредник часописа *Помак и Наше стварање*. Аутор је неколико драмских текстова (*Брат од мушке тетке, Ничеговић* др.) Био је члан Удружења драмским писаца Србије. Идејни је творац и учесник Научног скупа „Дијалекат – дијалекатска књижевност“. Заступљен је у Антологији савремене дијалекатске позије (2020). Објавио је збирке песама *Добра Вода* (1982), *Купен петл* (2012), монографију *Ђуприја над светом* (2004), као и роман *Наследство* (2016) у кауторству са Маре Каранфиловић. Његов роман *Златне кочије* Лесковачки културни центар објављује посхумно.

V
Драган Радовић је, нема никакве сумње, вишеструко је талентован и образовани стваралац.⁵⁰

Још у гимназијским данима исказао се и као песник и као књижевни критичар. Написао је занимљиву анализу песама свог школског друга Војислава Истатковића, који ће касније постати једно од најзначајније имена лесковачког песништва.⁵¹

Радовићево ангажовање у лесковачкој Народној библиотеци, директоровање у Народном позоришту, његово драмско стваралаштво (неке драме се изводе на српским сценама), такође завређује пажњу и детаљнију анализу.⁵²

---

⁵⁰ СВИ ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ „ПОМАКА“ ЧАСОПИСА –*Томислав Н. Цветковић* – главни уредник бројева 1-16, главни и одговорни уредник бројева 17-22; *Јосиф Стефановић* – одговорни уредник бројева 1-14; *Станко Миљковић* – главни и одговорни уредник 23-24 броја; *Верица Баторевић – Божовић* – главни уредник бројева 25-32; *Душан Јањић* – одговорни уредник бројева 25-26, 31-32; *Драган Радовић* – главни и одговорни уредник бројева 33-40; *Властимир Вељковић* – главни и одговорни уредник бројева 41-50, Братислав Тодоровић, који је изабран за уредника 2022. године.

СВИ ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ ЧАСОПИСА „НАШЕ СТВАРАЊЕ“ Оно што је за историју часописа Наше стварање важно, истакнуто је да су до сада главни и одговорни уредници били: Владимир Каменовић (1953 – 1957), Драган Ничић (1957 – 1958), Томислав Н. Цветковић (1961 – 1973), Борислав Здравковић (1973 – 1979), Слободан А. Младеновић (1980 – 1993), Светислав Павићевић (1997), Димитрије Тасић (1998 – 2005 и 2007 – 2008), Верица Баторевић – Божовић (2006), Јован Пејчић (2009 – 2011). Од тада, до изненадне смрти, главни и одговорни уредник је Драган Радовић. Сада часопис уређује проф. др Данијела Косадиновић.

⁵¹ *Ми*, часопис лесковачких гимназијалаца, нова серија, бр. 11, 1999.

⁵² *Помак*, јануар-март 2006, стр. 2..

О АУТОРУ

Данило Коцић рођен је 4. септембра 1949. године (село Дадинце, Власотинце). Коцић је професор књижевности и дипломирани правник. Похађао је последипломске студије на Правном факултету Београдског универзитета. Као стипендиста Косова и Метихије, (1972/73) био је професор Српског језика и књижевности и Уставног уређења у Гимназији „Браћа

Рибар“ (Исток). Радио је и као професор књижевности у Гимназији „Стеван Јаковљевић“ (Власотинце). Коцић је био новинар и уредник у приштинском дневном листу *Јединство* 1977/1978. године, а затим је три деценије радио као новинар - дописник *Политике* из Лесковца и југа Србије. Један је од оснивача (био је и председник) Удружења писаца Лесковца и стални сарадник гласила *Помак*. Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника у домовини расејању.

КЊИЖЕВНИ РАД: РОМАНИ: *Изабрани живот* (Лесковац 1997), *Изабрана тишина* (Лесковац 2000), *Изабрани дани* (Лесковац 2012), *Измаглице* - трилогија (Лесковац 2016); **ЗБИРКЕ ПЕСАМА, ПРИЧА И АФОРИЗАМА:** *Чудна лађа*, песме (Лесковац 1987), *Дневник на распусту*, песме (Лесковац 2002), *Говор камена*, песме (Лесковац 2004), *Песма жени*, песме (Власотинце 2007), *Невреме* – приче из завичаја (Лесковац 2016), *Аутобиографија – време сенки*, I део (Лесковац 2016), *Афо(к)ризми и друге (не)згоде*, (Лесковац 2017), *Афоризми са тужне пруге, I* (Лесковац 2018); *Афоризми са тужне пруге II* (Лесковац 2018); **СТУДИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ:** *Лесковачки писци – трагови и трагања*, I-II (Лесковац 2015, 2016), *Лесковачки песници – панорама лесковачког песништва*

1944 – 2014 (Лесковац 2015), *Изабрани списи – сликање меморије* (романи, приче, песме, Лесковац 2016), *Хумор у делима писаца лесковачког краја* (Лесковац 2016), *Говор Лесковца и југа Србије* (Лесковац 2016), Проф. др Душан Јањић: *живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), Др Проф. др Тихомир Петровић, *живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), Проф. др Драгомир Радовановић: *живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), Др Добривоје Бошковић: *живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Говор Лесковца и југа Србије међу дијалектима српског језика* (Лесковац 2021), *Лесковачки писци и њихово доба*, друго измењено и допуњено издање на више о 1.100 страна (Лесковац 2021).

САДРЖАЈ

- Уместо увода 5
- Мр Биљана Мичић:
Сећања на Драгана Радовића 11
- Сања Цонић:
Четрдесет дана од смрти Драгана Радовића .. 17
- Дејан Ђорђевић:
Д. Радовић: Чувар локалног језичког блага ... 19
- Александар Чотрић:
Драган Радовић: „Из историје сатире“ 23
- Проф. др Тихомир Петровић:
У спомен песнику Драгану Радовићу 25
- Марија Стојановић о Драгану Радовићу 27
- Властимир Ценић о Драгану Радовићу 31
- Драган Радовић: „Добра Вода“ 35
- Драган Тасић: О збирци „Купен петал“ 37
- Проф. др Тихомир Петровић:
„Купен петал“ - глас дијалекаатске речи 41
- Марија Стојановић:
Роман „Наследсто“ Маре Каранфиловић и
Драган Радовић 45
- Ана Јовић:
Путовање златним кочијама Д. Радовића 40
- Д. Радовић: лесковачко ствалаштво (избор) ... 53
- Драган Радовић о Војиславу Истатковићу 55
- Драган Радовић о мр Биљани Мичић 59
- Драган Радовић и Николај Тимченко 67
- Драган Радовић о Јелени Петковић
Време си ти 71
- Драган Радовић о проф. др Душану Јањићу 73
- Д. Радовић о делу Светолика Станковића 77
- Изабрана дела Драгана Радовића 85
- Драган Радовић: „Песмопис“ – све песме 87
- Д. Радовић: „Добра Вода“ – изабране песме ... 93
- Д. Радовић: „Купен петл“ – изабране песме .. 111

- Драган Радовић: „Златне кочије“, почетак 135
- Данило Коцић: Уместо закључка 141
- О аутору 153
- С а д р ж а ј 155

Данило Б. Коцић
ДРАГАН РАДОВИЋ
ЖИВОТ И МИСАО

*(Једно виђење савременика, публициста и
критичара – хрестоматија и коментари)*

Издавачи:

Гласник – Медија центар 016
Лесковац

Народна библиотека
„Десанка Максимовић“ – Власотинце
Удружење писаца Лесковац
Ауторско издање

&

За издавача:

Данило Коцић

&

Главни уредник:

Проф. др Душан Јањић

&

Слике:

Драгољуб Станковић Чиви

&

Фотографије:

Данило Коцић и

породична збирка Драгана Радовића

&

**Техничко уређење, лектура
и компјутерска обрада:**

Данило Коцић, проф.

Драган Стојановић, проф.

&

Штампа:

Printup - Лесковац

&

Тираж:

100 примерака

**CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд**

821.163.41.09 Радовић Д.
821.163.41:929 Радовић Д.
821.163.41-82(0.046.4)

ДРАГАН Радовић : живот и мисао : (једно виђење савременика, публициста и критичара -хрестоматија и коментари) / [приредио] Данило Б. Коцић ; [слике Драгољуб Станковић Чиви] ; [фотографије Данило Коцић]. - Лесковац : Гласник – Медија центар 016: Удружење писаца Лесковац: Д. Коцић ; Власотинце : Народна библиотека „Десанка Максимовић“, 2022 (Лесковац : Printur). - 158 стр. : илустр. ; 21 см. Сlike Д. Радовића. - Тираж 100. - О аутору [тј. приређивачу]: стр. 153-154. - Напомене уз текст. - Садржи поезију и прозу Д. Радовића.

ISBN 978-86-901700-6-7 (ГМЦ016)

а) Радовић, Драган (1955-2021)

COBISS.SR-ID 75945737

Напомена:

Издавање ове публикације - студије помогао град Лесковац у оквиру програма и пројеката у области културе за 2022. годину.

